

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ

**ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ»**

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:

Καρυτινού Κων/να

Κουμπούνη Δήμητρα

Τσάμη Αγγελική – Μαρία

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:

Γεωργίου Κωνσταντίνα

Πάτρα, Μάρτιος 2010

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ

**ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ»**

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:

Καρυτινού Κων/να

Κουμπούνη Δήμητρα

Τσάμη Αγγελική – Μαρία

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:

Γεωργίου Κωνσταντίνα

Πτυχιακή εργασία για τη λήψη πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το
τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της σχολής Επαγγελματιών Υγείας και
Πρόνοιας του Ανώτατου Τεχνολογικού Επαγγελματικού Ιδρύματος
(Α.Τ.Ε.Ι) Πάτρας

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	VI
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	VII
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	IX
ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΕΤΗΣ	XI
ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	XIII
ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ.....	XIV
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:	1
ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ.....	1
1.1 Το φαινόμενο της κακοποίησης γυναικών.....	1
1.2 Άνιση μεταχείριση των δύο φύλων	3
1.3 Μορφές βίας.....	7
1.4 Συζυγικός βιασμός	11
1.4.1 Μορφές συζυγικού βιασμού	13
1.5 Οι φάσεις της κακοποίησης.....	14
1.6 Θεωρητική προσέγγιση.....	17
1.7 Αντιλήψεις των γυναικών ως προς τη βία	20
1.8 Αίτια ενδοοικογενειακής βίας.....	24
1.9 Χαρακτηριστικά θύματος.....	26
1.10 Χαρακτηριστικά θύτη.....	29
1.11 Στατιστικές αναφορές.....	31
1.12 Μύθοι σχετικά με την κακοποίηση γυναικών	35
1.13 Επιπτώσεις γυναικείας κακοποίησης	39
1.11.1 Επιπτώσεις συζυγικού βιασμού	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:	47
ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ	
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ	47
2.1 Νομική κάλυψη στην Ευρωπαϊκή Ένωση	47
2.2 Συστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	50
2.3 Γενικά μέτρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης	52
2.3.1 Πληροφόρηση, ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση κοινού.....	54
2.3.2 Μέσα Ενημέρωσης.....	55
2.3.3 Τοπικός σχεδιασμός και βοήθεια θυμάτων.....	56
2.3.4 Ποινικό Δίκαιο, Αστικό Δίκαιο και δικαστικές διαδικασίες	58

2.3.5 Προγράμματα παρέμβασης για τους θύτες.....	60
2.4 Συστάσεις προς τις νεοεισαχθέντες χώρες.....	63
2.5 Νομική κάλυψη στην Ελλάδα.....	69
2.5.1 Γενικά χαρακτηριστικά.....	71
2.5.2 Εισαγωγικές διατάξεις.....	73
2.5.3 Αστικές διατάξεις.....	74
2.5.4 Ποινικές διατάξεις.....	75
2.5.5 Ο θεσμός της δικαστικής διαμεσολάβησης.....	78
2.5.6 Δικονομικές διατάξεις.....	82
2.5.7 Αρωγή των θυμάτων.....	85
2.6 Εκτιμήσεις από την εφαρμογή του νόμου 3500/2006.....	87
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	90
ΠΡΟΛΗΨΗ-ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ-ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ.....	90
3.1 Πρόληψη σε τρία επίπεδα.....	90
3.2 Πρωτοβάθμια πρόληψη.....	92
3.2.1 Ο ρόλος της Αστυνομίας.....	94
3.2.2 Κατευθυντήριες οδηγίες.....	95
3.2.3 Οδηγίες για την προστασία του θύματος.....	101
3.2.4 Βασικές αρχές για τον αστυνομικό.....	102
3.3 Δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια πρόληψη.....	103
3.3.1 Ο ρόλος των επαγγελματιών υγείας.....	106
3.3.2 Βασικές αρχές κατά την ανίχνευση της κακοποίησης.....	107
3.3.3 Ο ρόλος της ψυχοθεραπείας.....	112
3.3.4 Φορείς υποστήριξης και ομάδες βοήθειας.....	114
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	119
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	119
4.1 Συμπεράσματα.....	119
4.2 Προτάσεις για μελλοντική έρευνα.....	122
4.3 Κριτική.....	123
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ : ΠΗΓΕΣ.....	124
I. Βιβλιογραφία – Αρθρογραφία.....	124
II. Διαδίκτυο.....	128

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του Α.Τ.Ε.Ι Πατρών για την λήψη πτυχίου. Η ολοκλήρωση αυτής της μελέτης δεν θα ήταν δυνατή χωρίς την άμεση ή έμμεση συμβολή κάποιων ανθρώπων, που μας βοήθησαν ο καθένας με τον δικό του τρόπο.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά την αρχικά Υπεύθυνη καθηγήτρια κυρία Γκολφινόπουλου Μαρία, για την ουσιαστική καθοδήγηση, προθυμία και αμέριστη συμπαράσταση που μας έδειξε. Με την επιστημονική της κατάρτιση, την ευρύτητα του πνεύματος και την εμπειρία που μας έδωσε ουσιαστικές κατευθύνσεις, που χωρίς αυτές δεν θα ολοκληρωνόταν η παρούσα μελέτη.

Ιδιαίτερω, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την κυρία Γεωργίου Κωνσταντίνα που ανέλαβε να μας βοηθήσει στην παρουσίαση της πτυχιακής μας εργασίας, καθώς η συνεργασία μας με την κυρία Γκολφινόπουλου έληξε μετά τη μη ανανέωση της σύμβασής της.

Επίσης ευχαριστούμε πολύ τις οικογένειες και τους φίλους μας για την συμπαράσταση, υποστήριξη και κατανόηση που έδειξαν όλο αυτό το διάστημα.

Τέλος ευχαριστούμε τους υπεύθυνους της Βιβλιοθήκης του Α.Τ.Ε.Ι Πατρών, της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Πατρών και το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι) Αθήνας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία αποτελεί μία βιβλιογραφική μελέτη του προβλήματος της βίας κατά των γυναικών στην οικογένεια, ένα πολυσύνθετο αλλά εξαιρετικά υπαρκτό πρόβλημα. Στις περισσότερες χώρες, κυρίως της Ευρώπης, η βία κατά των γυναικών θεωρείται κοινωνικό πρόβλημα και συνδέεται με το ζήτημα της ανισότητας μεταξύ των δύο φύλλων. Οι γυναίκες μπορεί να έχουν κατοχυρώσει νομικά την ισότητά τους με το άλλο φύλλο, αλλά απέχουν αρκετά από το αντίστοιχο αποτέλεσμα σε κοινωνικό επίπεδο. Από την ενδοοικογενειακή βία υποφέρουν γυναίκες, παιδιά και άνδρες, όμως η συντριπτική πλειονότητα των θυμάτων είναι γυναίκες και κορίτσια. Συνήθως ο δράστης είναι μέλος της οικογένειας της γυναίκας ή γνωστός της, ενώ οι περισσότεροι συζυγικοί διαπληκτισμοί οφείλονται σε κάποια ατομικά προβλήματα του ενός εκ των δύο συζύγων. Αλκοολισμός, τοξικομανία, κατάθλιψη, χαρτοπαιξία, καταναγκαστική συμπεριφορά, άγχος και μονοτονία της καθημερινότητας, καθώς και οικονομικά προβλήματα, είναι μερικά μόνο από τα αίτια που οδηγούν στην άσκηση σωματικής βίας.

Στην εποχή μας, το πρόβλημα των κακοποιημένων γυναικών βρίσκεται σε έξαρση και έχει πάρει παγκόσμιες διαστάσεις. Οι αυξανόμενες ερευνητικές προσπάθειες έχουν οδηγήσει σε μια όλο και πιο λεπτομερή και εμπειρισταωμένη γνώση και κατανόηση των αιτίων και των συνεπειών της βίας κατά των γυναικών, όμως η βία συνεχίζεται. Στην Ελλάδα, το σύνδρομο της κακοποιημένης συζύγου εξακολουθεί να υφίσταται αλλά και να καλύπτεται από τις γυναίκες-θύματα και το περιβάλλον τους, σύμφωνα με τα πανελλήνια επιδημιολογικά στοιχεία του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας. Πρόκειται για φαινόμενο διαδεδομένο σε όλες τις κοινωνίες και σε όλες τις κοινωνικές τάξεις, ανεξάρτητα από το επίπεδο ανάπτυξης, το βαθμό πολιτικής σταθερότητας, το πολιτισμό ή τη θρησκεία.

Το φαινόμενο αυτό δημιουργεί μια σειρά από νομικά, οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, δύσκολα να αντιμετωπιστούν. Απαιτείται η

συνδρομή ανάλογων φορέων και κοινωνικών υπηρεσιών για την κατοχύρωση νομικού πλαισίου αλλά και την ευαισθητοποίηση του κοινού. Πρόκειται για ένα θέμα με πολιτική διάσταση, αφού πρέπει να του δοθεί η αρμόζουσα σημασία από όλα τα επίπεδα αρχών και ειδικά την τοπική αυτοδιοίκηση που είναι το άμεσο κοινωνικό περιβάλλον μας μετά την οικογένεια. Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται η Ευρωπαϊκή Ένωση με την αντίστοιχη Οδηγία της για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών, προκειμένου να καθιερώσει την ισότητα, την ειρήνη και να εξασφαλίσει την ασφάλεια των πολιτών στην Ευρώπη. Τα κράτη υποχρεούνται στην αλλαγή της νομοθεσίας τους ώστε να παρέχουν προστασία στα θύματα της βίας κατά των γυναικών και να μην επιτρέπουν να διαπράττονται ατιμώρητα οι πράξεις βίας. Η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης μέσω προγραμμάτων είναι επίσης αναγκαία ώστε να διαλυθούν οι μύθοι γύρω από τη γυναικεία κακοποίηση και οι γυναίκες να μπορούν πιο εύκολα να πληροφορηθούν για τα δικαιώματά τους. Ο νέος Νόμος που ισχύει στην Ελλάδα από την 25η Οκτωβρίου 2006 (Ν.3500/2006) παρέχει στήριξη και ηθική συμπαράσταση στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, υλική συνδρομή και αποτελεσματική νομική προστασία. Με αυτό το νομοσχέδιο η πολιτεία επιχειρεί να αντιμετωπίσει αποφασιστικά ένα πρόβλημα το οποίο μέχρι σήμερα συγκάλυπτε ο φόβος, η ντροπή ή η ανάγκη των θυμάτων.

SUMMARY

This paper is a literature study of the problem of violence against women in the family, a complex but very real problem. In most countries, especially in Europe, violence against women is a social problem related to the issue of inequality between the two genders. Women may have registered legal equality with the other gender, but are quite far from the same effect on the social level. Women, children and men suffer from domestic violence, but the vast majority of victims are women and girls. Usually the perpetrator is a member of the family or a close person, while most marital frustrations occur due to some personal problems of one of the spouses. Alcoholism, drug addiction, depression, gambling, compulsive behavior, stress, monotony of everyday life and economic problems are just some of the causes that lead to physical violence.

Nowadays, the problem of abused women is on the rise and has assumed global dimensions. Increasing research efforts have led to a detailed and thorough knowledge and understanding of the causes and consequences of violence against women, but still violence continues. In Greece, the battered wife syndrome persists, while it is covered by the victims and their environment, according to the nationwide epidemiological data from the Research Center for Gender Equality. This phenomenon is prevalent in all societies and all social classes, regardless of the level of development, the degree of political stability, culture or religion.

This phenomenon raises a number of legal, economic and social problems, difficult to deal with. The assistance of agencies and social services is required to secure legal framework and raise public awareness. This is an issue with a political dimension, since it must be given adequate importance by all levels of authorities, especially local government, which is the immediate social environment after our family. To this cause acts the European Union with the corresponding Directive, in order to address

violence against women, to establish equality, peace and ensure the safety of citizens in Europe. States are obliged to change their laws to provide protection to women victims of violence and not allow such actions to be perpetrated without punishment. The public awareness through programs is also necessary to dispel the myths surrounding women's abuse and so that women can more easily learn about their rights. The new law, which applies to Greece from 25 October 2006 (N.3500/2006), provides moral and material support to victims of domestic violence, assistance and effective legal protection. With this bill the government seeks to address a crucial problem which has so far been concealed by fear, shame or the victim's needs.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η άσκηση σωματικής βίας αποτελούσε και αποτελεί μείζον κοινωνικό φαινόμενο με πολιτισμικές και οικονομικές συνέπειες. Ανέκαθεν η άσκηση αυτής θεωρούνταν ένδειξη υπεροχής και αποτελούσε τρόπο επιβολής στις παλαιότερες κοινωνίες. Σήμερα η βία εξακολουθεί να υφίσταται σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, είτε μέσα στην οικογένεια, με τη μορφή της συζυγικής κακοποίησης, είτε ως παιδική κακοποίηση ή, τέλος, στον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο, ως τρόπος επίλυσης των διαφόρων «προβλημάτων».

Για την ορθότερη κατανόηση του θέματος, κρίνεται σκόπιμο να οριστεί αρχικά το γενικότερο φαινόμενο της βίας και στη συνέχεια να προσεγγιστεί η εκδήλωση του μέσα στην οικογένεια. Η βία είναι ένα συχνό και πολύπλοκο πρόβλημα το οποίο τυγχάνει μεγάλης προσοχής από πολλούς ερευνητές τα τελευταία χρόνια (World Health Organization 2002). Για τη βία δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος και γενικά αποδεκτός ορισμός, αφού λαμβάνει πολλές μορφές, εκ των οποίων είναι η οικογενειακή βία, η οποία αποτελεί το επίκεντρο της έρευνάς μας, η σεξουαλική, η ψυχολογική, η συναισθηματική, η φυσική ή σωματική και αρκετές άλλες μορφές που παρουσιάζονται κατά καιρούς.

Η βία που προκαλείται από οικείο πρόσωπο, κυρίως αρσενικού φύλου, είναι η πιο διαδεδομένη μορφή βίας εναντίον των γυναικών. Η βία αυτή ορίζεται ως οικογενειακή βία ή συζυγική βία, όπου ο δε όρος «οικογένεια» αναφέρεται όχι μόνο στην πυρηνική οικογένεια, αλλά σε μία διευρυμένη μορφή οικογένειας. Οι γυναίκες είναι τα πιο συχνά θύματα οικογενειακής βίας ενώ οι άντρες είναι κυρίως θύματα της βίας που προκαλείται στον δρόμο. Η οικογενειακή βία χαρακτηρίζεται συνήθως από φυσική, σεξουαλική και ψυχολογική μορφή ή ακόμα και από ένα συνδυασμό όλων αυτών. Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στην άσκηση βίας στην

οικογένεια με θύμα τη σύζυγο-γυναίκα. Σε πολλές περιπτώσεις, οι γυναίκες δεν υπόκεινται απλώς ένα επεισόδιο βίας, αντίθετα βιώνουν επαναλαμβανόμενα επεισόδια βίας για κάποιο χρονικό διάστημα, τις πλείστες φορές μεγάλο. Από όλες τις μορφές βίας, η σεξουαλική επίθεση ίσως αποτελεί την πιο εξευτελιστική μορφή βίας που μπορεί να υποστεί η γυναίκα.

Η οικογενειακή βία αποτελεί συμπεριφορά η οποία υιοθετείται από κάποιο πρόσωπο με απώτερο σκοπό τον έλεγχο του άλλου μέσα στα πλαίσια μίας σχέσης. Η σχέση αυτή μπορεί να αποτελείται από πρόσωπα που είναι παντρεμένα ή όχι, να είναι του ίδιου φύλου, να συζούν, να είναι χωρισμένα, διαζευγμένα ή σε διάσταση ή ακόμα απλά να βγαίνουν μαζί. Σήμερα, αναγνωρίζεται ως ένα δημόσιο πρόβλημα υγείας που υπάρχει σε όλες τις κοινωνίες και μεταξύ όλων των ατόμων, ανεξάρτητα από την κοινωνικοοικονομική τάξη των θυτών και των θυμάτων.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η παρούσα εργασία έχει σαν σκοπό να διερευνήσει:

- Ø Το φαινόμενο της σωματικής αλλά και ψυχολογικής κακοποίησης γυναικών μέσα στην οικογένεια.
- Ø Τις επιπτώσεις του προβλήματος στα άτομα αλλά και τις κοινωνικές, οικονομικές και ταξικές διαστάσεις του.
- Ø Το σχετικό νομικό πλαίσιο σε Ελλάδα και εξωτερικό.
- Ø Τις δυνατές ενέργειες για την πρόληψη, την προστασία αλλά και τη θεραπεία του φαινομένου.

Στο πρώτο κεφάλαιο πραγματοποιείται μία προσπάθεια προσδιορισμού της έννοιας της κακοποίησης γυναικών, σωματικής και ψυχολογικής, μέσα στους κόλπους της οικογένειας. Ακολουθεί μία συνοπτική παρουσίαση του φαινομένου και της συχνότητάς του μέσα από σύγχρονες έρευνες. Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται μία εκτενής παρουσίαση του ανάλογου νομικού πλαισίου, ξεκινώντας από το εξωτερικό και φτάνοντας έως την πρόσφατη νομική θεσμοθέτηση του 2006 στην Ελλάδα. Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρονται οι αντίστοιχες δράσεις για την προφύλαξη αλλά και την παροχή βοήθειας σε παθούσες γυναίκες. Η πτυχιακή εργασία ολοκληρώνεται με την παρουσίαση της συζήτησης των συμπερασμάτων και των συσχετισμών με την υπάρχουσα θεωρία και τις προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ

Βία: Σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, η βία ορίζεται ως η σκόπιμη χρήση σωματικής δύναμης ή εξουσίας, με μορφή απειλής ή πράξης, ενάντια στον εαυτό, σε κάποιο άλλο πρόσωπο, ή ενάντια σε μία ομάδα ή κοινότητα, η οποία είτε έχει ως αποτέλεσμα είτε αυξάνει τις πιθανότητες πρόκλησης τραυματισμού, θανάτου, ψυχολογικής βλάβης, καθυστέρησης στην ανάπτυξη ή αποστέρησης.

Βία εναντίον των γυναικών: Τα Ηνωμένα Έθνη την ορίζουν ως την οποιαδήποτε δράση της βίας που στηρίζεται στο φύλο, η οποία έχει ως αποτέλεσμα ή είναι πιθανόν να έχει ως αποτέλεσμα τη φυσική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη στις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένου τις απειλές για τέτοιες δράσεις, εξαναγκασμό, στέρηση της ελευθερίας, είτε αυτό συμβαίνει σε δημόσια είτε σε ιδιωτική ζωή. Δεν έχει σημασία αν η χρήση της βίας είναι επαναλαμβανόμενη ή αν έχει λάβει χώρα μόνο μία φορά (United Nations General Assembly, 1993)

Οικογένεια: Σύμφωνα με το Νόμο 3500/2006, οικογένεια ή κοινότητα που αποτελείται από συζύγους ή γονείς και συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας και τα εξ υιοθεσίας τέκνα τους. Στην οικογένεια περιλαμβάνονται, εφόσον συνοικούν, συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι τετάρτου βαθμού και πρόσωπα των οποίων επίτροπος, δικαστικός παραστάτης ή ανάδοχος γονέας έχει ορισθεί μέλος της οικογένειας, καθώς και κάθε ανήλικο πρόσωπο που συνοικεί στην οικογένεια. Για κοινωνικά θέματα όπως το συγκεκριμένο η έννοια της οικογένειας διευρύνεται και στην μόνιμη σύντροφο του άνδρα ή στον μόνιμο σύντροφο της γυναίκας και στα παιδιά, κοινά ή ενός από αυτούς, εφόσον τα πρόσωπα αυτά συνοικούν, ως και στους τέως συζύγους. .

Ενδοοικογενειακή βία: Η τέλεση αξιόποινης πράξης, σε βάρος μέλους της οικογένειας. Οι πράξεις αυτές μπορεί να εκδηλώνονται με φυσική, σεξουαλική, ψυχολογική μορφή ή ακόμα και από ένα συνδυασμό όλων

αυτών. Ορίζεται ως η παρελθοντική ή και η τρέχουσα βία μεταξύ προηγούμενων και τωρινών συντρόφων, μελών της οικογένειας ή ενήλικων παιδιών και γονέα. Οι θύτες και τα θύματα μπορεί να είναι και από τα δύο φύλα και ετερόφυλα ή ομοφυλόφιλα ζευγάρια. Η οικογενειακή βία διαπράττεται κυρίως εναντίον των γυναικών από τους άντρες και διαφαίνεται όταν ο δυνατός γενικά προσπαθεί να ασκήσει πίεση πάνω στον ασθενέστερο (<http://www.domesticviolence.org/define.html>).

Συντροφική κακοποίηση: Μπορεί να οριστεί ως η φυσική, σεξουαλική ή/και ψυχολογική κακοποίηση από τον προηγούμενο ή τον τωρινό σύντροφο. Η συντροφική κακοποίηση περιλαμβάνει κάποιες περίπλοκες μορφές συμπεριφορών που μπορεί να συνδυάζονται με τη φυσική βία, τη σεξουαλική κακοποίηση και τη ψυχολογική, συναισθηματική και λεκτική κακοποίηση (<http://www.therapistfinder.net/DomesticViolence/>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

1.1 Το φαινόμενο της κακοποίησης γυναικών

Η ενδοοικογενειακή βία αποτελεί μια σύγχρονη κοινωνική παθολογία με παγκόσμια διάσταση. Δεν έχει χρώμα, κουλτούρα, χώρα, ήπειρο, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, είναι μια μάστιγα που εξαπλώνεται ραγδαία σε όλον τον πλανήτη. Πλήττει ιδιαίτερα γυναίκες και ανήλικα παιδιά ανεξαρτήτως ηλικίας και κοινωνικής θέσης, ακόμα και μέσα στο ίδιο τους το σπίτι. Η κακοποίηση προξενεί αισθήματα στο άτομο αδυναμίας, ανισότητας και ανασφάλειας, είναι ένα φαινόμενο που συμβαίνει πολύ συχνά, και συνήθως δεν σταματά μόνο σε ένα επεισόδιο. Παρά το γεγονός ότι η βία που στηρίζεται στο φύλο υπήρχε από πάντα, έχει αρχίσει να συζητιέται διεθνώς ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών του εικοστού αιώνα. Οι φεμινιστικές θεωρίες ερμηνεύουν τη βία κατά των γυναικών ως τη συνεχιζόμενη και εξελικτική μορφή των σχέσεων εξουσίας μεταξύ των δύο φύλων (Tavara, 2006).

Σε όλες σχεδόν τις ανθρώπινες κοινωνίες, από πολύ παλιά, η γυναίκα βρισκόταν κάτω από το ζυγό του άνδρα, που μέσα από το θεσμό του γάμου, μπορούσε να έχει το αναμφισβήτητο δικαίωμα να διαπράττει κάθε είδους βιαιότητα, καθιστώντας τη σύζυγο, θύμα, με την άσκηση πάνω της κάθε βαναυσότητας, χωρίς να διατρέχει τον κίνδυνο να κατηγορηθεί και να διωχθεί ποινικά (Walker, 1989). Επίσης, πολλές γυναίκες δεν γνωρίζουν ότι έχουν πέσει θύματα κακοποίησης, γιατί έχουν αποδεχτεί την βίαιη συμπεριφορά ως δεδομένη και αναμενόμενη σε στενές τους σχέσεις. Πρόκειται για το πιο αποσιωπημένο έγκλημα στον κόσμο, αφού θεωρείται δυστυχώς ακόμα και σήμερα αυστηρή οικογενειακή υπόθεση. Τα ίδια τα

θύματα τις περισσότερες φορές δεν αντιδρούν αλλά και όσοι γνωρίζουν δεν επεμβαίνουν για να τη σταματήσουν, οπότε η ενοχή διαιωνίζει το πρόβλημα.

Η έρευνα γύρω από τη βία στην οικογένεια, μας παρέχει όλο και περισσότερες πληροφορίες, που μας βοηθούν να αντιληφθούμε την έκταση της βίας που υπόκεινται οι γυναίκες μέσα από μία παγκόσμια προσέγγιση. Κάποιες από τις πιο κοινές και σκληρές μορφές βίας εναντίον των γυναικών είναι η σεξουαλική παρενόχληση από συγγενικά ή μη πρόσωπα, η εξαναγκαστική πορνεία, η εκμετάλλευση στο χώρο εργασίας, η φυσική και η σεξουαλική βία εναντίον των πόρνων, η θηλυκή βρεφοκτονία, ο βιασμός σε κατάσταση πολέμου, η φυσική, η πνευματική και η λεκτική κακοποίηση κλπ. Σε πολλές περιπτώσεις, οι γυναίκες δεν υπόκεινται απλώς ένα επεισόδιο βίας, αντίθετα βιώνουν επαναλαμβανόμενα επεισόδια βίας για κάποιο χρονικό διάστημα, τις πλείστες φορές μεγάλο. Από όλες τις μορφές βίας, η σεξουαλική επίθεση ίσως αποτελεί την πιο εξευτελιστική μορφή βίας που μπορεί να υποστεί η γυναίκα (Tavara, 2006).

Η ενδοοικογενειακή βία παλαιότερα προσδιοριζόταν κυρίως ως η σωματική ή και η ψυχολογική βία του άνδρα-συζύγου/συντρόφου εναντίον της γυναίκας-συζύγου/συντρόφου. Συνεπώς, στους εκάστοτε ορισμούς δεν συμπεριλαμβάνονταν όλες οι μορφές κακοποίησης. Αργότερα, η βία διαχωρίστηκε σε δύο τύπους (Pagelow, 1984):

- Στη «φυσιολογική βία» όπου η βίαιη πράξη πραγματοποιείται με την πρόθεση πρόκλησης σωματικού πόνου ή τραύματος και
- Στην «καταχρηστική βία» η οποία ορίζεται ως πράξη που ενέχει τη σοβαρή πιθανότητα τραυματισμού του ατόμου που πλήττεται.

Η βία στους κόλπους της οικογένειας προσδιορίζεται πλέον, ευρέως, ως ο οικονομικός έλεγχος και η σωματική, σεξουαλική, συναισθηματική και ψυχολογική κακοποίηση μεταξύ ενηλίκων ή εφήβων, εναντίον των τωρινών ή προηγούμενων συζύγων/συντρόφων τους. Η ενδοοικογενειακή βία πλέον, θεωρείται πρώτιστα καταστρατήγηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και αποτελεί φαινόμενο, το οποίο έχει προεκτάσεις και επιπτώσεις σε ατομικό, πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Επιφέρει αρνητικές συνέπειες στην υγεία του, σωματική και ψυχική, προκαλεί τον κοινωνικό αποκλεισμό του, ευνοεί την αναπαραγωγή διαστρεβλωμένων κοινωνικών ρόλων και μεταφράζεται σε μεγάλο κόστος στον κρατικό προϋπολογισμό, καθώς ενεργοποιούνται στρατηγικές πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου (Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, 2002).

1.2 Άνιση μεταχείριση των δύο φύλων

Η βία μέσα στην οικογένεια συνδέεται άμεσα με την απόκτηση και τη διατήρηση της άσκησης ελέγχου και αποτελεί ένα από τα χρησιμοποιούμενα μέσα επίτευξής του. Η διατήρηση των ρόλων στους κόλπους της οικογένειας θεωρείται τόσο σημαντική, όσο σε οποιαδήποτε άλλη κοινωνική δομή. Η δομή και η κουλτούρα της οικογένειας αρκετές φορές αντικατοπτρίζουν αντιλήψεις που υποστηρίζονται σε άλλους κοινωνικούς θεσμούς και εμπεριέχουν όλα τα κοινωνικά προβλήματα, μεταφερμένα σε άλλη κλίμακα. Οι σχέσεις των δύο φύλων διέπονται από έμμεσες μορφές άνισης μεταχείρισης μεταξύ τους, όπως ο διττός κανόνας περί ηθικής και η εικόνα της γυναίκας όπως προβάλλεται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Tavara, 2006).

Στους κύκλους των εφήβων αγοριών και των νεαρών αντρών, η έντονη σεξουαλική δραστηριότητα και η «κατάκτηση» πολλών γυναικών ενθαρρύνεται και μάλιστα γίνεται αντικείμενο θαυμασμού ως αποδεκτή συμπεριφορά για τον έφηβο-«γυναικοκατακτητή». Ωστόσο, οι άντρες συνήθως καταδικάζουν τη σεξουαλική αυτή ελευθεριότητα όταν χαρακτηρίζει τη συμπεριφορά γυναικών. Οι σεξουαλικά δραστήριες έφηβες και νεαρές γυναίκες συνήθως χαρακτηρίζονται με προσβλητικούς όρους. Αυτή η αντιμετώπιση πολύ συχνά ενισχύεται από τη στάση των γυναικών στην ομάδα ομηλίκων, καθώς και οι ίδιες οι γυναίκες αποδοκιμάζουν όσες γυναίκες έχουν σεξουαλικές σχέσεις περιστασιακά και εκτός μιας σταθερής, μακρόχρονης σχέσης. Αυτός ο διττός κοινωνικός κανόνας, που επιβάλλει δύο μέτρα και δύο σταθμά για τα δύο φύλα, ενθαρρύνει τη συμμόρφωση των αντρών και των γυναικών σε ξεχωριστές και εύκολα διακριτές “ταυτότητες”, αντρικές και θηλυκές αντίστοιχα. Με άλλα λόγια, διαιωνίζει το στερεότυπο του άντρα ως «σεξουαλικού αθλητή» και της γυναίκας ως πιστής και κυρίως παθητικής συντρόφου που υπομένει διάφορες αδικίες για χάρη της σχέσης ή της οικογένειάς της (Walker, 1989).

Επίσης, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης δημιουργούν, προβάλλουν και ενισχύουν τα στερεότυπα με βάση το φύλο με αρκετούς τρόπους. Σε ταινίες, περιοδικά, βιβλία, και διαφημίσεις οι γυναίκες παρουσιάζονται συχνά ως πλάσματα ρομαντικά, αβοήθητα, ευέξαπτα και ευσυγκίνητα, υπερβολικά συναισθηματικά και εξαρτημένα από τους άντρες για υποστήριξη και καθοδήγηση. Οι σελίδες που οι εφημερίδες και τα περιοδικά ποικίλης ύλης αφιερώνουν “για τη γυναίκα”, αλλά και κάποια αμιγώς γυναικεία περιοδικά, αποτελούνται αποκλειστικά από πληροφορίες για τη μαγειρική, τη διαίτα και τη διατροφή, την καθαριότητα του σπιτιού και του κήπου, τον τρόπο ζωής και διασκέδασης - το περίφημο πλέον lifestyle - , τη μόδα και το ντύσιμο, τη φροντίδα των μαλλιών, το πλέξιμο και το ράψιμο, τη διοργάνωση γάμων, την προετοιμασία πάρτυ, κτλ. Όταν οι γυναίκες εμφανίζονται στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, αυτό συνήθως συμβαίνει στον έναν από τους εξής δύο ρόλους:

- Ø είτε ως σύμβολα του σεξ – όπου προβάλλεται η εικόνα μιας φιγούρας προκλητικής και ντυμένης με ελάχιστα ρούχα, που

χρησιμοποιείται από τους διαφημιστές για να πουλήσει τα πάντα, από γιαούρτι μέχρι αυτοκίνητα και από υγρό για τα πιάτα μέχρι κινητά τηλέφωνα,

Ø είτε στον ρόλο της καλής νοικοκυράς και μητέρας – όπου προβάλλεται η εικόνα μιας πάντοτε χαρούμενης, άξιας και στοργικής γυναίκας, που η μόνιμή της έγνοια είναι ο βαθμός λευκότητας των ρούχων, η καθαριότητα των πατωμάτων και η νοστιμιά των γευμάτων που ετοιμάζει για τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας.

Μία ακόμη μορφή άνισης μεταχείρισης γυναικών και εκμετάλλευσης τους, αποτελεί η σεξουαλική παρενόχληση σε εργασιακό, εκπαιδευτικό ή αθλητικό χώρο (Johnson, 2004). Είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη και αναφέρεται σε προφορική ή σωματική συμπεριφορά που είναι σαφώς σεξουαλικού χαρακτήρα και ανεπιθύμητη από το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται. Πρόκειται για ένα φαινόμενο επίδειξης κι επιβολής ισχύος, διότι αφορά στην εκμετάλλευση μιας θέσεως εξουσίας από αυτόν-ήν που την κατέχει για ίδιον σεξουαλικό όφελος. Στις περιπτώσεις σεξουαλικής παρενόχλησης, οι υψηλά ιστάμενοι, που είναι στη μεγάλη πλειοψηφία τους άντρες – διευθυντές, προϊστάμενοι, καθηγητές, προπονητές κτλ., απαιτούν «χάρεις» σεξουαλικής φύσεως με αντάλλαγμα την πρόσληψη ή την προαγωγή σε μια θέση, την κατοχύρωση υψηλής βαθμολογίας, κτλ. Η ανταπόκριση-υπαγωγή του θύματος στις σεξουαλικές οχλήσεις του δράστη προτείνεται ως αντάλλαγμα της διατήρησης ή της βελτίωσης των εργασιακών συνθηκών για το θύμα. Η ανταλλακτική αυτή σχέση, όσο και αν διατυπώνεται ως πρόταση, είναι εκβιαστική, στο βαθμό που η μη ανταπόκριση από την πλευρά του θύματος θα έχει ως συνέπεια την επιδείνωση γι' αυτό των συνθηκών εργασίας.

Οι δράστες σεξουαλικής παρενόχλησης που κατέχουν θέσεις ισχύος μπορούν να επηρεάσουν τις συνθήκες εργασίας των υφισταμένων τους, χρησιμοποιώντας, σε περίπτωση άρνησης εκ μέρους των θυμάτων, εκφοβισμούς, εκβιασμούς, απειλές και πιέσεις. Οι έρευνες δείχνουν ότι το 90% των γυναικών που έχουν υποστεί σεξουαλική παρενόχληση στη σχολή

τους ή στον χώρο εργασίας τους σιωπούν και δεν το αναφέρουν στις αρχές, μη θέλοντας να διακινδυνεύσουν τις θέσεις τους ή να στρέψουν τα φώτα της δημοσιότητας επάνω τους. Σύμφωνα με μια μελέτη που έγινε για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, 40-50% των γυναικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και 10% των ανδρών θεωρούν ότι έχουν παρενοχληθεί σεξουαλικά τουλάχιστον μία φορά στην εργασιακή τους ζωή (<http://europa.eu.int/hellas/5news/5.6press180402.htm>).

Για το σκοπό αυτό, το 2000 προτάθηκε από την Επιτροπή μια τροποποιημένη Οδηγία “Περί Ίσης Μεταχείρισης Μεταξύ Αντρών και Γυναικών στην Απασχόληση και Επαγγελματική Εκπαίδευση” της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η οδηγία αυτή παρέχει ισχυρότερη υποστήριξη σε κάθε εργαζόμενο-η που νιώθει ότι έχει τύχει άδικης μεταχείρισης από τον εργοδότη λόγω φύλου. Για πρώτη φορά σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεσμευτικός νόμος προσδιορίζει την σεξουαλική παρενόχληση και ορίζει ότι αποτελεί μορφή διάκρισης λόγω φύλου. Η νέα Οδηγία περιλαμβάνει προβλέψεις για την εφαρμογή της, για αποζημίωση, χωρίς ανώτατο όριο, και κυρώσεις. Επίσης, οι εργοδότες θα πρέπει να εισάγουν αποτρεπτικά μέτρα κατά της σεξουαλικής παρενόχλησης και να παρέχουν σε κάθε εργαζόμενο στην επιχείρησή τους μια περιοδική έκθεση ισότητας (<http://europa.eu.int/hellas/5news/5.6press180402.htm>).

Η σεξουαλική βία θεωρείται ως μία από τις πιο διαδεδομένες μορφές βίας, η οποία, όπως και η παρενόχληση, ασκείται κυρίως σε βάρος των γυναικών παρά των αντρών στο γενικότερο πληθυσμό. Αυτού του είδους η βία, σχετίζεται με την επιβολή σεξουαλικής πράξης ή συμπεριφορών ενάντια στη θέληση του θύματος και γενικότερα περιλαμβάνει πρακτικές που καθιστούν τις γυναίκες ως αντικείμενα σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Το βασικό σεξουαλικό και αναπαραγωγικό δικαίωμα των γυναικών για μία ικανοποιητική σεξουαλική ζωή, χωρίς ύπαρξη της βίας, εξαναγκασμό, κίνδυνο ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης και σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων αποτελεί ένα από τα πολλά δικαιώματα των γυναικών, το οποίο καταπατείται ολοένα και πιο πολύ. Κατά τον Newton (2001), η σεξουαλική κακοποίηση υφίσταται σε περιπτώσεις όπου ο σύντροφος δεν δίνει σημασία

στα αισθήματα που έχει η γυναίκα για το σεξ, την κριτικάρει σεξουαλικά, την αγγίζει χωρίς τη συγκατάθεσή της και την κάνει να μην νιώθει άνετα, την εξαναγκάζει για ερωτική πράξη αφού την κακοποιήσει σωματικά ή όταν είναι άρρωστη, τη βιάζει ή ακόμα και όταν τη ζηλεύει παθητικά και θεωρεί ότι θα μπορούσε να κάνει σεξ με τον οποιονδήποτε. Αναμφίβολα, η σεξουαλική βία επιδέχεται πολλά είδη, όπου χειρότερη μορφή είναι ο βιασμός. Αυτός μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα στο σπίτι της, στο σχολείο, στον χώρο εργασίας της και οπουδήποτε αλλού (Tavara, 2006). Η σεξουαλική βία αποτελεί την ακραία μορφή βίας που στηρίζεται στο φύλο, η οποία συνήθως συνοδεύεται και από άλλες μορφές βίας.

Μία παρόμοια εκδήλωση ανισοτήτων αποτελεί και η κακοποίηση της γυναίκας στους κόλπους της οικογένειας, με απεχθέστερη περίπτωση τη σεξουαλική κακοποίηση ή συζυγικό βιασμό. Η ενδοοικογενειακή βία αποτελεί μία επιλεγμένη συμπεριφορά στο πλαίσιο των ρυθμίσεων της ιεραρχικής εξουσίας, ακριβώς όπως και στις προηγούμενες περιπτώσεις. Η συμπεριφορά αυτή αφενός στερεί τη γυναίκα από τη δυνατότητα ανάπτυξής της και αφετέρου συμβάλλει στην καθιέρωση ή και στη διατήρηση των σχέσεων εξουσίας μεταξύ των δύο φύλων.

1.3 Μορφές βίας

Συνήθως θεωρούμε ως βίαη συμπεριφορά τις βασικές εκδηλώσεις της βίας που είναι εύκολα ορατή. Είναι πολύ συχνές όμως, και δυστυχώς όχι λιγότερο επώδυνες, οι εκδηλώσεις βίας που δεν είναι και τόσο ορατές. Συνοπτικά, η βία εκδηλώνεται με τις ακόλουθες μορφές:

Σωματική βία

Η φυσική βία ορίζεται ως η συμπεριφορά κατά την οποία ένα άτομο πληγώνει και προκαλεί φυσικό πόνο εσκεμμένα σε κάποιο άλλο (Steen και Hunskaar, 2003). Από χαστούκι μέχρι βαριά σωματική βλάβη, συμπεριλαμβάνει καθετί που προξενεί πόνο, τραυματισμό, ακρωτηριασμό

και κάθε άλλη βίαιη και καταπιεστική συμπεριφορά προς το σώμα, όπως και η εγκατάλειψη σε επικίνδυνα μέρη. Στις οικογένειες στις οποίες παρατηρείται η φυσική κακοποίηση, υπάρχει επίσης μεγάλο ποσοστό πιθανότητας άσκησης σεξουαλικής βίας. Παραδείγματα ελαφριών σωματικών βλαβών σε κακοποιημένες γυναίκες παρουσιάζονται στη συνέχεια στις εικόνες 1 και 2.

Εικόνες 1, 2. Ελαφρές σωματικές βλάβες σε κακοποιημένες γυναίκες.

Πηγή : www.iatrikionline.gr.

Σεξουαλική βία

Συζυγικός βιασμός, σεξουαλική παρενόχληση, αναγκαστική εγκυμοσύνη, αναγκαστική στείρωση.

Απομόνωση

Περιορισμός της ελευθερίας, έλεγχος της επικοινωνίας με φίλους και συγγενείς, περιορισμοί της κοινωνικότητας. Κλείδωμα σε περιορισμένο χώρο, περιορισμός της κινητικότητας, παρακολούθηση μέσω επικοινωνίας όπως τηλεφώνων.

Ψυχολογική βία

Η ψυχολογική βία έχει ως στόχο την επιβολή πάνω στον άλλο άμεσα ή έμμεσα. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται δίνουν την αίσθηση μιας ιδιόμορφης επικοινωνίας, διαστρεφικής. Η αντίσταση σε αυτή την επιρροή επιφέρει το μίσος και την άσκηση βίας λεκτικής και σωματικής. Συμπεριλαμβάνει υποτιμητικές συμπεριφορές, εξευτελισμό, ταπείνωση, χλευασμό, υπονόμευση της αυτοεκτίμησης και σοβαρή ψυχολογική βλάβη. Η ψυχολογική βία περιλαμβάνει επίσης την απόρριψη της γυναίκας και των αξιών τις οποίες αυτή πρεσβεύει και την υποτίμηση της νοημοσύνης της. Παρουσιάζεται σ' όλες σχεδόν τις περιπτώσεις βίας, είτε από μόνη της είτε σε συνδυασμό με άλλες μορφές βίας, φυσικής ή σεξουαλικής (Krantz κ.α., 2004).

Η ψυχολογική βία εκφράζεται συχνά με τους παρακάτω τρόπους:

- Όταν ο σύντροφός ελέγχει ή κατακρίνει τις σχέσεις της γυναίκας με άλλους ανθρώπους,
- Όταν απομονώνει κοινωνικά τη γυναίκα από τους φίλους και τους συγγενείς της,
- Όταν στερεί την ελευθερία της, επιδιώκοντας να ελέγχει τις κινήσεις της,
- Όταν την υποτιμά συστηματικά, την ταπεινώνει, της τσακίζει την αξιοπρέπεια, την απειλεί με σωματική βία, την εκβιάζει και την εξευτελίζει,

- Όταν την απειλεί πως θα της πάρει τα παιδιά,
- Όταν την διαβεβαιώνει πως δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα μόνη της και πως είναι ανίκανη.

Συναισθηματική βία

Συνήθως παρουσιάζεται και σε συνδυασμό με τις άλλες μορφές βίας. Πηγάζει από τη συστηματική κριτική που ασκείται από το σύντροφο, από τη χρήση απρεπών λέξεων, από τον υψηλό τόνο της φωνής, την απομάκρυνση του θύματος από τους φίλους ή την οικογένεια, την ταπείνωση σε ιδιωτικό ή δημόσιο χώρο, από την απαγόρευση εύρεσης εργασίας, από την αποκλειστική διαχείριση των χρημάτων και τη λήψη αποφάσεων, την απειλή για εγκατάλειψη, ακόμα και από την παραπλάνηση μέσω ψεμάτων και αντιφάσεων. Γενικότερα, περιλαμβάνει καταπίεση και εξαναγκασμούς που εκμεταλλεύονται την ψυχολογική και συναισθηματική εξάρτηση, πιθανώς με απειλές και εκβιασμούς. Ιδιαίτερα σοβαρή είναι για τους νέους και τα παιδιά, αλλά και για κάθε άτομο αποκλεισμένο από ευρύτερη κοινωνικότητα (Krantz κ.α., 2004).

Λεκτική βία

Φωνές, βρισιές, εξευτελισμοί. Αποτελεί τμήμα της ψυχολογικής , και συναισθηματικής βίας και συνήθως συμπεριλαμβάνει τις απειλές.

Απειλές, εκφοβισμοί, εκβιασμοί

Απειλές βίας η πρόκλησης κάθε είδους κακού στον απειλούμενο, στον εαυτό του (δράστη) , η σε άλλους (παιδιά , οικογένεια , κατοικίδια κ.λ.π.) , απειλές για καταγγελίες στις αρχές που θα θέσουν σε κίνδυνο κάτι σημαντικό για το θύμα (π.χ. επιμέλεια παιδιών) η και αντιστοιχών αναφορών που επίσης μπορεί να κοστίσουν στο θύμα π.χ. κατηγορίες στην δουλειά κ.λ.π.

Εξαναγκασμός

Σε κάθε πράξη η απραξία του θύματος, παρά τη θέληση του .

Οικονομική εκμετάλλευση

Έλεγχος της περιουσίας και τον εσόδων του θύματος ή και κατάχρηση, καλλιέργεια οικονομικής εξάρτησης

Καταστροφή περιουσίας

Από έπιπλα και αντικείμενα αξίας , μέχρι και αντικείμενα συναισθηματικής μόνο αξίας, και τα κλασικά γυαλικά που η θραύση τους τρομάζει πάντα ανεξάρτητα από την αξία τους .

1.4 Συζυγικός βιασμός

Ο συζυγικός βιασμός υπάγεται στο γενικότερο πλαίσιο της κακοποίησης γυναικών. Με τον όρο αυτό αναφέρεται η άσκηση σωματικής, ψυχικής, ή και σεξουαλικής βίας σε μία γυναίκα από το σύζυγο, ή τον ερωτικό σύντροφο της, νυν ή πρώην, με στόχο την επιβολή ελέγχου (ΚΕΘΙ, 2000). Πριν από τη δεκαετία του 1970, ο συζυγικός βιασμός ήταν έννοια ακατανόητη και ουσιαστικά ανύπαρκτη. Ο νόμος, σε καμία χώρα, δεν τον αναγνώριζε ως ποινικό αδίκημα, αλλά και τα ίδια τα θύματα, τις περισσότερες φορές, δεν συνειδητοποιούσαν ότι κάτι τέτοιο πράγματι τους συνέβαινε. Μετά το 1970, όμως, κάποια μέλη του Γυναικείου Κινήματος έφεραν στο προσκήνιο το πρόβλημα αυτό και αύξησαν την ευαισθησία των γυναικών και της κοινωνίας, στο σύνολό της, τόσο για τη σωματική, όσο και την σεξουαλική συζυγική κακοποίηση (Bergen, 1999).

Σύμφωνα με στοιχεία της Διεθνούς Αμνηστίας, οι χώρες στις οποίες ο συζυγικός βιασμός ποινικοποιείται, είναι η Γερμανία, η Μεγάλη Βρετανία, η Ιταλία, η Γαλλία, η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Φιλανδία, η Δανία, η Νορβηγία, η Σουηδία, η Αυστραλία, ο Καναδάς, οι Η.Π.Α., η Νέα Ζηλανδία, η Πολωνία και η Ιαπωνία (www.amnesty.gr). Αντίθετα, σε χώρες όπως η Νιγηρία, η Αίγυπτος, η Ινδία και το Πακιστάν, ο βιασμός στο γάμο δεν θεωρείται έγκλημα και η γυναίκα αντιμετωπίζεται ως περιουσία του ανδρός της.

Ο συζυγικός βιασμός ορίζεται ως ο καταναγκασμός για τη συμμετοχή στη σεξουαλική διαδικασία, καθώς για την υιοθέτηση τρόπων σεξουαλικής συμπεριφοράς, όχι μόνο μη αποδεκτών, αλλά και απωθητικών για τη γυναίκα (Σαμαρτζή, 1996). Πρόκειται για κάθε ανεπιθύμητη συνουσία ή διείσδυση που γίνεται με την επιβολή βίας ή απειλής βίας, ή όταν η σύζυγος είναι ανίκανη να συναινέσει σε αυτήν. Πρόκειται για μία πράξη τρομαχτική και κτηνώδη και συνήθως λαμβάνει χώρα στα πλαίσια μίας βίαιης και καταστρεπτικής σχέσης. Είναι λάθος να πιστεύει κανείς ότι σχετίζεται με την ερωτική πράξη. Στην πραγματικότητα, έχει να κάνει με τον εξευτελισμό, την υποβίβαση, το θυμό και την μνησικακία. Ο συζυγικός βιασμός δεν είναι εκδήλωση πάθους, αλλά δύναμης. Ο συζυγικός βιασμός συχνά συνοδεύεται από οργή και ζήλια του δράστη για το θύμα, κριτική για την ερωτική του συμπεριφορά, αλλά και χυδαία διακωμώδηση της γυναικείας φύσης.

Όπως και στη γενικότερη έννοια της γυναικείας κακοποίησης, ο όρος αυτός καλύπτει, εκτός από παντρεμένα, και ζευγάρια χωρισμένα ή διαζευγμένα. Οι περιπτώσεις αυτές είναι λιγότερο πιθανό να ληφθούν σοβαρά υπ' όψιν και να καταγγεληθούν, αλλά και όταν καταγγέλλονται, σπάνια οι δράστες οδηγούνται στη φυλακή. Το φαινόμενο αυτό συνήθως δεν απαντάται μόνο του, αλλά συνοδεύεται από άλλες μορφές βίας. Η σεξουαλική επίθεση μπορεί να είναι η τελευταία πράξη μιας σειράς επεισοδίων κακοποίησης,

ιδίως σωματικής και λεκτικής. Ο βιασμός στα πλαίσια του γάμου δεν είναι μία πράξη που συμβαίνει μία και μόνο φορά. Συνήθως, επαναλαμβάνεται πολύ συχνά και διαρκεί χρόνια (www.raperesponseservices.com/Information.htm).

1.4.1 Μορφές συζυγικού βιασμού

Οι Finkelhor και Yllo (1995) διακρίνουν τρεις τύπους βιασμού στα πλαίσια του γάμου:

Βιασμός συνοδευόμενος από σωματική κακοποίηση.

Πρόκειται για την πιο συχνή μορφή συζυγικού βιασμού. Στην περίπτωση αυτή, η σεξουαλική βία είναι μία έκφανση της γενικότερης κακοποίησης. Οι δράστες αυτής της κατηγορίας επίσης χτυπούν, βρίζουν, εξευτελίζουν και καταπιέζουν τις γυναίκες τους. Στόχος τους είναι η απόκτηση ελέγχου και επιβολής, και όχι η ικανοποίηση των σεξουαλικών τους αναγκών. Όταν ο βιασμός συνοδεύει ένα επεισόδιο σωματικής κακοποίησης, υπάρχει το ενδεχόμενο ο ξυλοδαρμός να συνεχίζεται κατά τη διάρκεια της συνουσίας, ή οι θύτες, έχοντας τελειώσει με την κακοποίηση, να θελήσουν να «επανορθώσουν» με σεξουαλική επαφή.

Βιασμός χωρίς σωματική κακοποίηση.

Στην περίπτωση αυτή, ο θύτης χρησιμοποιεί τόση δύναμη, όση είναι αρκετή για να εξαναγκάσει τη γυναίκα να κάνει σεξ μαζί του. Ο βιασμός συμβαίνει σαν «απάντηση» σε επαναλαμβανόμενους καυγάδες ή διαφωνίες σχετικά με τη συχνότητα και τον τύπο της σεξουαλικής πράξης. Στόχος του δράστη είναι η συνουσία και όχι η κακοποίηση της συζύγου. Αυτό το είδος βιασμού δεν είναι απαραίτητα λιγότερο εξευτελιστικό και τρομαχτικό από τα άλλα, απλώς περιλαμβάνει την άσκηση πρόσθετης βίας λιγότερο συχνά.

Βιασμός λόγω εμμονής με το σεξ και σαδιστικών τάσεων.

Οι δράστες αυτής της κατηγορίας έχουν εμμονή με το σεξ. Πολλές φορές, ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για πορνογραφικό υλικό, όχι μόνο να το διαβάζουν ή να το βλέπουν, αλλά και να το αναπαραγάγουν, συνήθως βγάζοντας γυμνές φωτογραφίες τις γυναίκες τους. Άλλοι έχουν διαστροφές με αντικείμενο τις γυναίκες τους, ενώ ο τρόμος των θυμάτων τους αυξάνει τη διέγερσή τους. Οι γυναίκες αντιμετωπίζονται σαν σεξουαλικά αντικείμενα, που ρόλος τους είναι η ικανοποίηση των γενετήσιων αναγκών των συζύγων. Ο εξευτελισμός τους είναι βασική προϋπόθεση, ώστε να μπορέσουν να ευχαριστηθούν αυτοί το σεξ. Συχνά, οι δράστες αυτοί έχουν ιστορικό σεξουαλικών προβλημάτων, όπως δυσκολίες στη στύση, ή ενοχές για παρελθούσες ομοφυλοφιλικές σεξουαλικές εμπειρίες. Οι Finkelhor και Yllo (1995) πιστεύουν ότι υπάρχουν και άλλοι τύποι συζυγικού βιασμού, αφού η σεξουαλική βία ενδέχεται να πάρει διάφορες μορφές στην πορεία μίας σχέσης.

1.5 Οι φάσεις της κακοποίησης

Σύμφωνα με τις απόψεις των ειδικών, μία σχέση στην οποία υπάρχει κακοποίηση εμφανίζεται ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο στο οποίο εμφανίζονται τρεις ξεκάθαρες φάσεις. Σε ορισμένες σχέσεις αυτό το μοτίβο μπορεί να παρεκκλίνει ελαφρώς αλλά στις περισσότερες εμφανίζεται ξανά και ξανά

Φάση της δημιουργίας έντασης

Αυτή η φάση χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια της συζύγου είτε να αποφύγει τον άντρα της είτε να προσπαθεί απεγνωσμένα να κρατήσει ισορροπίες και να διατηρεί μία ατμόσφαιρα γαλήνης στο σπίτι, έχοντας σαν στόχο την αποφυγή μίας ακόμα έκρηξης ξυλοδαρμού. Με αυτόν τον τρόπο αισθάνεται ότι έχει την κατάσταση υπό έλεγχο. Μερικές φορές υπάρχουν μικροδιαφωνίες, αλλά η γυναίκα καταπιέζει το θυμό της είτε κατηγορώντας τον εαυτό της («δεν θα έπρεπε να κάνω κάποιο σχόλιο για το λογαριασμό

της πιστωτικής κάρτας») ή δικαιολογούν μία κατάσταση πιστεύοντας ότι έχει να κάνει με κάτι στη δουλειά του συζύγου («μάλλον ήταν δύσκολη η μέρα του στη δουλειά») ή απλά δικαιολογεί καταστάσεις λέγοντας μέσα της ότι μπορεί τα πράγματα να ήταν πολύ χειρότερα. Κάθε φορά που συμβαίνει κάποιο μικροεπεισόδιο, η ένταση στη σχέση μαζεύεται. Η γυναίκα αρχίζει να αισθάνεται ότι είναι αβοήθητη και η όλη ένταση μοιάζει με καζάνι που βράζει. Αυτό κάνει την όλη κατάσταση να προχωρήσει στο επόμενο στάδιο. Συνήθως αυτή η φάση κρατάει για πολύ καιρό.

Φάση έντονης κακοποίησης

Αυτή η φάση χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα αυξημένη σοβαρότητα κακοποίησης. Αντίθετα από τη φάση που δημιουργούνται μικροπροβλήματα, τα περιστατικά που συμβαίνουν στην παρούσα φάση είναι πολύ πιο σοβαρά. Αυτή η φάση συνήθως εμφανίζεται μετά από κάποιο συγκεκριμένο γεγονός ή συσχέτιση καταστάσεων που συνήθως είναι απρόβλεπτα. Όπως μπορεί να εμφανιστεί μία σφοδρή μπόρα σε μία ηλιόλουστη μέρα, έτσι και η φυσιολογική ή λεκτική κακοποίηση φαίνεται να εμφανίζεται από το πουθενά. Μπορεί να είναι ένα μη ικανοποιητικό γεύμα ή μία άρνηση της συζύγου για σεξ που θα φέρει στην επιφάνεια την άσχημη διάθεση του συζύγου της και μετά την κακοποίηση. Συνήθως αυτή η φάση διαρκεί από 2 έως 24 ώρες.

Αρχικά η γυναίκα είναι σε κατάσταση σοκ και δεν μπορεί να συνειδητοποιήσει τι της συνέβη. Αν έχει βιώσει τον κύκλο της βίας αρκετές φορές, είναι πιθανό να βιώνει ανάμεικτα συναισθήματα ανακούφισης και θυμού. Ανακούφιση γιατί το αναπόφευκτο συμβάν πέρασε, και θυμό γιατί ο άντρας της για πολλοστή φορά δεν κράτησε την υπόσχεσή του ότι θα σταματήσει την κακοποίηση. Μπορεί να χρειάζεται ιατρική βοήθεια, μπορεί να αναφέρει την κακοποίηση από το σύζυγο στις αρχές και στον κοντινό οικογενειακό κύκλο, αλλά η τυπική συμπεριφορά είναι αυτή της σιωπής. Κρατάει το μυστικό και δεν εκθέτει τον σύζυγό της. Μέσα της αυξάνεται το συναίσθημα ότι είναι αβοήθητη, το συναίσθημα μίσους προς τον εαυτό της επειδή δεν κάνει κάτι για να αποτρέψει την κακοποίηση.

Φάση ηρεμίας και μετάνοιας

Είναι η φάση στην διάρκεια της οποίας αυτός που κακοποιεί εμφανίζεται να είναι μετανιωμένος και λυπημένος για την βάνουση και αναισθητη πράξη του. Δουλεύει πολύ σκληρά για να επανορθώσει για ότι έκανε, εμφανίζεται ιδιαίτερος ευγενικός και υπόσχεται ότι ποτέ πια δεν θα ασκήσει βία ξανά. Συνήθως η σύζυγος απολαμβάνει αυτή τη φάση και τις ιδιαίτερες περιποιήσεις που την συνοδεύουν. Θέλει απελπισμένα να πιστέψει ότι ο σύζυγος της είναι τίμιος σε αυτά που υπόσχεται και τείνει να πιστεύει ότι η μετάνοια που δείχνει είναι πραγματική. Στη διάρκεια αυτής της φάσης μπορεί να αποσύρει τυχόν μηνύσεις που έχει κάνει ή να αποφύγει να διεκπεραιώσει τις περαιτέρω διαδικασίες για να προχωρήσει σε ένα διαζύγιο. Συνήθως θα βρει «λογικές» εξηγήσεις για να δικαιολογήσει την συμπεριφορά του άντρα της. Αυτή η φάση μπορεί να κρατήσει από μία μέρα μέχρι μερικούς μήνες, και με την πάροδο του χρόνου θα γίνονται όλο και πιο μικρά τα χρονικά διαστήματα που θα διαρκεί. Σιγά σιγά η ένταση θα αρχίσει να κλιμακώνεται πάλι και ο κύκλος θα επαναληφθεί.

Μερικές φορές η φάση μετάνοιας μπορεί να αντικατασταθεί από μία ξαφνική επαναφορά στην φυσιολογική ζωή. Σ' αυτή τη φάση υπάρχει μία σημαντική χρονική περίοδος σιωπής. Η γυναίκα μπορεί να ελπίζει ότι ο σύζυγός της θα απολογηθεί για την συμπεριφορά του αλλά αυτό που συνήθως συμβαίνει είναι ότι ο σύζυγος συμπεριφέρεται σαν να μην συνέβη απολύτως τίποτα. Το συμβάν της κακοποίησης δεν αναφέρεται και καμία απολογία δεν αναφέρεται. Με κάποιο τρόπο η ζωή επανέρχεται στους κανονικούς της ρυθμούς. Επειδή όμως τα προβλήματα τους δεν βγαίνουν στην επιφάνεια και δεν δουλεύονται, η ένταση κλιμακώνεται, και αυτό συνήθως οδηγεί στο επόμενο γεγονός κακοποίησης.

(Αρτινοπούλου , Φαρσεδάκης , 2003)

1.6 Θεωρητική προσέγγιση

Οι ερμηνείες που προτείνονται αναφορικά με την αιτιολόγηση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας, είναι δυνατόν να συνοψιστούν ως εξής :

1. *Ψυχιατρικές θεωρίες:* η πρωταρχική πηγή της κακοποίησης εντοπίζεται στα παθολογικά χαρακτηριστικά της δομής της προσωπικότητας του δράστη ή/και του θύματος, τα οποία είναι απόρροια της ελλιπούς ψυχονοητικής ανάπτυξης του ατόμου στην (πρώιμη) παιδική ηλικία. Παράλληλα υποστηρίζεται ότι υπάρχουν υψηλά ποσοστά ψυχοπαθολογίας στα άτομα που παρουσιάζουν καταχρηστική συμπεριφορά.

(Hart 5, 1993, σελ. 328-340).

2. *Συμπεριφοριστικές θεωρίες:* η καταχρηστική συμπεριφορά (κακοποίηση) είναι αποτέλεσμα επιβράβευσης ή τιμωρίας του δράστη, σε περίπτωση άσκησης ή αποφυγής της αντίστοιχα. Η επιβράβευση μπορεί να είναι συμπεριφοριστική (ενδοτικότητα στις επιθυμίες του ατόμου με βίαιη συμπεριφορά), συναισθηματική (σαδιστική ευχαρίστηση), ή κοινωνική (επιβεβαίωση της δύναμης και της εξουσίας).

3. *Γνωστικές θεωρίες:* η κακοποίηση είναι απόρροια εκδραμάτισης από το δράστη φανταστικών σκηνών, ή αν ο τελευταίος προσπαθεί να επιλύσει τυχόν γνωστικές ασυμφωνίες σχετικά με την εικόνα εαυτού του. Ειδικότερα, οι φαντασιώσεις σεξουαλικής επικυριαρχίας και σωματικής επιθετικότητας θεωρούνται ως πρόδρομοι της σεξουαλικής και της σωματικής κακοποίησης. Οι εικόνες σεξουαλικής και σωματικής βίας που προβάλλουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης σε μεγάλο βαθμό ενθαρρύνουν τις συγκεκριμένες φαντασιώσεις.

(Mignon 5, 2002)

4. *Θεωρία της υποκοουλτούρας της βίας:* η καταχρηστική συμπεριφορά συμβαίνει τακτικά και είναι αποδεκτή, τόσο από τους δράστες, όσο και από

τα θύματα, εντός ενός συγκεκριμένου περιβάλλοντος υποκουλτούρας. Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι κάποιες κοινωνικές ομάδες έχουν διαφορετικά επίπεδα βίας, καθώς κινούνται σε συνθήκες και χώρους διαβίωσης, στους οποίους οι υπάρχουσες νόρμες και αξίες ενθαρρύνουν τη βία συμπεριφορά. Η θεωρία αυτή ενδυναμώνεται από το γεγονός ότι τα βίαια επεισόδια φαίνεται να συμβαίνουν κυρίως σε περιορισμένες γεωγραφικές περιοχές.

(Wolfgang M., 1995)

5. *Φεμινιστικές προσεγγίσεις*: Η κοινωνία με πατριαρχικές δομές ενθαρρύνει τη βία από τους άνδρες προς τις γυναίκες. Σε αυτές τις κοινωνίες, οι γυναίκες υφίστανται κακοποίηση επειδή θεωρούνται υποδεέστερες από τους άνδρες. Σε αυτήν την προσέγγιση, κρίνεται ουσιώδες να κατανοηθεί η ιστορική υποτέλεια των γυναικών στους άνδρες. Η φεμινιστική θεωρία τίθεται υπέρ μιας ερμηνείας της κοινωνικής δομής, η οποία έχει σχεδιαστεί ώστε να παραβλέπει, ή να ενθαρρύνει και να διαιωνίζει την επικυριαρχία των ανδρών στις γυναίκες.

(Smith M., 1993).

6. *Θεωρία της κοινωνικοποίησης των ρόλων των φύλων*: στα πλαίσια της κοινωνικοποίησης των δύο φύλων, οι άνδρες ενθαρρύνονται να είναι περισσότερο επιθετικοί από τις γυναίκες, ενώ η σεξουαλική επιθετικότητα τους αυξάνει την αίσθηση ανδρισμού και αρρενωπότητας. Καθώς δεν ενθαρρύνονται να μιλούν για τα συναισθήματά τους, όταν αντιμετωπίζουν δυσκολίες, είναι δυνατόν να καταφύγουν στη σεξουαλική δραστηριότητα ή στη βία, προκειμένου να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που προκύπτουν. Όταν οι άνδρες υφίστανται βία, αυτό συμβαίνει γιατί έχουν θηλυπρεπή ρόλο στην κοινωνία.

(Gilgun 1991)

7. *Θεωρία της κοινωνικής μάθησης*: ο δράστης έχει μάθει να φέρεται βίαια, καθώς έχει υπάρξει είτε μάρτυρας σκηνών βίας, είτε θύμα βίαιης συμπεριφοράς, κυρίως στην οικογένεια προέλευσης. Παράλληλα, η (βία) συμπεριφοράς, κυρίως στην οικογένεια προέλευσης. Παράλληλα, η (βία) συμπεριφοράς, κυρίως στην οικογένεια προέλευσης.

συμπεριφορά του έχει ενισχυθεί μέσω επιβράβευσης από το περιβάλλον του, από το οποίο το άτομο δεν μαθαίνει μόνο να είναι βίαιο, αλλά μαθαίνει να δικαιολογεί ηθικά και κοινωνικά την καταχρηστική του συμπεριφορά. Η θεωρία αυτή ερμηνεύει επαρκώς το γεγονός ότι σε κάποιες οικογένειες είναι δυνατόν να υπάρξουν πολλαπλοί δράστες σωματικής ή/και σεξουαλικής βίας.

(Gelles R 1985).

8. *Θεωρία των πόρων*: Η συγκεκριμένη θεωρία υποστηρίζει ότι όλα τα κοινωνικά συστήματα στρέφονται γύρω από τις απειλές ή τη χρήση βίας. Οι δράστες κακοποίησης διαθέτουν περισσότερους πόρους/μέσα (κοινωνικά, οικονομικά, ψυχολογικά), με αποτέλεσμα να υποτιμούν τα θύματα και να είναι σε θέση να επιβάλλουν τη θέληση τους στα τελευταία. Ακόμα και η έλλειψη πόρων, αρκετές φορές, είναι δυνατόν να οδηγήσει σε βίαιη συμπεριφορά με σκοπό την επιβολή και τη διατήρηση της εξουσίας.

(Goode W., 1971, σελ. 624-636)

9. *Θεωρία της κοινωνικής συναλλαγής*: Η συγκεκριμένη θεωρία επικεντρώνεται σε ένα σύστημα επιβραβεύσεων και αρνητικών κυρώσεων στις διαπροσωπικές σχέσεις: τα άτομα θα εμπλακούν σε συμπεριφορές που είναι πιθανόν να τους αποφέρουν επιβράβευση, ενώ θα αποφύγουν συμπεριφορές που ενδεχομένως να επιφέρουν κυρώσεις. Οι δράστες κακοποίησης έχουν την εξουσία και τη δυνατότητα να εκμεταλλεύονται τα θύματα, ενώ τα τελευταία ελλείπουν της απαραίτητης ικανότητας να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την κακοποίηση και διαθέτουν ανεπαρκή μέσα να προσφέρουν εναλλακτικούς τρόπους επιβράβευσης στο δράστη .

(Mignon S., 2002)

10. *Θεωρία των οικογενειακών συστημάτων*: Η αιτία της κακοποίησης εντοπίζεται στην ανισορροπία των δυναμικών και των σχέσεων μεταξύ των μελών της οικογένειας. Επισημαίνεται ότι τα αίτια της ενδο-οικογενειακής βίας έχουν πολλαπλές ρίζες, όπως οι ρυθμιστικές δομές, τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των μελών της οικογένειας, οι ματαιώσεις που τυχόν

δέχονται τα τελευταία, ή ακόμα και οι συγκρούσεις που προκύπτουν στους κόλπους της οικογένειας. Συνήθως, στην οικογένεια υπάρχει περισσότερη καταχρηστική συμπεριφορά απ'ότι αναφέρεται ή καταγγέλλεται. Τις περισσότερες δε φορές, η βία στην οικογένεια είτε γίνεται αντικείμενο άρνησης, είτε παραβλέπεται.

(Gelles R., 1997, σελ. 31,62)

11. *Θεωρία των συναισθηματικών δεσμών.* Η συγκεκριμένη θεωρία ενσωματώνει τόσο τις ψυχολογικές, όσο και τις κοινωνιολογικές παραμέτρους στην ερμηνεία της ενδο-οικογενειακής βίας. Η κακοποίηση οφείλεται σε ανεπαρκείς και ακατάλληλες σχέσεις με τους γονείς, γεγονός που παρεμποδίζει την ανάπτυξη ενός δεσμού αγάπης μεταξύ της γονεϊκής φιγούρας και του παιδιού. Τα προβλήματα συναισθηματικών δεσμών που προκύπτουν κατά την παιδική ηλικία, δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για δυσκολίες στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις κατά την ενήλικη ζωή.

(Bowlby J., 1975).

12. *Θεωρία της ανακολουθίας της κοινωνικής τάξης:* η καταχρηστική συμπεριφορά οφείλεται στην έλλειψη πόρων και στη συνεπαγόμενη ασυμφωνία και άγχος που βιώνει το άτομο από την ασύμμετρη κατανομή των πόρων αυτών. Κατά συνέπεια, η ανακολουθία της κοινωνικής τάξης απειλεί τα πατριαρχικά μοντέλα εξουσίας και τα συστήματα αξιών.

(Mignon S 2002)

1.7 Αντιλήψεις των γυναικών ως προς τη βία

Οι αντιλήψεις και αντιδράσεις των γυναικών προς τη βία, είτε βιώνουν βία είτε όχι, λαμβάνουν δύο μορφές. Από τη μία, υπάρχει η αναμενόμενη αρνητική στάση προς τη βία, από την άλλη όμως, υπάρχουν και οι περιπτώσεις κατά τις οποίες παρατηρείται μία θετική στάση προς αυτή. Αναμφισβήτητα, προϋπάρχουν κάποιοι σημαντικοί παράγοντες, οι οποίοι καθορίζουν την ύπαρξη είτε της αρνητικής είτε της θετικής στάσης των

γυναικών, θυμάτων και μη, της βίας. Συγκεκριμένα, μεταξύ των πολλαπλών και ποικιλόμορφων παραγόντων που επιφέρουν την πρόκληση της βίας, συγκαταλέγεται και η θετική στάση των γυναικών απέναντι στη συζυγική βία (Faramarzi κ.α., 2004). Μέσω της θετικής στάσης των γυναικών προς την κυριαρχία των αντρών, πηγάζει το αρνητικό αποτέλεσμα της αύξησης της αποδοχής και της συχνότητας της βίας από το σύντροφο. Μέσα από αυτήν την έρευνα, προέκυψε ως γενικό συμπέρασμα ότι οι γυναίκες που αποδέχονται τη συζυγική βία, έχουν υποστεί περισσότερες φορές φυσική και συναισθηματική βία, παρά αυτές που τηρούν μια αρνητική στάση για τη βία.

Αναμφισβήτητα, η απουσία της ισότητας μεταξύ των δύο φύλων και η θετική στάση των γυναικών προς τη βία μέσω της υποστήριξης της κυριαρχίας των αντρών, δίνει ώθηση στην πρόκληση της βίας. Πέρα από αυτά, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η ύπαρξη ανεκτικότητας της βίας, η οποία πραγματοποιείται μέσα στο σπίτι φτάνει σε υψηλά ποσοστά. Η κοινωνική ανεκτικότητα της βίας και ο σεξουαλικός εξαναγκασμός μέσα και έξω από το γάμο, έχει ως τελικό αποτέλεσμα οι γυναίκες να τη δέχονται ως «φυσιολογική» και έτσι παρεμποδίζουν την καταστολή τόσο της φυσικής, όσο και της σεξουαλικής βίας. Ωστόσο, η ανεκτικότητα τέτοιας βίας υποδεικνύει πως εκατομμύρια γυναίκες παγκοσμίως βιώνουν τη βία ή αναγκάζονται να ζουν με τις συνέπειές της (Barnett, 2000).

Οι λόγοι ανεκτικότητας της βίας από την πλευρά των γυναικών μπορεί να ποικίλουν. Η γυναίκα που δέχεται βία μέσα στο συζυγικό της σπίτι μπορεί να θέτει προτεραιότητες στη ζωή της, τα παιδιά και την οικογένειά της

γενικότερα και να επιλέγει παθητικούς τρόπους αντίδρασης προς τη βία που εξασκείται εις βάρος της, να έχει άγνοια ως προς τους τρόπους που θα μπορούσε να αντιδράσει, να φοβάται για τη ζωή και τη ζωή των παιδιών της, να θεωρεί το θέμα ως προσωπικό το οποίο θα πρέπει να μείνει μέσα στα κλειστά πλαίσια της οικογένειας ή ακόμα να θεωρεί ότι κάποιος βαθμός βίας μέσα στη σχέση της είναι φυσιολογικό μέρος της συζυγικής ζωής (Barnett, 2000).

Ταυτόχρονα, η αντίληψη ότι η βία μέσα στο σπίτι, η οικογενειακή βία, αποτελεί προσωπικό θέμα, αποτελεί την αιτία του χαμηλού ποσοστού αναφοράς τέτοιων επεισοδίων βίας. Από την πλευρά τους οι γυναίκες θύματα, φοβούμενες το στιγματισμό και τον αποκλεισμό που ίσως επέλθει μετά από μία τέτοια αναφορά, διστάζουν να το κάνουν. Πολλές γυναίκες δεν μιλούν για τα προβλήματά τους επειδή φοβούνται ή ντρέπονται και νιώθουν την πίεση του κοινωνικού στιγματισμού (Hedin και Janson 2000). Οι γυναίκες θύματα δεν εκφράζουν, δεν αναφέρουν και δεν αποκαλύπτουν την κακοποίηση που υφίστανται ένεκα των αφόρητων και πειστικών κοινωνικών και ψυχολογικών πιέσεων που υφίστανται εναντίον της αποκάλυψης. Αυτές οι γυναίκες φοβούνται μήπως και γελοιοποιηθούν ή ακόμα φοβούνται μήπως και στιγματιστούν περισσότερο. Θεωρούν πως ίσως προκύψουν πιο περίπλοκες μορφές κακοποίησης από άλλους μέσα στο κοινωνικό τους περιβάλλον, και αυτό επειδή οι πατριαρχικές προκαταλήψεις εναντίον των γυναικών είναι οι επικρατέστερες στην κοινωνία. Έτσι, η κοινωνία μέσα στην οποία ζούνε τα θύματα βίας, αντί να εκφράζει τη λύπη και συμπόνια της, συχνά προσπαθεί να κρύψει πληροφορίες για την κατάστασή τους (Hou et al. 2004).

Κάποιοι από τους λόγους για τους οποίους οι γυναίκες εξακολουθούν να υποστηρίζουν το γάμο τους είναι η ανεργία, η πίεση του κλειστού περιβάλλοντος και των επίσημων και νομικών εμποδίων, το μέλλον των παιδιών τους και η ελπίδα μελλοντικής βελτίωσης. Οι δικαιολογίες που δίνουν οι γυναίκες για τη στάση των συζύγων τους, είναι η κατανάλωση αλκοόλ και η εμπλοκή τους σε τυχερά παιχνίδια και στοιχήματα, οι οικονομικοί λόγοι, και η επιρροή που δέχονται οι σύζυγοί τους από τους

φίλους τους. Επίσης, υποστηρίζουν ότι οι σύζυγοί τους έχουν κακές συνήθειες και τα ναρκωτικά είναι μία από αυτές που αυξάνουν τις περιπτώσεις κακοποίησης εναντίον τους (Barnett, 2000).

Κατ' επέκταση, από την πλευρά τους κάποιες υπεύθυνες αρχές, συμπεριλαμβανομένου των υπηρεσιών υγείας και της αστυνομίας, υιοθετούν προκατειλημμένες στάσεις και συμπεριφορές όσον αφορά τις γυναίκες θύματα βίας και ένεκα αυτού, τις κατηγορούν ως υπεύθυνες για τη βία που υπέστησαν. Με το τρόπο αυτό, τις αποθαρρύνουν από το να αναζητήσουν φροντίδα και βοήθεια και να αναφέρουν το επεισόδιο (Tavara 2006). Είναι κατανοητό λοιπόν γιατί, παρά το μεγάλο ποσοστό τέτοιων περιπτώσεων θυμάτων βίας, δεν υπάρχουν πολλές αναφορές και καταγγελίες. Άλλωστε, η συχνότητα τέτοιων επεισοδίων είναι δύσκολο να καθοριστεί, γιατί σπάνια γίνονται καταγγελίες και αναφορές, επειδή σε τελική ανάλυση, τα θύματα βίας θεωρούν πως η κατάσταση που βιώνουν είναι φυσιολογική. Οι γυναίκες που γίνονται θύματα κακοποίησης από θύτες που είναι είτε γνωστοί είτε στενά πρόσωπα στο θύμα, τείνουν να μην το αναφέρουν, αλλά το αφήνουν για τον εαυτό τους ή απλά το λένε στους κοντινούς τους φίλους.

Το φαινόμενο της «κανονικοποίησης» της υφιστάμενης κατάστασης που αναγκάζονται να βιώνουν οι γυναίκες θύματα, όπου κάποια επεισόδια κακοποίησης θεωρούνταν ως κανονικά από τις γυναίκες, και η μη αντίδρασή τους στην άσχημη αυτή μεταχείριση, στηρίζεται μέσα από τις πατριαρχικές κοινωνίες (Faramarzi κ.α., 2004). Συγκεκριμένα, η βία είναι γενικά ανεκτική εξαιτίας της έλλειψης συμπάθειας για τα θύματα και εξαιτίας της άποψης ότι τα θύματα μπορούν να εμποδίσουν την θυματοποίησή τους χωρίς να θέσουν τους εαυτούς τους σε επικίνδυνες καταστάσεις. Κατ' επέκταση, επικρατεί η αντίληψη ότι αξίζει στα θύματα να επιδέχονται βία εξαιτίας της στάσης τους ή/και της συμπεριφοράς τους. Σημαντική αιτία ύπαρξης ανεκτικότητας ωστόσο, αποτελεί η έλλειψη γνώσης για το τι θα μπορούσε να συμβεί ώστε να μειωθεί και να περιοριστεί η βία στις τοπικές κοινότητες και τέλος, οι αντιλήψεις των ανθρώπων για τη δική τους ασφάλεια εάν αυτή παραβιάζεται.

Γενικά, σύμφωνα με την προαναφερθείσα μελέτη οι γυναίκες που τηρούσαν θετική στάση απέναντι στην κυριαρχία των αντρών, υπέστησαν τόσο συναισθηματική όσο και σεξουαλική εκμετάλλευση από τους συντρόφους τους, παρά οι γυναίκες που τηρούσαν αρνητική στάση. Επίσης, υποστηρίζεται πως η κυριότερη πηγή πρόβλεψης για τη φυσική εκμετάλλευση των γυναικών είναι η ανεκτικότητα και η στάση των γυναικών προς την κυριαρχία του άντρα. Παράλληλα, η ύπαρξη υψηλού επιπέδου μόρφωσης, υψηλού οικονομικού status, το να ζει στην πόλη και η ύπαρξη οικονομικής ανεξαρτησίας παίζουν προστατευτικό ρόλο για τις γυναίκες ενάντια στη βία του συζύγου. Είτε θετικές είτε αρνητικές είναι οι στάσεις και οι αντιλήψεις των θυτών και των θυμάτων γύρω από την ενδοοικογενειακή βία, οι επιπτώσεις της βίας στη ζωή του θύματος και των υπολοίπων, παιδιών και ενηλίκων, στο στενό της περιβάλλον αλλά και στην κοινωνία γενικότερα παραμένει μια από τις θλιβερές διαστάσεις του φαινομένου.

1.8 Αίτια ενδοοικογενειακής βίας

Οι λόγοι για τους οποίους ένας σύζυγος κακοποιεί ή και βιάζει τη γυναίκα του μπορεί να είναι ο θυμός, η ανάγκη επιβολής δύναμης και ο σαδισμός. Πολλοί δράστες χρησιμοποιούν την κακοποίηση σαν μία μορφή τιμωρίας. Κακοποιούν τις γυναίκες τους, επιδιώκοντας να τους δώσουν ένα «μάθημα» για κάτι που - σύμφωνα με τους ίδιους - έκαναν, ή δεν έκαναν. Επίσης, ο ξυλοδαρμός ή ο βιασμός της συζύγου μπορεί να αποσκοπεί στην απόκτηση ελέγχου πάνω της. Χαρακτηριστικά, έχουν αναφερθεί περιπτώσεις γυναικών, τις οποίες οι άνδρες τους βιάζουν με σκοπό να τις αφήσουν έγκυες, έτσι ώστε να μην μπορούν, λόγω των παιδιών, εύκολα να τους εγκαταλείψουν. Ακόμη, στην περίπτωση του συζυγικού βιασμού πολλοί άνδρες πιστεύουν ότι το σεξ είναι ένα αναμφισβήτητο δικαίωμα τους και μία απαραίτητη υποχρέωση των συζύγων τους. Το «όχι» σαν απάντηση στη σεξουαλική πράξη είναι δύσκολο να γίνει κατανοητό και ανεκτό από τη

στιγμή που έχουν ανταλλάξει όρκους αιώνιας πίστης. Αισθάνονται ότι τα σώματα των γυναικών τους τους ανήκουν και γι' αυτό δεν θεωρούν το σεξ υπό το κράτος πίεσης ως βιασμό (Bergen, 1996).

Η κακοποίηση της γυναίκας στην οικογένεια θεωρείται από άλλους ότι ίσως να είναι και αποτέλεσμα ελλιπών επικοινωνιακών δεξιοτήτων του συζύγου, καθώς και μίας αδυναμίας του να συνδιαλεχθεί με ίσους όρους με τη γυναίκα του (Gelles, 1997). Επιπλέον, ο θύτης ενδεχομένως χρησιμοποιεί την κακοποίηση σαν μέσο για να αποδείξει σ' αυτήν την ανωτερότητά του, παρά το γεγονός ότι μπορεί να έχει, για παράδειγμα, φτωχή μόρφωση ή να είναι άνεργος. Γι' αυτό το λόγο, επιδεικνύει σωματική δύναμη. Πολλές φορές, οι άνδρες που κακοποιούν τις γυναίκες τους δεν ανέχονται να είναι αυτές ανώτερες τους και να αισθάνονται ισάξιες με εκείνους. Είναι πιθανόν η πλειοψηφία των γυναικών που εξαναγκάζονται να κάνουν σεξ με το σύντροφό τους, να μην αντιλαμβάνονται αυτή την άσκηση πίεσης ως βιασμό. Οι περισσότερες από αυτές θεωρούν το βιασμό σαν κάτι που μπορεί να συμβεί μόνο μεταξύ ξένων.

Στο ευρύτερο φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας, οι σύζυγοι που υφίστανται κακοποίηση, θέτουν πολλές δικαιολογίες προκειμένου να αποφύγουν να αντιμετωπίσουν τη σκληρή πραγματικότητα ενός μαρτυρικού γάμου. Κάποιες γυναίκες είναι τόσο εξαρτημένες οικονομικά και συναισθηματικά από τους συζύγους τους, ώστε το να τους θεωρήσουν «θύτες» ή βιαστές και να συνεχίσουν να ζουν μαζί τους, θα ήταν πολύ οδυνηρό. Άλλες πάλι το αποδέχονται γιατί πιστεύουν ότι συμβαίνει σε όλες τις γυναίκες (Barnett, 2000). Λόγω, λοιπόν, του ότι είναι απομονωμένες κοινωνικά, δεν έχουν συναίσθηση των διαστρεβλωμένων οικογενειακών ή των διαστροφικών σεξουαλικών τους σχέσεων.

Σε άλλες περιπτώσεις βιασμού, τα θύματα οδηγούνται στη συναίνεση από φόβο ότι, αν αντιδράσουν, θα κακοποιηθούν και σωματικά – σύμφωνα με τις ίδιες, οι άνδρες τους είναι πολύ πιο ισχυροί και, γι' αυτό, οποιαδήποτε προσπάθεια αντίστασης θα ήταν μάταιη. Τέλος, κάποιοι άλλοι λόγοι για τους οποίους αποδέχονται την σεξουαλική πράξη, ακούσια, είναι ο φόβος

μην πληγώσουν το σύντροφό τους, ή μην τις απατήσει με μία άλλη γυναίκα (Γουλιάρου, 1991). Παρόλο ότι ο καθένας, άντρας ή γυναίκα, έχει παρόμοιες πιθανότητες είτε να δεχτεί είτε να εξασκήσει βία προς το/τη σύζυγό του/της και να έχει ίδιες ή παρόμοιες επιπτώσεις στην προσωπική και κοινωνική του ζωή, υπάρχουν κάποια γενικά χαρακτηριστικά που σκιαγραφούν τα άτομα που έχουν περισσότερες πιθανότητες από ότι οι υπόλοιποι για να εξασκήσουν ή να δεχθούν βία από τους συντρόφους τους.

1.9 Χαρακτηριστικά θύματος

Ο καθένας μπορεί να γίνει θύμα κακοποίησης σε κάποια φάση της ζωής του. Συγκεκριμένα, τα θύματα μπορεί να είναι οποιασδήποτε ηλικίας, φύλου, εθνικότητας, κουλτούρας, θρησκείας, μορφωτικού επιπέδου και συζυγικής κατάστασης. Ένας αριθμός ερευνών, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν κατά διαστήματα, έχουν ασχοληθεί με το προφίλ τόσο των γυναικών θυμάτων όσο και των αντρών θυτών. Οι πλείστες από αυτές τις μελέτες κατέληξαν στα ίδια πορίσματα και έχουν σκιαγραφήσει το προφίλ του θύματος και του θύτη κακοποίησης (Καταρντζή, 2003). Οι γυναίκες που κακοποιούνται στη σχέση τους συνήθως έχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Μικρή αυτοεκτίμηση.
- Αντιμετωπίζουν με παραδοσιακό τρόπο το σπίτι τους. Πιστεύουν πολύ στην ενότητα της οικογένειας και στα προκαθορισμένα στερεότυπα του γυναικείου ρόλου.
- Δέχονται την ευθύνη για τις βίαιες πράξεις των αντρών τους.
- Αισθάνονται ενοχή και αρνούνται τον τρόπο και τον θυμό που νιώθουν.
- Δείχνουν παθητικότητα προς το κοινωνικό περιβάλλον αλλά έχουν την δύναμη να αντιμετωπίζουν το προσωπικό τους περιβάλλον έτσι ώστε να αποφεύγουν μεγαλύτερη κακοποίηση.
- Έχουν έντονες αντιδράσεις λόγω στρες με ψυχοσωματικά συμπτώματα.

- Χρησιμοποιούν το σεξ ως μέσο για τη διατήρηση των σχέσεων τους.
- Πιστεύουν πως δεν μπορεί κανείς να τις βοηθήσει να λύσουν τα προβλήματα τους εκτός από τον ίδιο τους τον εαυτό.
- Νιώθουν αδυναμία να ξεφύγουν από τη σχέση κακοποίησης.

Οι γυναίκες που υφίστανται καταχρηστική συμπεριφορά χαρακτηρίζονται από ελλιπή αυτοεκτίμηση. Εξάλλου εμφανίζονται να μην έχουν επαρκώς ανεπτυγμένη την ικανότητα να ασκήσουν έλεγχο στη ζωή τους και να πάρουν δραστικά μέτρα για να τη βελτιώσουν. Επιπρόσθετα, μπορεί να έχουν υποστεί οι ίδιες κακοποίηση της μητέρας τους κατά την παιδική τους ηλικία, γεγονός που τις οδηγεί στην αποδοχή του ρόλου του θύματος. Μεταξύ των άλλων έχουν ανεπτυγμένο το αίσθημα της ντροπής, με αποτέλεσμα να αποκρύπτουν τόσο τα σωματικά όσο και τα ψυχολογικά τους τραύματα, να αποκλείονται κοινωνικά ή και να αποσύρονται συναισθηματικά. Η Russell (1990) βρήκε, σε έρευνά της, ότι οι γυναίκες που κακοποιούνται από τους συντρόφους ήταν κάθε ηλικίας. Η κοινωνική τάξη, όμως, είναι μία μεταβλητή δύσκολη στο να την υπολογίσει κανείς. Η οικογενειακή βία τείνει να αναγνωριστεί ως ένα δημόσιο πρόβλημα υγείας που υπάρχει σε όλες τις κοινωνίες και μεταξύ όλων των ατόμων από υψηλά και χαμηλά κοινωνικά στρώματα.

Οι γυναίκες με παραδοσιακές και στερεοτυπικές απόψεις σχετικά με τους γυναικίους ρόλους, είναι λιγότερο πιθανό να ορίσουν ένα περιστατικό βίαης συνουσίας ως βιασμό, σε σύγκριση με τις γυναίκες με λιγότερο παραδοσιακές απόψεις. Συχνά τα θύματα συζυγικού βιασμού έχουν παντρευτεί σε νεαρή ηλικία, έχουν σύντομη περίοδο γνωριμίας πριν από το γάμο, δεν εργάζονται και είναι εξαρτημένα οικονομικά (Shields και Hanneke, 1985). Επίσης, οι ίδιοι ερευνητές βρήκαν ότι, όσο πιο συχνά οι γυναίκες βιάζονταν από το σύντροφό τους, τόσο πιο πολύ μειωνόταν η αυτοεκτίμηση και η θετική τους σκέψη. Η Walker (1989) πρεσβεύει ότι αυτές οι γυναίκες είχαν πολύ λίγες γνώσεις για τη φυσιολογική σεξουαλική συμπεριφορά πριν γνωρίσουν τον άνδρα τους. Είχαν μεγαλώσει σε οικογένειες, όπου η οποιαδήποτε συζήτηση για σεξ ήταν απαγορευμένη, και δεν είχαν λάβει κανενός είδους ενημέρωση γύρω από το θέμα αυτό. Πολλές

από αυτές δεν είχαν σεξουαλικές εμπειρίες πριν δεσμευτούν με τους δράστες.

Υπάρχουν αρκετές γυναίκες – θύματα που επιλέγουν να μείνουν με το δράστη και να μην καταγγέλλουν το έγκλημα που διαπράττεται εναντίον τους για έναν ή περισσότερους από τους παρακάτω λόγους (Bergen, 1996, Walker, 1989):

- Ντρέπονται γι' αυτό που τους συμβαίνει ή αισθάνονται ένοχες.
- Φοβούνται ότι θα κατηγορηθούν και οι ίδιες.
- Φοβούνται τυχόν αντίποινα.
- Αισθάνονται αγάπη προς το σύζυγο και δέσμευση προς τη σχέση.
- Στο γάμο υπάρχουν παιδιά.
- Έχουν θρησκευτικά πιστεύω που τις εμποδίζουν να χωρίσουν.
- Δεν είναι οικονομικά ανεξάρτητες: δεν έχουν εργασία, χρήματα και περιουσία δική τους.
- Δεν έχουν υποστήριξη από την οικογένεια και τους φίλους ή / και δεν έχουν προστασία από το νόμο και την αστυνομία.
- Θέλουν να αποφύγουν το στίγμα της θυματοποίησης.
- Φοβούνται τις αντιδράσεις της οικογένειάς τους.
- Έχουν την τάση να εκλογικεύουν τη βίαιη συμπεριφορά των συζύγων τους, αποδίδοντας την στο στρες, στο αλκοόλ, ή σε προβλήματα στη δουλειά.
- Έχουν μάθει και πιστεύουν ότι η προσωπική τους αξία οφείλεται και στηρίζεται στους συζύγους τους.
- Θεωρούν ότι είναι οι ίδιες υπεύθυνες να κάνουν το γάμο τους να πετύχει. Αν αποτύχουν σ' αυτό, αποτυγχάνουν σαν γυναίκες.
- Αν φύγουν, δεν έχουν που να πάνε.
- Πιστεύουν ότι το περιστατικό που τους συνέβη δεν ήταν αρκετά σοβαρό.
- Στην περίπτωση συζυγικού βιασμού, δεν είναι σίγουρες ότι πρόκειται για σεξουαλικό έγκλημα.
- Πιστεύουν ότι είναι μέρος των συζυγικών τους καθηκόντων να κάνουν έρωτα με το σύζυγό τους, έστω και χωρίς τη θέλησή τους.

Τα θύματα δεν φεύγουν για πολλούς και διαφορετικούς λόγους, ακόμα και όταν νιώθουν να κινδυνεύουν. Μπορεί να φοβούνται την εκδίκηση σε βάρος τους ή σε βάρος των παιδιών, ή να μην έχουν οικονομική ανεξαρτησία. Στις εύπορες γυναίκες υπάρχουν κοινωνικοί φραγμοί όπως ο φόβος ότι δεν θα τις πιστεύουν, το αξιοπρεπές επάγγελμα των ιδίων ή του συζύγου που θα υποστεί πλήγμα, η απομόνωση από την οικογένεια που τάσσεται υπέρ του θύτη, ειδικά αν έχει χρήματα και κοινωνικό κύρος και ενοχοποιεί την γυναίκα, η στάση των μεγαλύτερων γυναικών που ισχυρίζονται ότι έτσι είναι όλοι οι άντρες, όπως και η έλλειψη χρημάτων σε ρευστό ακόμα και όταν υπάρχουν αξιόλογα περιουσιακά στοιχεία. Παρά τα όσα λέγονται, καμία γυναίκα δεν υφίσταται κακοποίηση επειδή την αποδέχεται. Όλες το θεωρούν ταπεινωτικό και κάνουν τεράστιες προσπάθειες να το σταματήσουν, ανεξάρτητα από το τελικό αποτέλεσμα. Η Bergen (1996), σε έρευνά της με υποκείμενα θύματα βιασμού στο γάμο, ανακάλυψε ότι όλες είχαν προσπαθήσει να αντιμετωπίσουν την κακοποίηση, είτε εγκαταλείποντας τις σχέσεις τους, είτε προσπαθώντας να ελαχιστοποιήσουν τον κίνδυνο να ξαναβιαστούν, υιοθετώντας διάφορες τεχνικές επιβίωσης (π.χ. :αποφυγή του συζύγου ή τυφλή υπακοή σε ό,τι υπαγόρευε), επειδή αδυνατούσαν να φύγουν.

Η κακοποίηση προκαλεί στις γυναίκες θύματα ενδο-οικογενειακής βίας, φόβο θυμό και απογοήτευση. Αμέσως μετά την καταχρηστική συμπεριφορά, τα θύματα βιώνουν έντονα το αίσθημα της ανικανότητας. Πρόκειται για γυναίκες όλων των κοινωνικών τάξεων, κάθε μορφωτικού επιπέδου, λιγότερο ή περισσότερο δυνατές αλλά εξαντλημένες από την καθημερινή προσπάθεια επιβίωσης σε βάρος της υγείας και της προσωπικής τους ανάπτυξης.

1.10 Χαρακτηριστικά θύτη

Αντίστοιχα, οι δράστες μπορεί να είναι οποιοσδήποτε μορφωτικού, οικονομικού, πολιτισμικού επιπέδου και ανήκουν σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Έχουν όμως αυστηρά προκαθορισμένες αντιλήψεις για το στερεότυπο ανδρικό ρόλο μέσα στην οικογένεια. Στην πλειοψηφία έχουν μια επιτηδευμένα άψογη κοινωνική συμπεριφορά και συχνά είναι δύσκολο να εντοπιστούν, αφού είναι άνθρωποι οι οποίοι δίνουν προς τα έξω την εντύπωση του καλού οικογενειάρχη ή επαγγελματία. Η εικόνα αυτή αποθαρρύνει τα θύματα τους να εκφράσουν το δράμα που ζουν, στο φυσικό ή οικογενειακό τους περιβάλλον. Από τα λίγα στοιχεία λοιπόν που αναφέρονται στην προσωπικότητα και την ιδιοσυγκρασία αυτών των ανδρών, γνωρίζουμε ότι πρόκειται για άτομα όλων των εθνικοτήτων, κοινωνικοοικονομικών τάξεων και ηλικιών (Russell, 1990), που ζηλεύουν παθολογικά τις γυναίκες τους, τις αντιμετωπίζουν σαν ιδιοκτησίες τους και μπορεί ακόμη και να πιστεύουν ότι έχουν το δικαίωμα να κάνουν έρωτα μαζί τους, όποτε αυτοί το επιθυμούν. Γενικά, ασπάζονται τους περισσότερους μύθους και τα στερεότυπα σχετικά με την κακοποίηση στο γάμο. Επιπλέον, συχνά αντιμετωπίζουν προβλήματα εξάρτησης από αλκοόλ και ναρκωτικές ουσίες. Στην έρευνα των Finkelhor και Yllo (1985), το 70% των ερωτηθέντων γυναικών ανέφεραν ότι ο άνδρας τους βρισκόταν υπό το καθεστώς μέθης, τουλάχιστον σε ένα επεισόδιο κακοποίησης.

Οι θύτες είναι άτομα πολυποίκιλλα και με μοναδικό κοινό χαρακτηριστικό το ότι δεν διαχειρίζονται σωστά τον εκνευρισμό τους. Ο θύτης πιθανότατα θεωρεί ότι αγαπάει το θύμα και προσπαθεί να την «διορθώσει» ενώ η βία που ασκεί οφείλεται όχι στη δική του ανικανότητα να αυτοελεγχθεί αλλά στο θύμα που όφειλε να συμπεριφερθεί διαφορετικά. Επιπλέον νιώθει την γυναίκα και τα παιδιά του ιδιοκτησία του και καθήκον του να τους ελέγχει. Ο άνδρας θύτης προσπαθεί να πείσει τους πάντες πως η οργή του είναι σπάνια και δικαιολογημένη, ακόμα και αν είναι καθημερινή. Οι σύζυγοι – βιαστές χρησιμοποιούν το σεξ, είτε ως μέσο εκτόνωσης της επιθετικότητας τους και άσκησης βίας, είτε για να τονώσουν τη χαμηλή τους αυτοεκτίμηση (Walker, 1997). Το σεξ και η βία είναι τρόποι τους οποίους ένας άνδρας μπορεί να χρησιμοποιήσει για να εκφοβίσει τη γυναίκα του και να της επιβληθεί, χωρίς τον κίνδυνο παρέμβασης του κοινωνικού περιβάλλοντος.

Έχει παρατηρηθεί ότι, εκτός σπιτιού, οι σύζυγοι που κακοποιούν σεξουαλικά τις γυναίκες τους επιδεικνύουν περισσότερα επιθετικά στοιχεία, σε σχέση με αυτούς που τις κακοποιούν μόνο σωματικά. Δυστυχώς, όμως, μία τέτοια συμπεριφορά σπάνια γίνεται αντιληπτή. Οι βίαιοι άνδρες που έχουν χαρακτήρα ήπιων τόνων γίνονται συχνότερα δολοφόνοι από αυτούς που φωνάζουν και ξεσπούν. Ο κοινωνικός περίγυρος μένει συνήθως άναυδος από το γεγονός. Μόνο η παρέμβαση του νόμου π.χ. η σύλληψη έστω και για ένα βράδυ, από την αστυνομία, καθώς και η σταθερή αποδοκιμαστική στάση του περιβάλλοντος δείχνει να κάνουν τους δράστες να αντιλαμβάνονται ότι σφάλουν.

1.11 Στατιστικές αναφορές

Τα στατιστικά στοιχεία που αποκαλύπτουν οι κοινωνιολογικές έρευνες είναι γλαφυρά: Οι γυναίκες είναι δυσανάλογα και αδιάλειπτα τα θύματα σε εγκλήματα σεξουαλικής βίας, όπως είναι ο βιασμός, που περιλαμβάνει και τον βιασμό μεταξύ συζύγων, και κακοποίησης, όπως είναι ο ξυλοδαρμός, η πρόκληση σωματικής βλάβης και άλλες μορφές σωματικής βίας. Σε χώρες όπως οι Η.Π.Α. αυτά τα βίαια εγκλήματα έχουν αυξηθεί ανησυχητικά τα τελευταία χρόνια (π.χ. 2 γυναίκες βιάζονται κάθε λεπτό) κι έχουν εξελιχθεί σε σοβαρά κοινωνικά προβλήματα (Τσαούση, 2006). Τα στοιχεία και οι στατιστικές στην περίπτωση της ενδοοικογενειακής βίας όμως δείχνουν απλά την κορυφή του παγόβουνου και είναι μόνο ενδεικτικές του φαινομένου. Οι διαμορφωμένες στατιστικές προέρχονται από θύματα που έχουν καταγγείλει την κακοποίηση τους, όμως στις περισσότερες περιπτώσεις η ενδοοικογενειακή βία δεν καταγγέλλεται. Ένας μεγάλος αριθμός από πληροφορίες, λόγω της φύσης του προβλήματος και της μειωμένης συνειδητοποίησής του, παραμένει άγνωστος και σκοτεινός.

Η παγκόσμια οργάνωση υγείας αναφέρει ότι πάνω από το 70% των γυναικών που δολοφονούνται είναι θύματα των συντρόφων τους, ενώ κατά μέσο όρο δυο γυναίκες την εβδομάδα σκοτώνονται από τον πρώην ή νυν

σύντροφο τους στη Μεγάλη Βρετανία. Το 2004 στην Ισπανία 72 γυναίκες πέθαιναν στα χέρια των συντρόφων τους παρά όλο που σε επτά από αυτούς είχαν επιβληθεί περιοριστικοί όροι. Στην Τουρκία, σύμφωνα με την ετήσια έκθεση της Ένωσης Ανθρώπινων Δικαιωμάτων το 2003, 40 από τους 77 θανάτους γυναικών ήταν για εγκλήματα τιμής. Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο San Francisco των Η.Π.Α., το πιο συχνό είδος σεξουαλικής επίθεσης που αναφέρθηκε ήταν ο συζυγικός βιασμός, με ποσοστό 8%, σε αντίθεση με ένα 3%, που είχε υποστεί βιασμό από έναν άγνωστο (Russell, 1990).

Στις Η.Π.Α. υπολογίζεται ότι 1 στις 6 έφηβες γυναίκες και 1 στις 5 ανήλικες έγκυες είναι θύματα σωματικής κακοποίησης. Οι έρευνες επίσης αποκαλύπτουν ότι υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα να βρεθεί μια γυναίκα θύμα κακοποίησης κατά την διάρκεια εγκυμοσύνης της από το να προσβληθεί από ασθένειες όπως ο διαβήτης της εγκυμοσύνης που εντοπίζονται συχνά στις μαιευτικές κλινικές. Είναι προφανές ότι η περίοδος της εγκυμοσύνης της γυναίκας θέτει σε κίνδυνο τις γυναίκες, ιδιαίτερα εάν αυτές είχαν ήδη βιώσει κακοποίηση από τους συντρόφους τους (Hedin και Janson, 2000).

Ακόμη και στη χώρα μας, μία στις τρεις Ελληνίδες περίπου (το 33%) υφίσταται σήμερα κάποιο είδος κακοποίησης μέσα στο σπίτι και πέντε στις δέκα την υπέμειναν για περισσότερο από 16 χρόνια, σύμφωνα με τα κέντρα Αθήνας και Πειραιά της Γενικής Γραμματείας Ισότητας για τη βία κατά των γυναικών. Στα πλαίσια της επιδημιολογικής έρευνάς του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας κατά το 2003 για το θέμα της ενδοοικογενειακής βίας, καταγράφηκαν τα περιστατικά λεκτικής, ψυχολογικής, σωματικής και σεξουαλικής βίας με θύματα τις γυναίκες και δράστη το σύζυγο/σύντροφό τους, το ιστορικό προηγούμενης βίας κατά την παιδική ηλικία ή σε προηγούμενες σχέσεις, η έμμεση γνώση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας από το φιλικό ή συγγενικό περιβάλλον των γυναικών του δείγματος, καθώς και η στάση των τελευταίων απέναντι στην ενδοοικογενειακή βία.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι γυναίκες υφίστανται συγκεκριμένες μορφές βίας, τις οποίες δεν αναγνωρίζουν ως βίαιη συμπεριφορά. Μόνο το 8,8% χαρακτηρίζει το σύζυγο/σύντροφό του βίαιο, όμως τα αποτελέσματα δείχνουν ότι το 56% των ερωτώμενων βιώνει λεκτική ή και ψυχολογική βία, το 3,6% υφίσταται σωματική βία και το 3,5% εξαναγκάζεται σε σεξουαλική επαφή. Οι γυναίκες φαίνεται να αναγνωρίζουν σε σημαντικό βαθμό ως βία συμπεριφορές που συνδέονται με τις πιο φανερές μορφές της, δηλαδή τη σωματική και τη σεξουαλική βία. Επιπλέον, το 23,6% των γυναικών δηλώνει ότι γνωρίζει κάποια γυναίκα από το φιλικό ή συγγενικό περιβάλλον που υφίσταται ή έχει υποστεί βία από το σύζυγο ή το σύντροφό της. Όμως, ενώ οι γυναίκες που δεν αντιμετωπίζουν βία στη σχέση τους χαρακτηρίζουν τη γυναικεία κακοποίηση ως σοβαρή εγκληματική πράξη, οι γυναίκες – θύματα βίας χρησιμοποιούν πιο ήπιους χαρακτηρισμούς. Επίσης, η στάση των ερωτωμένων απέναντι στη γυναικεία κακοποίηση φαίνεται να διαφοροποιείται ανάλογα με τη γεωγραφική περιοχή, αφού οι γυναίκες που διαμένουν στα αστικά κέντρα θεωρούν το σύνολο των καταχρηστικών συμπεριφορών ως βίαιες, σε αντίθεση με τις γυναίκες που διαμένουν σε ημιαστικές και αγροτικές περιοχές (Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας, 2003).

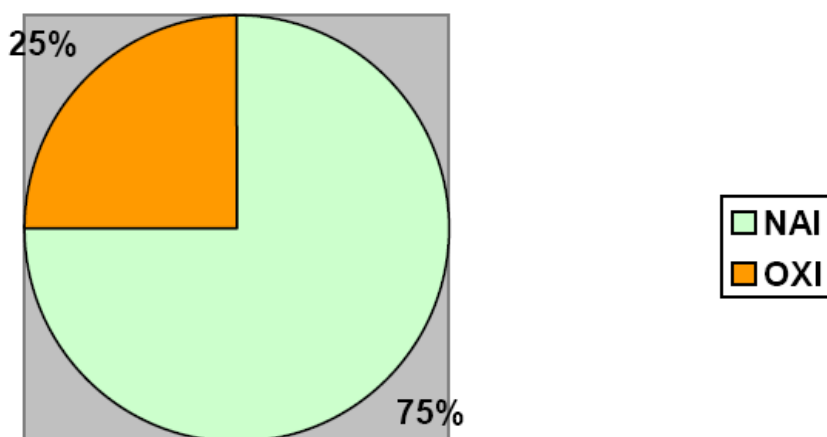
To School of Psychology του Mediterranean College, σε συνεργασία με το ερευνητικό κέντρο του ΙΕΚ ΞΥΝΗ, πραγματοποίησε έρευνα, με σκοπό να διαγνώσει τη στάση και την αντίληψη των γυναικών, σε θέματα κακοποίησης. Η συγκεκριμένη ερευνητική δράση, αποτελεί μέρος της κινητοποίησης, με τη διοργάνωση εκπαιδευτικών δράσεων που αποσκοπούν στην πρωτογενή πρόληψη μέσω της ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 66% των ερωτηθέντων θεωρούν ότι η ψυχολογική κακοποίηση είναι το ίδιο σοβαρή με την σωματική κακοποίηση. Ένα υψηλό ποσοστό νέων γυναικών, λοιπόν, φαίνεται να αναγνωρίζει, τη πραγματική διάσταση της ψυχολογικής κακοποίησης, (φραστικής ή ψυχολογικής), που δεν έχει μικρότερες τελικά επιπτώσεις, ειδικά στις μικρότερες και πιο ευαίσθητες ηλικίες, ενώ μπορεί πιο συχνά να εκδηλώνεται στην καθημερινότητα εντός ή εκτός της

οικογένειας. Ιδιαίτερη σημασία έχει το εύρημα, ότι το 75% των ερωτηθέντων συνδέει άμεσα την ανοχή της κακοποίησης, με την οικονομική ανεξαρτησία της γυναίκας, όπως φαίνεται και στο Σχήμα 3.

Η τάση οι ίδιες οι γυναίκες να συνδέουν το φαινόμενο της ανοχής με την οικονομική εξάρτηση, είναι ιδιαίτερα έντονη. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε, που το φαινόμενο της κακοποίησης γυναικών εμφανίζεται συχνά σε περιοχές χαμηλού βαθμού ανάπτυξης και σε χαμηλότερες κοινωνικοοικονομικές τάξεις, όπου η ανεργία μαστίζει τις γυναίκες. Η οικονομική ανεξαρτητοποίηση της γυναίκας, η αύξηση της απασχόλησης και η μείωση της ανεργίας στο γυναικείο πληθυσμό, θα συμβάλλει δραματικά στην εξάλειψη του φαινομένου της κακοποίησης των γυναικών. Η ένταξη κινήτρων για την αύξηση της απασχόλησης και τη μείωση της ανεργίας σε περιοχές και κοινωνικές τάξεις, που η κακοποίηση των γυναικών παρουσιάζει υψηλά ποσοστά, είναι μια ευκαιρία για την υλοποίηση κοινωνικής πολιτικής που θα συμβάλλει στην μείωση του φαινομένου.

Σχήμα 3.

ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ Η ΑΝΟΧΗ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΣΥΝΔΕΕΤΑΙ ΑΜΕΣΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ;

Πηγή: ΙΕΚ ΕΥΝΗ και Mediterranean College, 2006.

Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, το 45% των γυναικών, θεωρεί ότι οι γυναίκες που κακοποιούνται δεν πιστεύουν στον εαυτό τους. Το υπόλοιπο 65% δείχνει να έχει διαφορετική άποψη και να αποσυνδέει το φαινόμενο της κακοποίησης από το βαθμό εμπιστοσύνης, αυτοεκτίμησης, και άλλων παραγόντων σχετικών με την προσωπικότητα της γυναίκας. Χρειάζεται από τους αρμόδιους πλέον φορείς, βαθύτατη μελέτη του φαινομένου και διαμόρφωση κοινωνικής πολιτικής ανάλογα με τα ευρήματα. Επίσης χρειάζεται μεγαλύτερη προσπάθεια στην ενημέρωση, τη διαφώτιση και την απενοχοποίηση των γυναικών, που έχουν υποστεί κακοποίηση, με εξειδίκευση στην προσέγγιση ανά περίπτωση κακοποίησης και ανά κατηγορία κοινού (IEK ΞΥΝΗ και Mediterranean College, 2006).

Το 41% των γυναικών δηλώνει ότι δεν θα μιλούσε σε κανένα, για διάφορους ευνόητους και αντιληπτούς λόγους. Η στάση αυτή απέναντι στο φαινόμενο της κακοποίησης, φανερώνει ότι η γυναίκα ακόμη και σήμερα, αισθάνεται ανυπεράσπιστα απέναντι στο κοινωνικό σύνολο και τους αρμόδιους φορείς. Απαιτείται ενημέρωση, διαφώτιση και ευαισθητοποίηση του κοινού, με σκοπό την πρωτογενή πρόληψη και την εξάλειψη του φαινομένου. Ένα μόλις 10% των γυναικών θα απευθυνόταν σε αρμόδιο φορέα και αυτό φανερώνει το τεράστιο έργο που έχουν να κάνουν οι αρμόδιοι φορείς στην κατεύθυνση της αναγνωρισιμότητας από τις γυναίκες που έχουν υποστεί κακοποίηση και της εμπιστοσύνης από εκείνες. Στην κατεύθυνση της κινητοποίησης και της πρωτογενούς πρόληψης, ο Εκπαιδευτικός Όμιλος Ξυνή και το Mediterranean College, διοργανώνει εκπαιδευτικές δράσεις, όπως τη διοργάνωση ημερίδας με θέμα την Κακοποίηση Γυναικών, καθώς και την κακοποίηση και παραμέληση ανηλίκων και ηλικιωμένων, με στόχο την ευαισθητοποίηση του κοινού.

1.12 Μύθοι σχετικά με την κακοποίηση γυναικών

Υπάρχουν αρκετές λανθασμένες απόψεις σχετικά με την ενδοοικογενειακή κακοποίηση γυναικών που οφείλονται στην έλλειψη γνώσης και

ενημέρωσης για το θέμα. Αυτοί οι μύθοι αποτελούν μία υπεραπλουστευμένη εξήγηση, ενός πολύ περίπλοκου φαινομένου, και αποσκοπούν στο να καθησυχάσουν τους ανθρώπους, υπονοώντας ότι η άσκηση βίας συμβαίνει μόνο σε συγκεκριμένα είδη ανθρώπων και κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες. Πολλά θύματα βίας γίνονται θύματα των μύθων αυτών, πράγμα που τα καθιστά ανίκανα να ζητήσουν βοήθεια και να απομακρυνθούν από το βίαιο περιβάλλον τους. Οι πιο σημαντικοί από τους μύθους αυτούς είναι οι εξής:

Το σύνδρομο της κακοποιημένης γυναίκας εμφανίζεται σε ένα μικρό ποσοστό του πληθυσμού. Αυτός ο μύθος δεν ισχύει καθώς οι γυναίκες αυτές το κοινοποιούν ελάχιστα εξαιτίας της ενοχής και της ντροπής που αισθάνονται. Στοιχεία είναι δύσκολο να συλλεχθούν γιατί η κακοποίηση γίνεται στο σπίτι, χωρίς μάρτυρες τις περισσότερες φορές με τη μόνη εξαίρεση τη παρουσία των παιδιών. Από τις γυναίκες που κακοποιούνται ελάχιστες το καταγγέλλουν στην αστυνομία. Αλλά και ο βιασμός από το σύζυγο αποτελεί ένα συχνό, αλλά σπάνια αναφερόμενο έγκλημα. Ερευνητικά δεδομένα που παρατέθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο δείχνουν ότι το ποσοστό των γυναικών που υφίσταται σεξουαλική κακοποίηση από κάποιο οικείο ή συγγενές πρόσωπο είναι πολύ μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό που έχει πέσει θύμα βιασμού από έναν άγνωστο (Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας, 2003).

Οι σχετικοί νόμοι διαλύουν έναν γάμο, εμποδίζοντας οποιαδήποτε δυνατότητα συμφιλίωσης.

Ένας γάμος, στον οποίο ο άνδρας κακοποιεί τη γυναίκα του, είναι ήδη διαλυμένος. Η απουσία μέτρων προστασίας για το θύμα δείχνει απλώς ελλιπή εφαρμογή της δικαιοσύνης.

Η κακοποιημένη γυναίκα θα είναι σε όλη της τη ζωή κακοποιημένη. Αυτός ο μύθος είναι ο λόγος που πολλές γυναίκες φοβούνται να ξεφύγουν από τις σχέσεις κακοποίησης. Σε αυτές τις γυναίκες πρέπει να παρέχεται ένα ολοκληρωμένο δίκτυο υπηρεσιών, στελεχωμένο από έμπειρο προσωπικό

που θα τις ενθαρρύνει να δημιουργούν νέες υγιείς σχέσεις, χωρίς τον φόβο της κακοποίησης (Lutenbacher, Cohen και Conner, 2004).

Οι κακοποιημένες γυναίκες μπορούν να αφήσουν το σπίτι τους, όποτε θέλουν. Σε μια κοινωνία όπου οι γυναίκες έχουν ανατραφεί με τα στερεότυπα ότι η αγάπη και ο γάμος είναι η αληθινή ολοκλήρωση της, οι γυναίκες δεν κάνουν εύκολα το βήμα να ξεφύγουν από μια σχέση που δεν τους ικανοποιεί. Αν επικαλεστούν το δικαίωμα της ελευθερίας για να ξεφύγουν από μια βίαιη κατάσταση κατηγορούνται για τη διάλυση της σχέσης τους.

Οι γυναίκες προκαλούν την κακοποίηση τους. Αυτός ο μύθος έχει ως συνέπεια οι γυναίκες να ντρέπονται, να αρνούνται ότι έχουν κακοποιηθεί και να μειώνεται η αυτοεκτίμησή τους (Faramarzi κ.α., 2004).

Μόνο το ποτό οδηγεί σε βίαιη συμπεριφορά. Σαφώς υπάρχει μια σχέση ανάμεσα στο ποτό και στην κακοποίηση αφού το ποτό ενισχύει την επιθετική συμπεριφορά, αλλά δεν είναι ο μόνος παράγοντας που ευθύνεται για την κακοποίηση μιας γυναίκας. Βέβαια για τις κακοποιημένες γυναίκες είναι ψυχολογικά ευκολότερο να κατηγορούν το ποτό για τη βία, όπως και για τους άντρες να κατηγορούν το ποτό για τη συμπεριφορά τους.

Τα παιδιά χρειάζονται τον πατέρα τους ακόμα και αν αυτός είναι βίαιος. Η συνηθισμένη φράση που ακούγεται από τις κακοποιημένες γυναίκες είναι ότι παραμένουν στη σχέση μόνο για το καλό των παιδιών τους. Ο μύθος αυτός διαλύεται ταχύτερα από κάποιους άλλους όταν συγκριθεί με τον μεγάλο αριθμό παιδιών που έχουν σωματικά ή σεξουαλικά κακοποιηθεί στο σπίτι τους. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ιδανική οικογένεια περιλαμβάνει τη μητέρα όσο και τον πατέρα. Όλα τα παιδιά όμως που ζουν την κακοποίηση στο σπίτι τους θα προτιμούσαν να ζήσουν με τον ένα μόνο γονιό.

Οι γυναίκες της μεσαίας τάξης δεν κακοποιούνται τόσο έντονα, ούτε τόσο συχνά όσο οι φτωχές γυναίκες. Οι πρόσφατες έρευνες έφεραν στο φως πολλές περιπτώσεις από τις μεσαίες και ανώτερες τάξεις που οι γυναίκες

κακοποιούνται. Αυτός ο μύθος επικρατεί γιατί οι γυναίκες από τις φτωχότερες τάξεις έρχονται πιο συχνά σε επαφή με τις κοινωνικές υπηρεσίες, σε αντίθεση με τις γυναίκες από τις ανώτερες κοινωνικές τάξεις που δεν το κοινοποιούν καθώς φοβούνται την απομόνωση τον στιγματισμό και τις καριέρες των συζύγων τους.

Οι κακοποιημένες γυναίκες και οι άντρες που κακοποιούν δεν έχουν μόρφωση ούτε και επαγγελματικές γνώσεις. Οι γυναίκες που κακοποιούνται πολλές φορές είναι επιτυχημένες στη δουλειά τους. Πολλές από αυτές τις γυναίκες είναι διατεθειμένες να εγκαταλείψουν τις καριέρες τους, αν αυτό θα βοηθούσε να μειωθεί η κακοποίηση τους. Το ίδιο ισχύει και για τους άντρες που κακοποιούν τις γυναίκες τους οι οποίοι αρκετές φορές είναι γιατροί, δικηγόροι, δημόσιοι υπάλληλοι και επιστήμονες. Πολλοί από αυτούς μάλιστα έχουν μεγάλη συμμετοχή σε κοινωνικές δραστηριότητες.

Ο συζυγικός βιασμός δεν είναι τόσο σοβαρός, όσο ο βιασμός από έναν ξένο. Πολλοί άνθρωποι συγχέουν το συζυγικό βιασμό με μία κατάσταση κατά την οποία η γυναίκα δεν έχει διάθεση για σεξ και ο άνδρας της επιμένει. Ο συζυγικός βιασμός έχει πολλές μακροπρόθεσμες αρνητικές συνέπειες, περισσότερες ακόμα από τις αντίστοιχες ενός βιασμού από έναν ξένο. Ο λόγος, για τον οποίο, ο πρώτος μπορεί να προκαλέσει μεγαλύτερο τραυματισμό στη γυναίκα, απ' ότι άλλες μορφές σεξουαλικής βίας, είναι, επειδή η εμπειρία της κακοποίησης από ένα πρόσωπο που νόμιζε ότι τη φρόντιζε και την αγαπούσε, μπορεί να καταστρέψει την ικανότητά της να αγαπά και να εμπιστεύεται οποιονδήποτε άλλο. Εκτός αυτού, μία γυναίκα που βιάστηκε από έναν άγνωστο, ζει με την ανάμνηση του βιασμού – μία γυναίκα που βιάστηκε από το σύζυγό της, ζει με το βιαστή (www.rapecrisisonline.com/MaritalRape.htm).

Όταν η γυναίκα παντρεύεται, αυτόματα συναινεί και στη σεξουαλική πράξη με τον άνδρα της.

Η έκφραση αγάπης μέσω της σεξουαλικής επαφής δεν είναι το ίδιο με το σεξ υπό το καθεστώς βίας. Κανένας άνθρωπος δεν συναινεί στην ενδοοικογενειακή βία (Lees, 2000).

Όταν μία γυναίκα λέει όχι, εννοεί ναι.

Αυτά τα στερεότυπα δημιουργούν μία εικόνα παθητικής γυναικείας σεξουαλικότητας μαζοχιστικής, εντελώς υποταγμένης στις πρωτοβουλίες των ανδρών που ενδυναμώνεται από τα ΜΜΕ και το πορνογραφικό υλικό. Τα στερεότυπα αυτά αποπροσανατολίζουν τους άνδρες, αλλά και τις γυναίκες, κάνοντας τις να πιστεύουν ότι στέλνουν λάθος μηνύματα και, έτσι, να κατηγορούν τον εαυτό τους ότι φταίνε ή ότι είναι κακές σύζυγοι, επειδή δεν απολαμβάνουν το σεξ (www.rapecrisisonline.com/MaritalRape.htm).

1.13 Επιπτώσεις γυναικείας κακοποίησης

Όλες οι μορφές βίας ενάντια στο άτομο, γυναίκα ή άντρα, παιδί ή ενήλικα, αποτελούν, ταυτόχρονα, καταπάτηση του βασικού δικαιώματος του ατόμου για μια ζωή ελεύθερη από το φόβο της βίας. Η βία ενάντια στη γυναίκα μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον όχι μόνο καταπατεί το δικαίωμα αυτό της γυναίκας αλλά ταυτόχρονα δημιουργεί παθολογίες στη ζωή της. Η βία κατά των γυναικών είναι μεγάλος κίνδυνος για τη δημόσια υγεία και σημαντική αιτία θανάτου και αναπηρίας για τις γυναίκες 16-44 ετών. Σε αναφορά της Παγκόσμιας Τράπεζας εκτιμάται ότι η βία κατά των γυναικών ήταν τόσο σοβαρή αιτία θανάτου και ανικανότητας μεταξύ των γυναικών αναπαραγωγικής ηλικίας όσο ο καρκίνος. (http://www.unifem.org/campaigns/november25/facts_figures.php)

Μερικές από τις επιπτώσεις της βίας ενάντια στην γυναίκα έχουν άμεση επίδραση στη φυσική, ψυχολογική και κοινωνικής της κατάσταση και άλλες είναι πιο μακροχρόνιες. Οι επιπτώσεις της βίας επηρεάζουν και το θύμα αλλά και όσους βιώνουν τη βία στο περιβάλλον του θύματος. Μερικές γυναίκες μάλιστα, ανάλογα με το βαθμό, τη διάρκεια και τη μορφή βίας που υπόκεινται δεν καταφέρνουν ποτέ να ξεπεράσουν τις επιπτώσεις αυτές. Την ίδια στιγμή, η βία ενάντια στη γυναίκα στο ενδοοικογενειακό περιβάλλον

δημιουργεί επιπτώσεις και κόστος, οικονομικό και μη, στο γενικότερο κοινωνικοοικονομικό σύνολο. Οι κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της βίας μπορούν να ταξινομηθούν σε τέσσερα διαφορετικά επίπεδα:

1. το επίπεδο του άμεσου κόστους,
2. το μη χρηματικό επίπεδο: πόνος και δυστυχία,
3. το οικονομικό κόστος πολλαπλών επιδράσεων, και
4. το κοινωνικό κόστος πολλαπλών επιδράσεων.

Σύμφωνα με τους ερευνητές, οι επιπτώσεις στο επίπεδο του άμεσου κόστους συμπεριλαμβάνει τα έξοδα:

- α) στα συστήματα της αστυνομίας και της δικαιοσύνης (π.χ., φυλακές και έξοδα αγωγών και δικαστηρίων),
- β) της θεραπείας σε συστήματα υγείας, (π.χ., νοσοκομειακή περίθαλψη, οδοντιατρική φροντίδα, και έξοδα περίθαλψης από σεξουαλικά μεταδιδόμενες ασθένειες),
- γ) της ψυχολογικής υποστήριξης στα θύματα και τους θύτες,
- δ) της στέγασης, και
- ε) της προσφοράς κοινωνικών υπηρεσιών (π.χ., εκπαίδευση ειδικών, εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την πρόληψη, προγράμματα συνηγόρων, εκπαίδευση αστυνομικών και γιατρών) (Buvinic κ.α., 1999).

Στο δεύτερο επίπεδο του μη χρηματικού κόστους, συμπεριλαμβάνονται οι επιδράσεις στην υγεία που δεν δημιουργούν ανάγκη για ιατρικές υπηρεσίες όπως είναι το επίπεδο της θνησιμότητας μέσω του φόνου και της αυτοκτονίας, και της κατάχρησης αλκοόλ και ναρκωτικών ουσιών (Buvinic κ.α., 1999). Στο τρίτο επίπεδο, το οικονομικό κόστος πολλαπλών επιδράσεων, οι ερευνητές συμπεριλαμβάνουν τα ακόλουθα:

- τη μείωση συγκέντρωσης ανθρώπινου κεφαλαίου,
- χαμηλότερα επίπεδα συμμετοχής στην αγορά εργασίας,
- μειωμένη παραγωγικότητα στην εργασία,
- παρατεταμένη απουσία από τη δουλειά,
- χαμηλότερες απολαβές, και
- τις επιδράσεις στην παραγωγικότητα μεταξύ γενεών.

Οι επιδράσεις της οικογενειακής βίας στο εργασιακό περιβάλλον και την επίδοση της γυναίκας στην εργασία της, και κατά συνέπεια στη ποιότητα της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας της, είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με άλλες επιδράσεις στο επίπεδο της κοινοτικής και εθνικής οικονομίας εφόσον, κάτω από τέτοιες καταστάσεις, η γυναίκα δεν είναι σε θέση να επενδύσει σε άλλους οικονομικούς τομείς όπως είναι η αγορά και ιδιοκτησία κατοικίας και η ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Στο ίδιο αυτό επίπεδο κατατάσσονται και οι επιδράσεις της οικογενειακής βίας μεταξύ γενεών και αφορά το οικονομικό μέλλον των παιδιών. Τα παιδιά που βιώνουν βία ή παρευρίσκονται σε σκληρές βίας μεταξύ των γονιών τους είναι πιθανόν να έχουν πειθαρχικά προβλήματα στο σχολείο και να επαναλαμβάνουν τις βαθμίδες εκπαίδευσής τους. Σύμφωνα με την James (1994), τα παιδιά σε σχολική ηλικία, που βιώνουν καταστάσεις βίας, μπορεί να έχουν περισσότερα προβλήματα με τις σχολικές τους εργασίες και δείχνουν χαμηλά επίπεδα συγκέντρωσης και εστίασης. Τείνουν να μην τα πηγαίνουν καλά στο σχολείο και να έχουν χαμηλότερες ικανότητες στο διάβασμα παρά τα παιδιά που προέρχονται από σπίτια χωρίς βία. Τα παιδιά, που βιώνουν οικογενειακή βία, έχουν ψηλότερο βαθμό επιθετικής συμπεριφοράς και ότι γενικά έχουν περισσότερα προβλήματα παρά τα άλλα παιδιά της ηλικίας τους. Οι μελλοντικές ικανότητες των παιδιών αυτών ως προς την επιτυχία εξασφάλισης ικανοποιητικής εργασίας με ένα αξιοπρεπή εισόδημα είναι γενικά σε χαμηλότερα επίπεδα από των άλλων παιδιών.

Στο τελευταίο επίπεδο του κοινωνικού κόστους πολλαπλών επιδράσεων, συμπεριλαμβάνονται η μεταβίβαση της βίας διαμέσου των γενεών, η διάβρωση του κοινωνικού κεφαλαίου, η μειωμένη ποιότητα ζωής, και η μειωμένη συμμετοχή στις δημοκρατικές διαδικασίες. Έρευνα που έγινε στις Ηνωμένες Πολιτείες τεκμηριώνει ότι ο βαθμός της συζυγικής βίας ήταν δέκα φορές ψηλότερος από τους άντρες που προέρχονταν από οικογένειες βίας κατά την παιδική τους ηλικία σε σύγκριση με τους άντρες που δεν έχουν βιώσει σε βίαιο οικογενειακό περιβάλλον στην παιδική τους ηλικία. Τα παιδιά που μεγαλώνουν σε βίαια οικογενειακά περιβάλλοντα έχουν περισσότερες πιθανότητες να εκφράσουν βίαιες συμπεριφορές κατά τη

διάρκεια της ενήλικής τους ζωής και έχουν γενικά προβλήματα στις διαπροσωπικές τους σχέσεις (Buvinic κ.α., 1999). Τα αποτελέσματα αυτά δείχνουν τον συσχετισμό μεταξύ βίας στην παιδική ηλικία και των επιδράσεών της στην ενήλικη ζωή. Αυτά, όμως, που παραμένουν προς διερεύνηση είναι ο βαθμός της επίδρασης σε διάφορες ομάδες πληθυσμού, οι παράγοντες που διαφοροποιούν τα άτομα αυτά στην άσκηση και το βαθμό βίας, και η ιστορική εξέλιξη του ατόμου από τον καιρό που βιώνει βία στην παιδική του ηλικία μέχρι την περίοδο άσκηση βίας στην ενήλική του ζωή.

Η διάβρωση του κοινωνικού κεφαλαίου συμβαίνει λόγω της απομόνωσης που βιώνουν τα θύματα της οικογενειακής βίας και είναι εξαιρετικής σημασίας. Οι τραυματισμοί στις γυναίκες που προέρχονται από τη συζυγική βία είναι συχνά δριμύτατοι. Πολλές από τις γυναίκες που εισέρχονται στα νοσοκομεία για περίθαλψη μετά από ξυλοδαρμό στο ενδοοικογενειακό περιβάλλον χρειάζονται σημαντική ιατρική φροντίδα και συχνά έχουν ξανά αποταθεί για ιατρική φροντίδα με ίδια ή παρόμοια τραύματα (Kernic κ.α., 2000). Τα πιο κοινά σημεία του σώματος που δέχονται τραυματισμούς οι γυναίκες στο σπίτι είναι το πρόσωπο, ο λαιμός, ο πάνω σωματικός κορμός, το στήθος, και η κοιλιακή χώρα. Μπορεί να παρουσιάζουν σοβαρές σωματικές βλάβες, όπως «μαυρισμένα» μάτια, πληγές από μαχαίρι, «ανοιγμένες» μύτες, σπασμένα κόκαλα και απώλεια της όρασης ή της ακοής (Bergen, 1999). Η κατάσταση αυτή είναι πιθανότατα να δημιουργεί στις γυναίκες άλλα προβλήματα υγείας που είναι λιγότερο εμφανή όπως χρόνιες ημικρανίες, πόνους στη μέση, και αδυναμίες. Όσον αφορά τις συνέπειες της ψυχολογικής βίας, αυτές ποικίλλουν σαν:

- Άγχος, πανικός, σύγχυση
- Μούδιασμα
- Δυσπιστία («δεν μπορεί να είναι αλήθεια»)
- Κενά μνήμης
- Ανικανότητα σκέψης και λειτουργίας
- Διαστρεβλωμένη αντίληψη του χρόνου
- Απώλεια συναισθημάτων (συναισθηματικό «πάγωμα»)
- Κατάθλιψη, αισθήματα αχρηστίας

- Û Αισθήματα ενοχής, ντροπής
- Û Αποστασιοποίηση
- Û Αποπροσωποποίηση, αποπροσανατολισμός, εμπειρίες απομάκρυνσης από το σώμα και ύπνωσης
- Û Αμνησία

Οι επιπτώσεις της φυσικής βίας στη γυναίκα, και ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που η βία επαναλαμβάνεται, δημιουργεί προβλήματα και στη ψυχική υγεία και την ευημερία του θύματος. Το 60% των γυναικών που έχουν ξυλοκοπηθεί από τους συντρόφους τους, όπως αναφέρει ο Barnett (2000), δηλώνουν ότι υποφέρουν από κατάθλιψη. Επίσης, τα θύματα βίας είναι πιθανόν να αναπτύξουν Μετατραυματικές Διαταραχές Άγχους (Posttraumatic Stress Disorder), οι οποίες χαρακτηρίζονται από αναδρομές στο παρελθόν, εφιάλτες, άγχος, αϋπνίες και συναισθηματικά μωδιάσματα.

Ο βαθμός σοβαρότητας της φυσικής και της ψυχολογικής κακοποίησης επηρεάζει τις μετατραυματικές αντιδράσεις του θύματος. Με άλλα λόγια, όσο πιο σοβαρή είναι η μορφή της φυσικής και ψυχολογικής κακοποίησης που βιώνει το θύμα, τόσο πιο συχνά παρουσιάζει μετατραυματικές αντιδράσεις. Η μετατραυματική αντίδραση είναι η κατάσταση κατά την οποία το άτομο βιώνει επαναλαμβανόμενες οδυνηρές αντιδράσεις σ' ένα ή περισσότερα ανυπόφορα τραυματικά περιστατικά, τα οποία δεν είναι ακόμα ικανό να ξεπεράσει (Carpenito 1995). Όσο πιο επικίνδυνη είναι η σχέση

κακοποίησης τόσο πιο πιθανόν είναι το θύμα να υποστεί μετατραυματική διαταραχή άγχους, όπου μετά την εμπειρία της βίας, παρατηρούνται αυξημένα ποσοστά άγχους από το θύμα.

Όλα αυτά μειώνουν την ποιότητα ζωής της γυναίκας και την ικανότητάς της να προσφέρει και να δραστηριοποιηθεί μέσα στη κοινωνική και εργασιακή της κοινότητα. Επίσης μπορεί να επηρεάσει αρνητικά το ρόλο της ως μητέρα και τις αντιδράσεις της προς τα παιδιά της σε κρίσιμες στιγμές, και αναπόφευκτα επηρεάζουν την προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη και ευημερία των παιδιών της.

1.11.1 Επιπτώσεις συζυγικού βιασμού

Ειδικότερα, τα αποτελέσματα του συζυγικού βιασμού είναι σοβαρά και μπορεί να έχουν μεγάλη διάρκεια. Η σεξουαλική βία έχει πολλαπλές επιπτώσεις στη φυσική, πνευματική και γυναικολογική κατάσταση και υγεία των γυναικών και αυτό κυρίως καθορίζεται από τη φροντίδα που τυγχάνουν αμέσως μετά την επίθεση που υφίστανται. Φυσικά, υπάρχουν και οι μακροχρόνιες επιπτώσεις, οι οποίες είναι δύσκολο να αντιμετωπιστούν, όμως τουλάχιστον η άμεση φροντίδα μετά από την επίθεση ίσως αποτρέψει μελλοντικές αρνητικές συνέπειες. Οι γυναίκες που έχουν βιαστεί από το σύζυγό τους, πολύ συχνά, παρουσιάζουν τραύματα στα γεννητικά όργανα όπως σχίσσιμο του κόλπου, εγκυμοσύνη, πρόωρες γέννες ή αποβολές, μολύνσεις από σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, αιμορροΐδες, ακράτεια ούρων και στειρώση. Ορισμένες γυναίκες βιάζονται από τους συντρόφους τους με τόση ορμή, ώστε υφίστανται ανεπανόρθωτες βλάβες στα γεννητικά τους όργανα (Walker, 1997). Η Lees (2000) υποστηρίζει ότι υπάρχει υψηλή συσχέτιση μεταξύ συζυγικού βιασμού και φόνου. Οι άνδρες που βιάζουν και χτυπούν τις γυναίκες τους είναι εξαιρετικά επικίνδυνοι και έχουν περισσότερες πιθανότητες να τις τραυματίσουν σοβαρά και να προβούν ακόμα και στο έγκλημα.

Οι βραχυπρόθεσμες ψυχολογικές συνέπειες στη γυναίκα είναι: άγχος, σοκ, θυμός, φόβος, μετατραυματικό στρες, άρνηση του συμβάντος, κατάθλιψη και αυτοκτονικός ιδεασμός, ενοχή, αίσθημα εξευτελισμού, έλλειψη κινήτρων και αδυναμίας εύρεσης εναλλακτικών λύσεων, αίσθημα του «μαθημένου αβοήθητου», όπου η γυναίκα αδυνατεί να αντιδράσει και δέχεται παθητικά ό,τι της συμβαίνει και ψυχοσωματικά συμπτώματα (ναυτίες, εμετοί, πονοκέφαλοι, εξάντληση) (Bergen, 1999). Η πράξη του συζυγικού βιασμού γίνεται αντιληπτή από το θύμα σαν την απόλυτη απομυθοποίηση της ρομαντικής συζυγικής σχέσης.

Οι μακροπρόθεσμες συνέπειες είναι συνήθως: διαταραχές του ύπνου, διαταραχές της πρόσληψης τροφής (ιδίως ανορεξία), διαταραχές σχετιζόμενες με ουσίες, προβλήματα στη δημιουργία σχέσεων, αρνητική αυτοεικόνα και τραυματισμένη αίσθηση εαυτού, σεξουαλικά προβλήματα (σεξουαλική δυσλειτουργία, έλλειψη ενδιαφέροντος για το σεξ, μειωμένη διέγερση κατά τη διάρκειά του), flash - backs, φόβος ότι το περιστατικό θα επαναληφθεί και στο μέλλον, αδυναμία να εμπιστευτεί τους άλλους, μοναξιά (www.sccadvasa.org/marital_rape.htm).

Ένα χαρακτηριστικό συναίσθημα μιας γυναίκας που έχει βιαστεί από τον άνδρα της είναι αυτό της προδοσίας. Αισθάνεται ότι έχει εξαπατηθεί όχι μόνο από εκείνον, αλλά και από τον ίδιο της τον εαυτό, γεγονός που την κάνει να αμφισβητεί την κρίση της, καθώς αυτός που θεώρησε άξιο εμπιστοσύνης, την κακοποίησε. Είναι σύνθηρες το φαινόμενο, τα θύματα να κατηγορούν τον εαυτό τους, επειδή οι σύζυγοί τους χρησιμοποίησαν βία προκειμένου να τις εξαναγκάσουν να εμπλακούν στη σεξουαλική πράξη. Πολλές από αυτές πιστεύουν ότι ο βιασμός συμβαίνει επειδή δεν ανταποκρίνονται σεξουαλικά ή επειδή δεν καταφέρνουν να ελκύουν τους άνδρες τους. Άλλες, πάλι, έχουν την πεποίθηση ότι ο βιασμός πραγματοποιείται λόγω της άρνησής τους να συμμετάσχουν σε οποιαδήποτε σεξουαλική δραστηριότητα, ή λόγω έλλειψης φροντίδας προς το σύντροφό τους. Έτσι, αναρωτιούνται αν η δική τους ανεπάρκεια είναι η ρίζα του προβλήματος και εθελουφλούν μπροστά στην αλήθεια. Ο συζυγικός βιασμός αποτελεί πηγή μεγάλου άγχους για τη γυναίκα. Πρόκειται για μία

εμπειρία περισσότερο αγχογόνα και από τη σωματική κακοποίηση, επειδή η γυναίκα συχνά πιστεύει ότι έχει τη δυνατότητα να αρνηθεί το σεξ, ή επειδή ο άνδρας της μπορεί να το αποκτήσει ανά πάσα στιγμή. Έτσι, υποβάλλεται σε ένα καθεστώς διαρκούς τρόμου μίας νέας επίθεσης, είτε είναι ξύπνια, είτε κοιμάται. Επιπλέον, η καθημερινή επαφή με το θύτη είναι από μόνη της μία στρεσογόνα κατάσταση (Lees, 2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

2.1 Νομική κάλυψη στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η ενδο-οικογενειακή βία, θύματα της οποίας είναι κυρίως οι γυναίκες, αποτελεί φαινόμενο διαδεδομένο σε όλες τις χώρες και τις κοινωνικές τάξεις και η αντιμετώπισή της συγκαταλέγεται μεταξύ των κύριων θεμάτων του πολιτικού προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο Πρόγραμμα Δράσης της Παγκόσμιας Διάσκεψης του Ο.Η.Ε. για τις Γυναίκες, που έγινε στο Πεκίνο το 1995, αναγνωρίζεται ο δομικός χαρακτήρας του φαινομένου: «Η βία κατά των γυναικών είναι η έκφραση της ιστορικά διαπιστωμένης ανισότητας στις σχέσεις ισχύος μεταξύ ανδρών και γυναικών, που οδήγησε στην κυριαρχία των ανδρών επί των γυναικών και στις διακρίσεις κατά των γυναικών, με αποτέλεσμα τη παρεμπόδιση της ανάπτυξης τους». Πρόκειται για φαινόμενο διαδεδομένο σε όλες τις κοινωνίες και σε όλες τις κοινωνικές τάξεις, ανεξάρτητα από το επίπεδο ανάπτυξης, το βαθμό πολιτικής σταθερότητας, το πολιτισμό ή τη θρησκεία, οδηγώντας τα θύματά του σ' έναν ιδιότυπο κοινωνικό αποκλεισμό.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, σύμφωνα με Οδηγία της που υιοθετήθηκε από την Επιτροπή των Υπουργών στις 30 Απριλίου 2002 στην 794η συνάντηση των Αναπληρωτών Υπουργών, έθεσε νέες συστάσεις προς τα κράτη-μέλη και γενικά μέτρα για την καταπολέμηση του φαινομένου της βίας κατά των γυναικών. Σύμφωνα με το επίσημο κείμενο της Οδηγίας, βεβαιώνεται ότι η βία κατά των γυναικών είναι το αποτέλεσμα μιας ανισορροπίας δύναμης ισχύος μεταξύ ανδρών και γυναικών και οδηγεί σε σοβαρές διακρίσεις κατά του θηλυκού γένους, τόσο μέσα στην κοινωνία, όσο και μέσα στην οικογένεια, ενώ παραβιάζει, και αποδυναμώνει ή εκμηδενίζει την απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους και των θεμελιωδών ελευθεριών καθώς

και συνιστά παραβίαση της σωματικής, ψυχολογικής και/ή σεξουαλικής τους ακεραιότητας.

Σημειώνεται ότι οι γυναίκες συχνά υπόκεινται σε πολλαπλές διακρίσεις στη βάση του φύλου τους όπως και της καταγωγής τους, συμπεριλαμβανομένου ότι αποτελούν θύματα παραδοσιακών ή εθιμικών πρακτικών που έρχονται σε αντίφαση με τα ανθρώπινα δικαιώματά τους και θεμελιώδεις ελευθερίες. Η βία κατά των γυναικών έρχεται σε αντίθεση με την καθιέρωση της ισότητας και ειρήνης και αποτελεί ένα μεγάλο εμπόδιο στην ασφάλεια των πολιτών και τη δημοκρατία στην Ευρώπη. Συγκεκριμένα, σημειώνεται με ανησυχία η έκταση της βίας κατά των γυναικών μέσα στην οικογένεια, σε οποιαδήποτε μορφή οικογένεια και σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας. Θεωρείται επείγον λοιπόν να καταπολεμηθεί το φαινόμενο αυτό, το οποίο επηρεάζει όλες τις Ευρωπαϊκές κοινωνίες και αφορά όλα τα μέλη τους.

Στην εν λόγω Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Επιτροπή των Υπουργών ανατρέπει σε άλλες αποφάσεις-σταθμούς για την καταπολέμηση του φαινομένου. Συγκεκριμένα, στην Τελική Διακήρυξη που υιοθετήθηκε στη Δεύτερη Διάσκεψη Κορυφής του Συμβουλίου της Ευρώπης στο Στρασβούργο το 1997, οι Αρχηγοί Κρατών και Κυβερνήσεων των κρατών-μελών δήλωσαν την βούλησή τους να καταπολεμήσουν τη βία κατά των γυναικών και όλων των μορφών σεξουαλικής εκμετάλλευσης των γυναικών. Οι διατάξεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (1950) και η νομολογία των οργάνων της, περιφρουρούν, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα στη ζωή και το δικαίωμα να μην υπόκεινται σε βασανιστήρια ή σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία, το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια και το δικαίωμα σε μια δίκαιη δίκη. Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (1961) και ο αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (1996), ιδιαίτερος οι διατάξεις που αφορούν στην ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών σχετικά με την απασχόληση, καθώς και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη που προβλέπει ένα σύστημα συλλογικών παραπόνων επικαλούνται επίσης κατά τη σύσταση της Οδηγίας.

Η Επιτροπή των Υπουργών επικαλείται ακόμη δικές της παλαιότερες συστάσεις στα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης:

- Σύσταση Νο R (79) 17 για την προστασία των παιδιών κατά της κακομεταχείρισης.
- Σύσταση Νο R (85) 4 για τη βία στην οικογένεια.
- Σύσταση Νο (85) 11 για τη θέση του θύματος στο πλαίσιο του ποινικού νόμου και της ποινικής διαδικασίας.
- Σύσταση Νο (87) 21 για τη βοήθεια προς τα θύματα και την πρόληψη της θυματοποίησης.
- Σύσταση Νο (90) 2 για τα κοινωνικά μέτρα που αφορούν στη βία μέσα στην οικογένεια.
- Σύσταση Νο (91) 11 για τη σεξουαλική εκμετάλλευση, πορνογραφία και πορνεία και διακίνηση παιδιών και νέων ενηλίκων.
- Σύσταση Νο R (93) 2 για τις ιατρικο-κοινωνικές πλευρές της παιδικής κακοποίησης.
- Σύσταση Νο (2000) 11 σχετικά με δράσεις κατά της διακίνησης ατόμων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση.
- Σύσταση Νο (2001)16 για την προστασία των παιδιών ενάντια στη σεξουαλική εκμετάλλευση.

Τέλος, αναφέρεται:

- Στις Διακηρύξεις και Αποφάσεις που υιοθετήθηκαν από την 3η Ευρωπαϊκή Υπουργική Διάσκεψη για την Ισότητα μεταξύ Γυναικών και Ανδρών, η οποία συγκλήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης, Ρώμη 1993,
- Στη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών, 1993,
- Στη Συνθήκη των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη κάθε μορφής Διάκρισης κατά των Γυναικών, 1979,
- Στη Συνθήκη των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνούς Οργανωμένου Εγκλήματος και του Πρωτοκόλλου του για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Διακίνησης Ατόμων, ειδικά Γυναικών και Παιδιών, 2000,

- Στο Πρόγραμμα Δράσης που υιοθετήθηκε στην Τέταρτη Παγκόσμια Διάσκεψη για τις Γυναίκες, Πεκίνο, 1995, και
- Στο Ψήφισμα για περαιτέρω δράσεις και πρωτοβουλίες για την εφαρμογή της Διακήρυξης του Πεκίνου και του Προγράμματος Δράσης που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών κατά την 23η έκτακτη σύνοδο στη Νέα Υόρκη, 2000.
- Στη Συνθήκη των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 1989, καθώς και στο Προαιρετικό Πρωτόκολλο αυτής για την πώληση παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία, 2000,
- Στη Συνθήκη Νο 182 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, σχετικά με την Απαγόρευση και Άμεση Δράση για την Εξάλειψη των Χειρότερων Μορφών Παιδικής Εργασίας, 1999, και
- Στη Σύσταση (R 190) για τις Χειρότερες Μορφές Παιδικής Εργασίας, 1999,
- Στις βασικές αρχές του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, και ειδικά την 4η Συνθήκη της Γενεύης σχετικά με την προστασία των πολιτών σε καιρό πολέμου (1949) και του 1ου και 2ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου αυτής,
- Στη συμπερίληψη των σχετικών με το φύλο εγκλημάτων και της σεξουαλικής βίας στο Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στη Ρώμη, 1998.

2.2 Συστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με την προαναφερθείσα Οδηγία, η Ευρωπαϊκή Ένωση συνιστά στις κυβερνήσεις των κρατών μελών να αναθεωρήσουν τη νομοθεσία τους και τις πολιτικές τους προκειμένου να:

- εγγυηθούν προς τις γυναίκες την αναγνώριση, την απόλαυση, την άσκηση και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών τους.

- Ø λάβουν απαραίτητα μέτρα, όπου ενδείκνυται, για να διασφαλιστεί ότι οι γυναίκες έχουν τη δυνατότητα να ασκούν ελεύθερα και αποτελεσματικά τα οικονομικά και κοινωνικά τους δικαιώματα,•
- Ø διασφαλίσουν ότι όλα τα μέτρα συντονίζονται σε εθνικό επίπεδο και εστιάζουν στις ανάγκες των θυμάτων και ότι οι σχετικοί κρατικοί θεσμοί καθώς και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) συνδέονται με την εκπόνηση και την εφαρμογή των απαραίτητων μέτρων, ιδιαίτερα εκείνων που αναφέρονται σ' αυτή τη Σύσταση,•
- Ø ενθαρρύνουν σε όλα τα επίπεδα το έργο των ΜΚΟ που εμπλέκονται στην καταπολέμηση της βίας εναντίον των γυναικών και να συστήσουν ενεργή συνεργασία με αυτές τις ΜΚΟ, συμπεριλαμβανομένης της κατάλληλης λογιστικής και οικονομικής υποστήριξης.

Επίσης, συνιστά στα κράτη-μέλη να αναγνωρίσουν ότι έχουν υποχρέωση να καταβάλλουν την δέουσα προσπάθεια για να προλαμβάνουν, ερευνούν και τιμωρούν πράξεις βίας είτε αυτές διαπράττονται από το κράτος είτε από ιδιώτες και να προσφέρουν προστασία στα θύματα. Να αναγνωρίσουν ότι η ανδρική βία εναντίον των γυναικών αποτελεί μείζον διαρθρωτικό και κοινωνικό πρόβλημα, που βασίζεται στις άνισες σχέσεις εξουσίας μεταξύ γυναικών και ανδρών και συνεπώς να ενθαρρύνουν την ενεργή συμμετοχή των ανδρών σε δραστηριότητες, οι οποίες έχουν ως στόχο την καταπολέμηση της βίας εναντίον των γυναικών.

Ακόμη, να ενθαρρύνουν όλα τα αρμόδια θεσμικά όργανα που εμπλέκονται με τη βία εναντίον των γυναικών (αστυνομία, ιατρικά και κοινωνικά επαγγέλματα) να εκπονήσουν μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα συντονισμένα σχέδια δράσης, τα οποία να παρέχουν δραστηριότητες για την πρόληψη της βίας και την προστασία των θυμάτων. Να προωθήσουν την έρευνα, τη συλλογή στοιχείων και τη δικτύωση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Να προωθήσουν την δημιουργία προγραμμάτων ανώτερης εκπαίδευσης και ερευνητικών κέντρων, συμπεριλαμβανομένων κέντρων και προγραμμάτων πανεπιστημιακού επιπέδου, που να ασχολούνται με θέματα ισότητας, ιδιαίτερα με τη βία κατά των γυναικών. Να βελτιώσουν τις

αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στην επιστημονική κοινότητα, τις ΜΚΟ του τομέα, τους πολιτικούς σχεδιαστές και τους νομοθετικούς, υγειονομικούς, εκπαιδευτικούς, κοινωνικούς και αστυνομικούς φορείς προκειμένου να σχεδιάσουν συντονισμένες δράσεις κατά της βίας.

Τέλος, η Ευρωπαϊκή Ένωση συνιστά στις κυβερνήσεις των κρατών μελών να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν τα μέτρα που περιγράφονται ακολούθως, κατά τον τρόπο που θεωρούν καταλληλότερο υπό το πρίσμα των εθνικών περιστάσεων και προτιμήσεων και, προς τον σκοπό αυτό, να εξετάσουν την εγκαθίδρυση ενός εθνικού σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών, καθώς και να ενημερώσουν το Συμβούλιο της Ευρώπης για την παρακολούθηση σε εθνικό επίπεδο των προηγούμενων διατάξεων.

2.3 Γενικά μέτρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Είναι ευθύνη και προς το συμφέρον των κρατών καθώς και προτεραιότητα των εθνικών πολιτικών να διαφυλάττουν το δικαίωμα των γυναικών να μην υπόκεινται σε βία κανενός είδους ή από κανένα πρόσωπο. Για το σκοπό αυτό, τα κράτη δεν επιτρέπεται να επικαλεστούν έθιμο, θρησκεία ή παράδοση ως μέσον αποφυγής αυτής της υποχρέωσης (Επιτροπή των Υπουργών της Ευρώπης, 2002). Τα κράτη-μέλη πρέπει να εισαγάγουν, να αναπτύσσουν και/ή να βελτιώνουν όπου είναι απαραίτητο, εθνικές πολιτικές κατά της βίας βασισμένες σε:

- μέγιστη ασφάλεια και προστασία των θυμάτων,
- ενδυνάμωση θυματοποιημένων γυναικών με την καλύτερη δυνατή δομή υποστήριξης και βοήθειας, που αποφεύγουν δευτερογενή θυματοποίηση,
- προσαρμογή του ποινικού και αστικού δικαίου συμπεριλαμβανομένης της δικαστικής διαδικασίας,
- ευαισθητοποίηση του κοινού και εκπαίδευση παιδιών και νεαρών ατόμων,

- ο διασφάλιση ειδικής εκπαίδευσης για επαγγελματίες που ασχολούνται με τη βία εναντίον των γυναικών,
- ο πρόληψη σε όλους τους αντίστοιχους τομείς.

Σ' αυτό το πλαίσιο, θα είναι απαραίτητο να ιδρυθεί, οπουδήποτε είναι δυνατόν, σε εθνικό επίπεδο και σε συνεργασία με περιφερειακές και/ή τοπικές αρχές, όπου είναι απαραίτητο, ένα κρατικό συντονιστικό όργανο ή φορέας επικεφαλής της εφαρμογής των μέτρων για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών καθώς και της τακτικής παρακολούθησης και αξιολόγησης οποιασδήποτε νομικής μεταρρύθμισης ή νέας μορφής παρέμβασης στον τομέα της δράσης κατά της βίας, σε συνεργασία με μη κυβερνητικές οργανώσεις και ακαδημαϊκά και άλλα θεσμικά όργανα.

Έρευνα, συλλογή δεδομένων και δικτύωση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο πρέπει να αναπτυχθεί, ιδιαίτερα στους ακόλουθους τομείς:

- ο την προετοιμασία στατιστικών ταξινομημένων κατά φύλο, ολοκληρωμένων στατιστικών και κοινών δεικτών για την καλύτερη αξιολόγηση της κλίμακας της βίας εναντίον των γυναικών,
- ο τις μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες επιθέσεων στα θύματα,
- ο τις συνέπειες της βίας σε εκείνους που είναι αυτόπτες μάρτυρες, και μέσα στην οικογένεια,
- ο το υγειονομικό, κοινωνικό και οικονομικό κόστος της βίας κατά των γυναικών,
- ο την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του δικαστικού και νομικού πλαισίου για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών,
- ο τις αιτίες της βίας κατά των γυναικών, δηλαδή τους λόγους που κάνουν τους άνδρες να είναι βίαιοι και τους λόγους για τους οποίους η κοινωνία παραβλέπει αυτή τη βία,
- ο την επεξεργασία κριτηρίων ως σημείων αναφοράς στον τομέα της βίας.

2.3.1 Πληροφόρηση, ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση κοινού

Τα κράτη - μέλη πρέπει να συγκεντρώσουν και να διαθέσουν στο ευρύ κοινό κατάλληλη πληροφόρηση που αφορά τις διαφορετικές μορφές βίας και τις συνέπειές τους για τα θύματα, συμπεριλαμβανομένου ολοκληρωμένων στατιστικών δεδομένων, χρησιμοποιώντας όλα τα διαθέσιμα μέσα ενημέρωσης (τύπο, ραδιόφωνο και τηλεόραση, κ.λπ.). Να κινητοποιήσουν την κοινή γνώμη διοργανώνοντας ή υποστηρίζοντας συνέδρια και εκστρατείες ενημέρωσης έτσι, ώστε η κοινωνία να γνωρίσει το πρόβλημα και τα καταστρεπτικά του αποτελέσματα για τα θύματα και την κοινωνία γενικώς και να μπορεί, επομένως, να συζητά το θέμα της βίας προς τις γυναίκες ανοιχτά, χωρίς προκατάληψη ή προϋδεασμούς (Επιτροπή των Υπουργών της Ευρώπης, 2002).

Ακόμη, να συμπεριλάβουν στα εκπαιδευτικά προγράμματα των αστυνομικών δυνάμεων, του δικαστικού προσωπικού και του ιατρικού και κοινωνικού τομέα, στοιχεία που αφορούν την αντιμετώπιση της οικογενειακής βίας, καθώς και όλες τις άλλες μορφές βίας που επηρεάζουν τις γυναίκες. Να συμπεριλάβουν στα επαγγελματικά εκπαιδευτικά προγράμματα αυτού του προσωπικού πληροφόρηση και κατάρτιση ώστε να τους δοθούν τα μέσα να ανιχνεύουν και να διαχειρίζονται καταστάσεις κρίσης και να βελτιώνουν τον τρόπο υποδοχής, ακρόασης και συμβουλευτικής των θυμάτων. Μπορούν να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή αυτού του προσωπικού σε εξειδικευμένα προγράμματα κατάρτισης, ενσωματώνοντας τα τελευταία σε ένα σύστημα απόκτησης προσόντων.

Να ενθαρρύνουν τη συμπερίληψη ερωτήσεων που αφορούν τη βία κατά των γυναικών στην εκπαίδευση των δικαστών, και να ενθαρρύνουν ελεύθερα επαγγέλματα, όπως οι θεραπευτές, να αναπτύξουν στρατηγικές κατά της σεξουαλικής κακοποίησης που θα μπορούσε να διαπραχθεί από πρόσωπα σε θέσεις εξουσίας. Επιβάλλεται να οργανώνουν εκστρατείες ευαισθητοποίησης για τη βία των ανδρών προς τις γυναίκες, τονίζοντας ότι οι άνδρες πρέπει να φέρουν την ευθύνη των πράξεων τους και να τους ενθαρρύνουν να αναλύουν και να διαλύουν τους μηχανισμούς βίας και να

υιοθετούν διαφορετική συμπεριφορά. Να εισαγάγουν ή να ενισχύσουν την προοπτική του φύλου στα εκπαιδευτικά προγράμματα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και να ενισχύσουν προγράμματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης που δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην ισότητα των φύλων και στον αμοιβαίο σεβασμό. Να διασφαλίσουν ότι τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια λαμβάνουν βασική εκπαίδευση που αποφεύγει κοινωνικά και πολιτισμικά πρότυπα, προκαταλήψεις και στερεότυπους ρόλους για τα φύλα και συμπεριλαμβάνει εκπαίδευση σε δεξιότητες διεκδίκησης, με ιδιαίτερη προσοχή για νεαρά άτομα που έχουν δυσκολία στο σχολείο, καθώς και να εκπαιδεύσουν όλους τους εκπαιδευτικούς λειτουργούς στο να ενσωματώσουν την έννοια της ισότητας των φύλων στη διδασκαλία τους. Τέλος, μπορούν να συμπεριλάβουν ειδική ενημέρωση στα σχολικά προγράμματα για τα δικαιώματα των παιδιών, τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας, ιδρύματα στα οποία να μπορούν να αναζητούν βοήθεια και άτομα που να μπορούν να τα εμπιστευτούν (Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, 2002).

2.3.2 Μέσα Ενημέρωσης

Τα κράτη - μέλη πρέπει να ενθαρρύνουν τα μέσα ενημέρωσης στην προώθηση μιας μη στερεοτυπικής εικόνας των γυναικών και ανδρών βασισμένης στον σεβασμό της ανθρώπινης προσωπικότητας και αξιοπρέπειας και να αποφεύγουν προγράμματα που συνδέουν τη βία και το σεξ. Αυτά τα κριτήρια θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στον τομέα των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης/ενημέρωσης. Τα μέσα ενημέρωσης πρέπει να ενθαρρύνονται να συμμετέχουν σε εκστρατείες ενημέρωσης για την ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού σχετικά με τη βία κατά των γυναικών καθώς και να ενθαρρύνουν τη διοργάνωση κατάρτισης για την ενημέρωση των επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης και να τους ευαισθητοποιήσουν για τις πιθανές συνέπειες προγραμμάτων που συνδέουν τη βία με το σεξ. Απαιτείται επίσης να εκπονηθούν κώδικες συμπεριφοράς για επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης, οι οποίοι θα λαμβάνουν υπόψη

το ζήτημα της βίας κατά των γυναικών και, αναφορικά με τους οργανισμούς παρακολούθησης των μέσων ενημέρωσης, υφιστάμενα ή υπό ίδρυση, και να ενθαρρύνουν τη συμπερίληψη καθηκόντων που έχουν να κάνουν με ζητήματα σχετικά με τη βία εναντίον των γυναικών και τον σεξισμό (Επιτροπή των Υπουργών της Ευρώπης, 2002).

2.3.3 Τοπικός σχεδιασμός και βοήθεια θυμάτων

Τα κράτη - μέλη πρέπει να ενθαρρύνουν τους υπεύθυνους για την λήψη αποφάσεων στον τομέα του τοπικού, περιφερειακού και αστικού σχεδιασμού, να λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη ενίσχυσης της ασφάλειας των γυναικών και να προλαμβάνουν βίαιες πράξεις σε δημόσιους χώρους. Όσον αφορά την υποδοχή, αντιμετώπιση και συμβουλευτική των θυμάτων τα κράτη - μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα θύματα, χωρίς καμιά διάκριση, δέχονται άμεση και ολοκληρωμένη βοήθεια από μία συντονισμένη, πολυεπιστημονική και επαγγελματική προσπάθεια, είτε υποβάλουν κάποια καταγγελία είτε όχι, συμπεριλαμβανομένης της ιατρικής και ιατροδικαστικής εξέτασης και θεραπευτικής αγωγής, μαζί με μετατραυματική ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη καθώς και νομική βοήθεια. Αυτή η βοήθεια θα πρέπει να προσφέρεται εμπιστευτικά, δωρεάν και να είναι διαθέσιμη όλο το εικοσιτετράωρο (Επιτροπή των Υπουργών της Ευρώπης, 2002).

Ιδιαίτερα, πρέπει να διασφαλίζεται ότι όλες οι υπηρεσίες και τα ένδικα μέσα για τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας προσφέρονται σε γυναίκες μετανάστριες κατόπιν αιτήματός τους, καθώς και να λαμβάνουν οι αρμόδιοι όλα τα απαραίτητα μέτρα για τη διασφάλιση ότι η συλλογή ιατροδικαστικών ενδείξεων και πληροφοριών διεξάγεται σύμφωνα με προτυποποιημένο πρωτόκολλο και τύπους. Πρέπει να παρέχεται τεκμηρίωση ιδιαίτερα προσανατολισμένη προς τα θύματα, πληροφορώντας τα με σαφή και περιεκτικό τρόπο για τα δικαιώματά τους, την υπηρεσία που έχουν λάβει και τις ενέργειες που θα μπορούσαν να σκεφτούν ή να κάνουν,

άσχετα με το εάν υποβάλουν καταγγελία ή όχι, καθώς και τις δυνατότητές τους προς εξακολούθηση της ψυχολογικής, ιατρικής και κοινωνικής υποστήριξης και νομικής βοήθειας.

Είναι απαραίτητο να προωθείται η συνεργασία μεταξύ των αστυνομικών, υγειονομικών και κοινωνικών υπηρεσιών και του δικαστικού συστήματος, προκειμένου να διασφαλίζονται τέτοιες συντονισμένες ενέργειες και να ενθαρρύνεται και υποστηρίζεται η ίδρυση ενός δικτύου συνεργασίας μη κυβερνητικών οργανώσεων. Ακόμη να ενθαρρύνεται η ίδρυση υπηρεσιών επειγουσών αναγκών, όπως ανώνυμες, δωρεάν τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας για θύματα βίας και/ή άτομα που αντιμετωπίζουν ή απειλούνται από καταστάσεις βίας, ώστε να παρακολουθούνται τακτικά οι κλήσεις και να αξιολογούνται τα δεδομένα που αποκτώνται από την προσφερόμενη βοήθεια, με τον δέοντα σεβασμό των προτύπων για την προστασία τους Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (2002).

Πρέπει να διασφαλίζεται ότι η αστυνομία και οι άλλοι φορείς εφαρμογής του νόμου υποδέχονται, αντιμετωπίζουν και συμβουλεύουν με κατάλληλο τρόπο τα θύματα, με βάση τον σεβασμό της ανθρώπινης ύπαρξης και αξιοπρέπειας και ότι χειρίζονται τις καταγγελίες εμπιστευτικά. Τα θύματα πρέπει να γίνονται δεκτά σε ακρόαση, χωρίς καθυστέρηση, από ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό σε χώρους σχεδιασμένους για την ανάπτυξη σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ του θύματος και του αξιωματικού της αστυνομίας και να διασφαλίζεται, όσο το δυνατόν περισσότερο, ότι τα θύματα βίας έχουν τη δυνατότητα να καταθέσουν σε γυναίκα αξιωματικό, εφόσον το επιθυμούν. Για το σκοπό αυτό, χρειάζεται να ληφθούν μέτρα για την αύξηση του αριθμού των γυναικών αξιωματικών της αστυνομίας σε όλα τα επίπεδα της ιεραρχίας. Είναι απαραίτητο να λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για όλα τα θύματα βίας προκειμένου να αποφεύγεται η επαναθυματοποίηση και τυχόν συμπεριφορά με έλλειψη ευαισθησίας για το φύλο να τιμωρείται από την αστυνομία, το υγειονομικό και κοινωνικό προσωπικό που προσφέρει βοήθεια καθώς και από τα δικαστήρια.

2.3.4 Ποινικό Δίκαιο, Αστικό Δίκαιο και δικαστικές διαδικασίες

Σύμφωνα με τις Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα κράτη - μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι το ποινικό δίκαιο προβλέπει ότι οποιαδήποτε πράξη βίας, ιδιαίτερα σωματικής ή σεξουαλικής βίας, εναντίον προσώπου συνιστά παραβίαση της σωματικής, ψυχολογικής και/ή σεξουαλικής ελευθερίας και ακεραιότητας, και όχι μόνο μια παραβίαση της ηθικής, της τιμής ή της αξιοπρέπειας καθώς και να προβλέπουν κατάλληλα μέτρα και κυρώσεις στην εθνική νομοθεσία, δίνοντας τη δυνατότητα για ανάληψη ταχείας και αποτελεσματικής δράσης εναντίον των δραστών βίας και για αποκατάσταση της ζημιάς που προκλήθηκε σε γυναίκες που είναι θύματα βίας. Ιδιαίτερα, η εθνική νομοθεσία πρέπει να:

- ποινικοποιεί την σεξουαλική βία και τον βιασμό μεταξύ συζύγων, μονίμων ή περιστασιακών συντρόφων και συγκατοίκων,
- ποινικοποιεί οποιαδήποτε σεξουαλική πράξη, η οποία διαπράχθηκε εναντίον ατόμου χωρίς τη συγκατάθεσή του, ακόμα και αν δεν εμφανίζει σημάδια αντίστασης,
- ποινικοποιεί τη σεξουαλική διείσδυση οποιασδήποτε φύσεως ή με οποιοδήποτε μέσον, μη συγκατατιθέμενου ατόμου,
- ποινικοποιεί τυχόν εκμετάλλευση του ευπρόσβλητου εγκύου γυναίκας, ανυπεράσπιστου, ασθενούς, σωματικά ή διανοητικά ανάπηρου ή εξαρτώμενου θύματος,
- ποινικοποιεί τυχόν κατάχρηση της θέσης του δράστη και, ιδιαίτερα, ενός ενήλικα έναντι ενός παιδιού.

Ως προς το Αστικό Δίκαιο, τα κράτη - μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι, σε περιπτώσεις όπου τα επεισόδια βίας έχουν τεκμηριωθεί, τα θύματα λαμβάνουν κατάλληλη αποζημίωση για τυχόν χρηματική, σωματική, ψυχολογική, ηθική και κοινωνική βλάβη που υπέστησαν, ανάλογη με τη σοβαρότητά της, συμπεριλαμβανομένων των προκυπτόντων δικαστικών εξόδων και να εξετάσουν την εγκαθίδρυση χρηματοδοτικών συστημάτων για την αποζημίωση των θυμάτων. Τα κράτη - μέλη, για τις δικαστικές διαδικασίες, πρέπει να διασφαλίζουν ότι όλα τα θύματα βίας έχουν τη δυνατότητα να ασκήσουν προσφυγή καθώς και, όπου αρμόζει, δημόσιοι ή

ιδιωτικοί οργανισμοί με νομική υπόσταση να ενεργούν προς υπεράσπισή τους, είτε από κοινού με τα θύματα ή εκ μέρους τους, καθώς και να προβλέπουν διατάξεις που θα διασφαλίζουν ότι οι ποινικές διαδικασίες μπορούν να ξεκινήσουν από τον εισαγγελέα. Χρειάζεται:

- ο να ενθαρρύνουν τους κατηγορούς να θεωρούν τη βία κατά των γυναικών και παιδιών ως επιβαρυντικό ή καθοριστικό παράγοντα στην έκδοση απόφασης για τη δίωξη ή όχι,
- ο να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι σε όλα τα στάδια των διαδικασιών λαμβάνεται υπόψη, η σωματική και ψυχολογική κατάσταση των θυμάτων και ότι αυτά μπορούν να δέχονται ιατρική και ψυχολογική φροντίδα,
- ο να εξετάσουν τη θέσπιση ειδικών συνθηκών ακρόασης των θυμάτων ή μαρτύρων βίας, προκειμένου να αποφευχθεί η επανάληψη της κατάθεσης και να ελαχιστοποιηθούν οι τραυματικές συνέπειες των διαδικασιών,
- ο να διασφαλίσουν ότι οι κανόνες της διαδικασίας αποκλείουν άσχετες και/ή ταπεινωτικές ερωτήσεις, για τα θύματα ή τους μάρτυρες βίας, λαμβάνοντας υπόψη την τραυματική τους εμπειρία για να αποφύγουν περαιτέρω τραυματική εμπειρία.

Όπου αυτό είναι απαραίτητο, να διασφαλίζεται ότι λαμβάνονται μέτρα για την αποτελεσματική προστασία των θυμάτων εναντίον απειλών και πιθανών πράξεων εκδίκησης και να λαμβάνονται ειδικά μέτρα για τη διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών στη διάρκεια των διαδικασιών. Να προβλέπουν ακόμη ότι, για σεξουαλικά αδικήματα, τυχόν προθεσμιακή περίοδος δεν αρχίζει έως την ημέρα κατά την οποία το θύμα ενηλικιώνεται. Επίσης να προβλέπεται η απαίτηση άρσης του επαγγελματικού απορρήτου κατ' εξαίρεση στην περίπτωση ατόμων που ενδέχεται να μάθουν για περιπτώσεις παιδιών που έχουν υποστεί σεξουαλικό εξαναγκασμό, στην πορεία της εργασίας τους, ως αποτέλεσμα διεξαγόμενων εξετάσεων ή πληροφόρησης που δίνεται εμπιστευτικά (Επιτροπή των Υπουργών της Ευρώπης, 2002).

2.3.5 Προγράμματα παρέμβασης για τους θύτες

Τα κράτη-μέλη πρέπει να οργανώνουν προγράμματα παρέμβασης σχεδιασμένα να ενθαρρύνουν τους δράστες βίας να υιοθετούν πρότυπα συμπεριφοράς απαλλαγμένα από βία, βοηθώντας τους να συνειδητοποιήσουν τις πράξεις τους και να αναγνωρίσουν τις ευθύνες τους. Ακόμη, χρειάζεται να προσφέρουν στον δράστη τη δυνατότητα να ακολουθήσει προγράμματα παρέμβασης, όχι ως εναλλακτική λύση της ποινής, αλλά ως πρόσθετο μέτρο που στοχεύει στην πρόληψη της βίας. Να εξετάσουν την ίδρυση εξειδικευμένων, εγκεκριμένων από το κράτος, κέντρων παρέμβασης για άνδρες που εκδηλώνουν βία και να υποστηρίξουν κέντρα που λειτουργούν από μη κυβερνητικές οργανώσεις και άλλους φορείς, στο πλαίσιο των διαθέσιμων πόρων, καθώς και να διασφαλίζουν τη συνεργασία και τον συντονισμό ανάμεσα σε προγράμματα παρέμβασης που απευθύνονται σε άνδρες και σ' εκείνα που ασχολούνται με την προστασία των γυναικών (Χατζηφωτίου, 2005).

Μπορούν να ληφθούν και πρόσθετα μέτρα όσον αφορά τη σεξουαλική βία, όπως μία τράπεζα γενετικών δεδομένων. Τα κράτη-μέλη πρέπει να εξετάσουν τη δημιουργία εθνικών και ευρωπαϊκών βάσεων δεδομένων που να περιέχουν το γενετικό προφίλ όλων των ταυτοποιημένων και μη δραστήων σεξουαλικής βίας προκειμένου να εφαρμοστεί μια αποτελεσματική πολιτική σύλληψης των δραστήων, πρόληψης της επανάληψης του αδικήματος και λαμβάνοντας υπόψη τα πρότυπα που έχουν τεθεί από την εθνική νομοθεσία και από το Συμβούλιο της Ευρώπης στον τομέα αυτό. Τα κράτη-μέλη πρέπει να λάβουν μέτρα αποτροπής όλων των συμπεριφορών σεξουαλικής φύσεως, ή άλλης συμπεριφοράς που έχει τη βάση της στο φύλο και προσβάλλει την αξιοπρέπεια των γυναικών. Κάθε συμπεριφορά για την οποία ο δράστης κάνει χρήση της θέσης εξουσίας, οπουδήποτε αν συμβαίνει (συμπεριλαμβανομένου καταστάσεων όπως σχέσεις γειτόνων, σχέσεις μεταξύ μαθητών και δασκάλων, τηλεφωνική παρενόχληση, κ.λπ.), πρέπει επίσης να καλύπτεται. Αυτές οι καταστάσεις συνιστούν παραβίαση της αξιοπρέπειας των ατόμων και είναι απαράδεκτες.

Όσον αφορά τα πρόσθετα μέτρα για τον ακρωτηριασμό γεννητικών οργάνων, τα κράτη μέλη πρέπει να ποινικοποιήσουν οποιοδήποτε ακρωτηριασμό γεννητικών οργάνων των γυναικών ή κοριτσιών είτε με ή χωρίς τη συγκατάθεσή της, καθώς και να ποινικοποιούν οποιοδήποτε πρόσωπο έχει σκόπιμα λάβει μέρος σε, διευκολύνει ή ενθαρρύνει οποιαδήποτε μορφή ακρωτηριασμού γεννητικών οργάνων γυναικών. Τέτοιες πράξεις πρέπει να τιμωρούνται ακόμα και εάν διαπράττονται μερικώς. Χρειάζεται ακόμη να διοργανώνονται εκστρατείες πληροφόρησης και πρόληψης που απευθύνονται στις αφορώμενες πληθυσμιακές ομάδες, ιδιαίτερα μετανάστες και πρόσφυγες, σχετικά με τους κινδύνους για την υγεία των θυμάτων και τις ποινές για τους δράστες. Χρειάζεται να ευαισθητοποιήσουν τα ιατρικά επαγγέλματα, ιδιαίτερα τους γιατρούς που ασχολούνται με προ-γεννητικές και μετα-γεννητικές ιατρικές επισκέψεις και με την παρακολούθηση της υγείας των παιδιών. Μία ιδέα είναι να εξεταστεί η δυνατότητα χορήγησης ειδικής προστασίας, για λόγους που έχουν σχέση με το φύλο, προς αυτές τις γυναίκες ως απειλούμενη ομάδα (Επιτροπή των Υπουργών της Ευρώπης, 2002).

Ειδικά ως προς τα πρόσθετα μέτρα όσον αφορά τη βία μέσα στην οικογένεια, αναφέρεται ρητά ότι τα κράτη-μέλη πρέπει:

- ο να κατηγοριοποιήσουν όλες τις μορφές βίας μέσα στην οικογένεια ως ποινικά αδικήματα,
- ο να αναθεωρήσουν ή να αυξήσουν τις ποινές, όπου αυτό είναι αναγκαίο, για σκόπιμη επίθεση και κακοποίηση που διαπράττεται μέσα στην οικογένεια, οποιοδήποτε μέλος της οικογένειας κι αν αφορά,
- ο να αποκλείσουν τη μοιχεία ως δικαιολογία για ενδοοικογενειακή βία.

Ακόμη χρειάζεται να εξετάσουν τη δυνατότητα λήψης μέτρων προκειμένου να:

- ο επιτρέπουν τις αστυνομικές δυνάμεις να εισέρχονται στην κατοικία του ατόμου που βρίσκεται υπό κίνδυνο, να συλλαμβάνουν το

δράστη και να εξασφαλίζουν ότι θα εμφανιστεί μπροστά σε δικαστήριο,

- επιτρέπουν στα δικαστικά όργανα να υιοθετήσουν, ως προσωρινά μέτρα για την προστασία των θυμάτων, την απαγόρευση στον δράστη να έρθει σε επαφή, να επικοινωνήσει ή να προσεγγίσει το θύμα, να διαμείνει ή να μπει σε συγκεκριμένες καθορισμένες περιοχές,
- θεσπίσουν ένα υποχρεωτικό πρωτόκολλο επιχειρησιακής δράσης έτσι, ώστε οι αστυνομικές, ιατρικές και κοινωνικές υπηρεσίες να ακολουθούν την ίδια διαδικασία,
- προωθούν προληπτικές υπηρεσίες προστασίας θυμάτων, που αναλαμβάνουν την πρωτοβουλία να έρθουν σε επαφή με το θύμα μόλις κατατεθεί μια αναφορά στην αστυνομία,
- διασφαλίζουν την ομαλή συνεργασία όλων των σχετικών φορέων, όπως οι αστυνομικές αρχές, τα δικαστήρια και οι υπηρεσίες προστασίας θυμάτων, προκειμένου να δίνεται στο θύμα η δυνατότητα να λαμβάνει όλα τα σχετικά νομικά και πρακτικά μέτρα για να δεχτεί βοήθεια και να προβαίνει σε ενέργειες εναντίον του δράστη εντός των προβλεπόμενων προθεσμιών και χωρίς να έρθει σε επικοινωνία με τον δράστη,
- τιμωρούν κάθε παραβίαση των μέτρων που έχουν επιβληθεί στους δράστες από τις αρχές,
- εξετάσουν, όπου χρειάζεται, τη χορήγηση σε αλλοδαπές γυναίκες, οι οποίες έχουν υπάρξει/ είναι θύματα ενδοοικογενειακής βίας, ενός ανεξάρτητου δικαιώματος κατοικίας, προκειμένου να τους δοθεί η δυνατότητα να εγκαταλείψουν τους βίαιους συζύγους τους, χωρίς να υποχρεωθούν να εγκαταλείψουν τη χώρα φιλοξενίας.

Επιπρόσθετα μέτρα χρειάζεται να ληφθούν ως προς την αποτυχία του σεβασμού της ελευθερίας της επιλογής σε σχέση με την αναπαραγωγή. Συγκεκριμένα, τα κράτη-μέλη πρέπει να απαγορεύουν την αναγκαστική στέρωση ή έκτρωση, αντισύλληψη που επιβάλλεται με εξαναγκασμό ή με τη βία και την προγεννητική επιλογή φύλου και να λαμβάνουν όλα τα

απαραίτητα μέτρα για το σκοπό αυτό. Η οδηγία αναφέρεται και στη λήψη πρόσθετων μετρών που αφορούν εγκλήματα τιμής. Τα κράτη-μέλη πρέπει:

- ο Να ποινικοποιήσουν όλες τις μορφές βίας κατά των γυναικών και παιδιών που διαπράττονται σύμφωνα με το έθιμο των «εγκλημάτων τιμής»,
- ο Να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την πρόληψη των «εγκλημάτων τιμής», συμπεριλαμβανομένων των ενημερωτικών εκστρατειών που στοχεύουν στις εμπλεκόμενες πληθυσμιακές ομάδες και επαγγελματίες, ιδιαίτερα δικαστές και νομικό προσωπικό,
- ο Να ποινικοποιήσουν οποιονδήποτε έχει σκόπιμα συμμετάσχει σε, διευκολύνει ή ενθαρρύνει ένα «έγκλημα τιμής»,
- ο Να υποστηρίξουν μη κυβερνητικές οργανώσεις και άλλες ομάδες που μάχονται αυτές τις πρακτικές.

Μία άλλη όψη της ενδοοικογενειακής βίας είναι ο εξαναγκασμός σε πρώιμους γάμους. Τα κράτη-μέλη πρέπει να απαγορεύουν αναγκαστικούς γάμους, οι οποίοι τελούνται χωρίς τη συγκατάθεση των ενδιαφερομένων ατόμων, καθώς και να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για την πρόληψη και τερματισμό πρακτικών σχετικών με την πώληση παιδιών (Επιτροπή των Υπουργών της Ευρώπης, 2002).

2.4 Συστάσεις προς τις νεοεισαχθέντες χώρες

Οι ακόλουθες συστάσεις είναι τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε σε σχέση με νομοθεσίες που αφορούν τη βία σε βάρος γυναικών, παιδιών και νέων στις δέκα χώρες που προσχώρησαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στον αντίκτυπο των κοινοτικών εγγράφων στις εθνικές κανονιστικές ρυθμίσεις. Η έρευνα διεξήχθη στο πλαίσιο διετούς έργου με τίτλο *Ways of Implementing the EU Directives on Violence against Women, Children and Youth: Good Practices and Recommendations* (Τρόποι εφαρμογής των οδηγιών της

Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη βία σε βάρος γυναικών, παιδιών και νέων: Καλές πρακτικές και συστάσεις), το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα Δάφνη II της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Εξετάστηκαν και αναλύθηκαν νομοθεσίες σχετικά με τη βία σε βάρος γυναικών, παιδιών και νέων στην Εσθονία, την Κύπρο, τη Λετονία, τη Λιθουανία, τη Μάλτα, την Ουγγαρία, την Πολωνία, τη Σλοβακία, τη Σλοβενία και την Τσεχική Δημοκρατία κατά τη χρονική περίοδο 1991–2006. Οι οργανώσεις εταίροι από τις χώρες αυτές παρείχαν τις πληροφορίες και τα δεδομένα που αποτέλεσαν τη βάση για την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε από την ομάδα έρευνας στο Πανεπιστήμιο της Λιουμπλιάνα. Τα προκαταρκτικά αποτελέσματα της έρευνας συζητήθηκαν με περισσότερους από εκατό ειδικούς από ολόκληρη την Ευρώπη στο συνέδριο στη Λιουμπλιάνα από τις 20 έως τις 22 Μαρτίου του 2009.

Νομοθεσία

Η διάσταση του φύλου πρέπει να ενσωματωθεί στη νομοθεσία. Συνεπώς, η βία με βάση το φύλο θα πρέπει να αναγνωριστεί στις διατάξεις και να ληφθεί υπόψη όταν σχεδιάζονται και εφαρμόζονται διάφοροι τομείς δικαίου. Θα πρέπει να εξεταστούν διασταυρώσεις διαφόρων μορφών βίας σε βάρος γυναικών, παιδιών και νέων, καθώς και διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Το θέμα της οικονομικής και ψυχολογικής βίας ή παραμέλησης θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με την ίδια σοβαρότητα που αντιμετωπίζεται το θέμα της σωματικής βίας. Θα πρέπει να αναγνωριστεί η ειδική κατάσταση των μεταναστών, των ατόμων με αναπηρία, εξαρτημένων ατόμων και Ρομ, καθώς και άλλων ομάδων, και να αντιμετωπιστεί με τρόπο που να μην εμπεριέχει διακρίσεις. Πρέπει επίσης να εφαρμοστεί η υποχρεωτική δίωξη για πάσα μορφή βίας σε βάρος γυναικών, παιδιών και νέων.

Οι μηχανισμοί χρηματοδότησης και συμμετοχής των ΜΚΟ στη διαμόρφωση πολιτικής και στην παροχή υπηρεσιών πρέπει να είναι διαφανείς και να ρυθμίζονται από νομοθεσία. Σε περίπτωση που δεν υπάρχουν νομικά δεσμευτικά έγγραφα, οι φορείς λήψης αποφάσεων μπορούν να επιδείξουν τη δέσμευσή τους υπογράφοντας ειδικές συμφωνίες συνεργασίας με ΜΚΟ, οι οποίες θα πρέπει να περιέχουν διαφανείς κανόνες

συνεργασίας. Οι νέες τεχνολογίες συνιστούν νέο πεδίο για τη βία και πρέπει να ληφθούν υπόψη στη νομοθεσία, ιδίως σε σχέση με τον εκφοβισμό, την κινηματογραφημένη σεξουαλική παιδική κακοποίηση και την έμμομη παρενόχληση. Προκειμένου να γίνουν κατανοητά τα εν λόγω προβλήματα, είναι απαραίτητη η καλύτερη εκπαίδευση και πληροφόρηση σε σχέση με τις νέες τεχνολογίες. Η εφαρμογή όλων των εγκεκριμένων νόμων και μελετών πολιτικής θα πρέπει να παρακολουθείται και να αξιολογείται σε συνεχή βάση. Στα ακόλουθα στάδια οι υφιστάμενες πολιτικές θα πρέπει να αλλάξουν σύμφωνα με το αποτέλεσμα της αξιολόγησης. Κατά την εφαρμογή υποχρεώσεων βάσει της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διεθνών συμβάσεων, οι φορείς λήψης αποφάσεων πρέπει να γνωρίζουν ότι αυτές συνιστούν μονάχα ελάχιστα πρότυπα, και θα πρέπει να αναβαθμιστούν και να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες, διατομεακές στρατηγικές συνεργασίας οι οποίες θα συμπεριλαμβάνουν νομοθεσία, εκστρατείες στα μέσα ενημέρωσης, έρευνα, κατάρτιση και υπηρεσίες προς τα θύματα (University of Ljubljana, 2009).

Επιπλέον θυματοποίηση

Προκειμένου να αποφευχθεί η επιπλέον θυματοποίηση, πρέπει να δοθεί έμφαση στα δικαιώματα του θύματος στις δικαστικές διαδικασίες. Το θύμα –ανεξάρτητα του αν πρόκειται για παιδί ή για ενήλικο– πρέπει να έχει το δικαίωμα να εξεταστεί μόνο μια φορά (κάνοντας χρήση της μαγνητοσκοπημένης κατάθεσης), το δικαίωμα να μην έρχεται αντιμέτωπο με τον δράστη και το δικαίωμα να εξεταστεί παρουσία ειδικού εμπειρογνώμονα.

Υπηρεσίες και στήριξη

Οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να διαχειρίζονται κεντρική βάση δεδομένων για τις υπηρεσίες που παρέχονται σε θύματα βίας, αρχικά με τη διάθεση στέγασης, γραμμές βοήθειας και άλλα προγράμματα στήριξης σε διαφορετικές περιοχές για θύματα διαφόρων μορφών βίας ξεχωριστά. Πρέπει να παρέχεται από το κράτος όπως και από τις ΜΚΟ ασφαλής και προσβάσιμη στέγαση για θύματα βίας, καθώς πρόκειται για θέμα ζωτικής σημασίας με σκοπό την πιο αποτελεσματική ενίσχυση και αποκατάσταση

των επιζώντων. Τα κρατικά ιδρύματα πρέπει να συλλέξουν δεδομένα για τη στέγαση ενήλικων θυμάτων βίας ανά μονάδα (κλίνες και δωμάτια) ανά 10.000 άτομα. Πρέπει επίσης να δημιουργούν δωρεάν τηλεφωνικές γραμμές 24ώρου βάσεως για γυναίκες, παιδιά και νέους θύματα βίας, με καλά ειδικευμένο προσωπικό για την παροχή ψυχολογικής και νομικής στήριξης. Για θύματα σωματεμπορίας και μετανάστριες, η στήριξη πρέπει να παρέχεται στη γλώσσα του θύματος·εν προκειμένω, μια πανευρωπαϊκή γραμμή βοήθειας θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη. Επίσης θα πρέπει να θεσπιστεί συνεχής και ανεξάρτητη αξιολόγηση των προγραμμάτων στήριξης για θύματα βίας και, ως αποτέλεσμα, να αναπτυχθούν κοινά εθνικά και κοινοτικά πρότυπα για παρόχους υπηρεσιών. Η συμμετοχή των επιζώντων στην ανάπτυξη και αξιολόγηση των πολιτικών και υπηρεσιών πρέπει να ενθαρρυνθεί και να προωθηθεί. Ακόμη, πρέπει να αναπτυχθεί διυπηρεσιακή στρατηγική προκειμένου να παρασχεθεί μια συνεκτική αντιμετώπιση σε σχέση με τις ανάγκες όλων των θυμάτων βίας σε βάρος γυναικών, παιδιών και νέων (University of Ljubljana, 2009).

Κατάρτιση

Θα πρέπει να δρομολογηθεί τακτική και υποχρεωτική κατάρτιση για διάφορα ιδρύματα σε σχέση με διαφορετικές μορφές βίας, με στόχο ιδίως τα αστυνομικά όργανα, το προσωπικό των εισαγγελικών και δικαστικών αρχών, καθώς και τα ιδρύματα κοινωνικής μέριμνας, εκπαίδευσης και υγειονομικής περίθαλψης. Η διάσταση του φύλου πρέπει να ενσωματωθεί σε προγράμματα κατάρτισης, εκπαίδευσης και ενημέρωσης που να στοχεύει σε ένα ευρύ φάσμα ιδρυμάτων, περιλαμβανομένων κυβερνητικών υπηρεσιών και γραφείων (University of Ljubljana, 2009).

Συλλογή δεδομένων

Σε εθνικό επίπεδο πρέπει να πραγματοποιείται μια κεντριοποιημένη συλλογή δεδομένων σε σχέση με τη βία σε βάρος γυναικών, παιδιών και νέων περιλαμβανομένων δεδομένων από την αστυνομία, τις εισαγγελικές και δικαστικές αρχές, τα σχολεία και τα κοινωνικά και άλλα ιδρύματα. Η αποτελεσματική συλλογή δεδομένων μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αναφορά για τη δημιουργία και την αξιολόγηση της αποδοτικότητας των

εγκεκριμένων μέτρων για την αντιμετώπιση της βίας. Κατ' ελάχιστον τα δεδομένα πρέπει να συλλέγονται σύμφωνα με το φύλο, την ηλικία, την εκπαίδευση, την ιθαγένεια, τη σχέση μεταξύ θύματος και δράστη και το είδος βίας. Πρέπει επίσης να παρακολουθούνται τα ποσοστά υποθέσεων που τέθηκαν στο αρχείο σε σχέση με δικαστικές διαδικασίες (University of Ljubljana, 2009).

Εθνικά σχέδια δράσης

Θα πρέπει να εγκριθούν, να εφαρμοστούν και να παρακολουθούνται τακτικά εθνικά σχέδια δράσης και εκθέσεις σχετικά με διάφορες μορφές βίας σε βάρος γυναικών, παιδιών και νέων. Οι κύριοι στόχοι, προτεραιότητες, στρατηγικές και ευθύνες των συγκεκριμένων ιδρυμάτων καθώς και οι μηχανισμοί αξιολόγησης και τρόποι αναφοράς της προόδου που σημειώθηκε, θα πρέπει να συνιστούν αναπόσπαστο τμήμα αυτών των σχεδίων (University of Ljubljana, 2009).

Εκστρατείες

Οι εκστρατείες που έχουν ως στόχο τη βία σε βάρος γυναικών, παιδιών και νέων θα πρέπει να είναι περισσότερο επικεντρωμένες στη επιμόρφωση σχετικά με νομικά θέματα και στα δικαιώματα των θυμάτων. Συγκεκριμένες μορφές βίας θα πρέπει να αποτελούν σημαντικότερο στόχο, όπως η βία σε βάρος παιδιών στην οικογένεια, ο σεξουαλικός τουρισμός με στόχο παιδιά, η πορνεία, η σεξουαλική βία σε βάρος νεαρών γυναικών, η σεξουαλική παρενόχληση, ο βιασμός, οι αναγκαστικοί/προσυμφωνημένοι γάμοι, ο ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων και η γυναικοκτονία (University of Ljubljana, 2009).

Έρευνα

Πρέπει να διεξάγονται εξειδικευμένες και εστιασμένες έρευνες και να χρηματοδοτούνται κατάλληλα. Υπάρχουν αρκετοί τομείς στους οποίους δεν πραγματοποιείται επαρκής έρευνα, όπως ο τομέας της ποιότητας και της αποδοτικότητας των υπηρεσιών που παρέχονται σε θύματα, ο βιασμός στο πλαίσιο συζυγικής σχέσης, η βία στα ραντεβού, η βία σε ομοφυλοφιλικές σχέσεις, η οικονομική και ψυχολογική βία, βία και εθνότητα, η βία ανάμεσα

σε ηλικιωμένους και σε νέους, οι προσυμφωνημένοι και αναγκαστικοί γάμοι, τα εγκλήματα τιμής, ο ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων, ο σεξουαλικός τουρισμός, η πορνεία από τη σκοπιά της ζήτησης, η παραγγελία νυφών μέσω ταχυδρομείου, στρατιωτικό προσωπικό σε αποστολές και σωματεμπορία, η εμπορία ανηλίκων, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, η σεξουαλική παρενόχληση και τα παιδιά ως άμεσα και έμμεσα θύματα βίας, η συνεχιζόμενη βία σε βάρος γυναικών και παιδιών μετά το διαζύγιο/χωρισμό. Η περίπτωση της υποχρεωτικής δίωξης του βιασμού στο πλαίσιο συζυγικής σχέσης πρέπει να εξεταστεί προσεκτικά από την προοπτική της ωφέλειας του θύματος και να θεσμοθετηθούν ανάλογες συστάσεις (University of Ljubljana, 2009).

Βία σε βάρος γυναικών και παιδιών

Οι γυναίκες που υπήρξαν θύματα βίας και έχουν επιζήσει, όπως και τα παιδιά τους, χρειάζονται ενισχυμένη στήριξη από εξειδικευμένες υπηρεσίες για γυναίκες. Η συμβουλευτική υπηρεσία και η διοικητική εξουσία επί του θύματος, όπως η εξουσία ρύθμισης της επικοινωνίας μεταξύ γονέα και παιδιού, δεν θα πρέπει να εμπίπτουν στο πεδίο αρμοδιότητας του ίδιου ιδρύματος. Οι γυναίκες θύματα βίας που έχουν επιζήσει θα πρέπει να δικαιούνται δωρεάν νομική αρωγή και πρόσβαση σε ειδικό μηχανισμό κοινωνικής στήριξης σε ό,τι αφορά την αγορά εργασίας, τη μόνιμη στέγαση και την πρόσθετη οικονομική στήριξη. Η επιβολή του κώδικα συμπεριφοράς που εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να προωθηθεί σε κάθε περιβάλλον επιχειρήσεων και συνδικαλιστικών οργανώσεων. Η βοήθεια και στήριξη σε μετανάστριες που επέζησαν από περιστατικά βίας πρέπει να παρέχεται από λειτουργούς με διαπολιτισμική εκπαίδευση. Οι μετανάστριες που έχουν αποτελέσει θύματα βίας θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να λάβουν άδεια διαμονής χωρίς να εξαρτώνται από τον βίαιο σύζυγό τους, όπως και το δικαίωμα πρόσβασης στην αγορά εργασίας. Πρέπει να θεσμοθετηθεί νομικά δεσμευτική οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη βία σε βάρος παιδιών εντός της οικογένειας, ώστε ένα παιδί που έχει γίνει μάρτυρας βίας στην οικογένεια πρέπει νομικά να θεωρείται θύμα ενδοοικογενειακής βίας (University of Ljubljana, 2009).

Σχετικά με την εμπορία ατόμων και τη σεξουαλική εκμετάλλευση

Η ποινική ευθύνη νομικών προσώπων (όπως τα γραφεία συνοικεσίων, τα τουριστικά πρακτορεία, τα νυχτερινά μαγαζιά κ.λπ.) για αδικήματα εμπορίας πρέπει να ενισχυθεί και να εφαρμοστεί αποτελεσματικά. Πρέπει να αναπτυχθούν και να οριστούν κοινά πρωτόκολλα για τις διαδικασίες αναγνώρισης θυμάτων, με τη συμμετοχή όλων των μερών που θα μπορούσαν ενδεχομένως να συναντήσουν θύματα εμπορίας ατόμων (σχολεία, υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας, ΜΚΟ, πρεσβείες, στρατιωτικές αποστολές στο εξωτερικό, αστυνομία, εισαγγελικές και δικαστικές αρχές). Όλα τα θύματα εμπορίας και όλες οι γυναίκες στα δίχτυα της πορνείας πρέπει να δικαιούνται βασικές υπηρεσίες οι οποίες δεν θα εξαρτώνται από την ιθαγένειά τους και τη συνεργασία με την αστυνομία και τις εισαγγελικές αρχές (στέγαση, ιατρική περίθαλψη, ψυχολογική και κοινωνική στήριξη, ενημέρωση για τα δικαιώματά τους, προγράμματα στήριξης και νομική εκπροσώπηση). Θα πρέπει να σχεδιαστούν οι οδοί διαφυγής για τα θύματα εμπορίας και τις γυναίκες στα δίχτυα της πορνείας, που να είναι εφοδιασμένες με τους κατάλληλους πόρους (University of Ljubljana, 2009).

2.5 Νομική κάλυψη στην Ελλάδα

Η Έκθεση της Επιτροπής CEDAW του ΟΗΕ, αξιολογώντας το 2002 την πρόοδο της χώρας στην εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών, στη βάση της ελληνικής Έκθεσης 1996-2000, συνέστησε την ταχεία υιοθέτηση νομοθεσίας για την ενδο-οικογενειακή βία και την λήψη μέτρων ευαισθητοποίησης -συνειδητοποίησης της κοινωνίας, μέσω των ΜΜΕ και των σχολικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Επίσης, η ίδια Έκθεση επεσήμανε την υστέρηση της χώρας μας ως προς την αρωγή, προστασία και κοινωνική επανένταξη των θυμάτων της παράνομης διακίνησης και εμπορίας (trafficking), σοβαρού εγκλήματος της εποχής μας, στο πλαίσιο επίσης της καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών και των παιδιών.

Στην ειδικότερη περίπτωση του συζυγικού βιασμού, παρόλο που θα πρέπει να αντιμετωπίζεται όπως και ο βιασμός από έναν άγνωστο, δεν αντιμετωπίζεται έτσι ακόμα κι όταν έχουν θεσπιστεί νόμοι. Έχει παρατηρηθεί ότι οι δικαστές συνήθως ταυτίζουν την πράξη αυτή περισσότερο με το σεξ και λιγότερο με τη βία (Lees, 2000). Η μη ποινικοποίηση του συζυγικού βιασμού εξακολουθεί να συντηρεί τα δικαιώματα ιδιοκτησίας του άνδρα πάνω στη γυναίκα, στα πλαίσια του γάμου (Τσιγκρής, 2000). Γι' αυτό, προκειμένου να περιοριστεί το πρόβλημα αυτό, θα πρέπει ο συζυγικός βιασμός να ποινικοποιηθεί σε όλες τις χώρες, ενώ σ' αυτές που ήδη θεωρείται έγκλημα, θα πρέπει να τιμωρείται πιο αυστηρά. Αυτά τα κενά έρχεται να καλύψει από το 2006 ο νέος νόμος 3500 περί ενδοοικογενειακής βίας, όπως αναλύεται στη συνέχεια. Εξάλλου, η Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας με θύματα τις γυναίκες αποτελεί άξονα δράσης των Εθνικών Προτεραιοτήτων Πολιτικής για την Ισότητα των Φύλων 2004 - 2008.

Από την 25η Οκτωβρίου 2006 ισχύει στην Ελλάδα ο νέος νόμος περί ενδοοικογενειακής βίας, Νόμος 3500/2006. Σκοπός του νόμου αυτού είναι να αντιμετωπισθεί το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας στη βάση των αρχών της ελευθερίας, της αυτοδιάθεσης και της αξιοπρέπειας του ατόμου, ώστε να ενισχυθεί η αρμονική συμβίωση των προσώπων στο πλαίσιο της οικογένειας. Ο νέος νόμος παρέχει στήριξη και ηθική συμπαράσταση στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, υλική συνδρομή και αποτελεσματική νομική προστασία. Με αυτό το νομοσχέδιο η πολιτεία σκοπεύει να αντιμετωπίσει αποφασιστικά ένα πρόβλημα το οποίο μέχρι σήμερα συγκάλυπτε ο φόβος, η ντροπή ή η ανάγκη των θυμάτων, αλλά είναι σκόπιμο να διευκρινιστεί ότι η Πολιτεία δεν επιδιώκει να παρέμβει στην ιδιωτική ζωή των μελών της οικογένειας και δεν θίγει ήθη, αξίες και αρχές, όπως αυτές διαμορφώνονται στην ελληνική κοινωνία. Το νομοσχέδιο προβλέπει σε τρεις τομείς:

1. στην περιφρούρηση της ελευθερίας της αξιοπρέπειας και της αυτοδιάθεσης του ατόμου,
2. στην προστασία της σωματικής και της ψυχικής υγείας του παιδιού,

3. στην οριοθέτηση ενός υγιούς οικογενειακού περιβάλλοντος.

Από τις πράξεις οι οποίες, σύμφωνα με την διεθνή επιστημονική βιβλιογραφία, μπορούν να υπαχθούν στην έννοια της ενδοοικογενειακής βίας, επελέγησαν στο νέο νόμο μόνον οι σοβαρότερες και απεχθέστερες. Αντιθέτως, για τις ήσσονος βαρύτητας συμπεριφορές (λ.χ. για τη λεγόμενη «λεκτική βία» ή για ασήμαντες ή πολύ ελαφρές σωματικές βλάβες) ισχύουν οι κοινές διατάξεις. Από την άλλη πλευρά ωστόσο επεκτάθηκε το αξιόποιο παραδοσιακών εγκλημάτων, όπως της σωματικής βλάβης, και σε συμπεριφορές, οι οποίες μέχρι σήμερα υπάγονταν στην έννοια των βασανιστηρίων. Με τον τρόπο αυτό δηλώνεται η πρόθεση του νομοθέτη να αποτρέψει φαινόμενα μετατροπής της οικογένειας σε τόπο ατιμώρητης καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

2.5.1 Γενικά χαρακτηριστικά

Κατά την κατάστρωση των σχετικών ρυθμίσεων προκρίθηκε η σύνταξη ενός ειδικού και ενιαίου νομοθετήματος, για λόγους ομοιογένειας και πρακτικότητας. Μεταβολές στους βασικούς Κώδικες επέρχονται μόνον όπου τούτο είχε καταστεί αναπόφευκτο, όπως στο άρθρο 8 ή στο άρθρο 15. Με το νόμο Ν.3500/2006 αντιμετωπίζονται ως αξιόποινες ειδικότερα συμπεριφορές που εκδηλώνονται μέσα στην οικογένεια και προσβάλλουν την σωματική ακεραιότητα και υγεία (άρθρο 6), την προσωπική ελευθερία (άρθρο 7), την γενετήσια ελευθερία (άρθρο 8) και την γενετήσια αξιοπρέπεια (άρθρο 9). Με τον τρόπο αυτό, εκσυγχρονίζεται πλήρως το 19ο Κεφάλαιο του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα, πράγμα που δεν αποτολμήθηκε σε προγενέστερες μεταρρυθμίσεις, και ο νομοθέτης ανταποκρίνεται προς τις συνταγματικές υποχρεώσεις για παροχή αυξημένης προστασίας στην οικογένεια. Ταυτόχρονα εναρμονίζεται η εσωτερική νομοθεσία προς τα ισχύοντα στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Υπουργείο Δικαιοσύνης, 2005).

Σημαντική και πρωτοποριακή είναι η αντιμετώπιση των ανηλίκων ως θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, ακόμα και όταν οι σχετικές πράξεις δεν στρέφονται άμεσα εναντίον τους, αλλά απλώς τελούνται ενώπιόν τους. Στο συγκεκριμένο σημείο οι νομοθέτες έλαβαν υπ' όψη επιστημονικά δεδομένα, σύμφωνα με τα οποία οι πράξεις ενδοοικογενειακής βίας επιδρούν αρνητικά στην ψυχοκοινωνική εξέλιξη των ανηλίκων, με κίνδυνο το φαινόμενο να διαιωνίζεται. Για τον λόγο αυτό θεωρείται διακεκριμένη παραλλαγή του εγκλήματος της ενδοοικογενειακής σωματικής βλάβης όταν διαπράττονται οι σχετικές πράξεις ενώπιον ανήλικου μέλους της οικογένειας. Σημαντική είναι επίσης και η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 3 με την οποία παρέχεται ιδιαίτερη προστασία σε άτομα ανίκανα να αντισταθούν σε εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας που τελούνται σε βάρος τους, εφόσον είναι μέλη της οικογένειας. Επισημαίνεται σχετικά ότι τα άτομα που είναι ανίκανα να αντισταθούν προστατεύονταν μέχρι σήμερα μόνο με την διάταξη του άρθρου 338 του Ποινικού Κώδικα για κατάχρηση σε ασέλγεια.

Ομοίως πρωτοποριακή είναι η εισαγωγή στο ποινικό σύστημα της χώρας μας του θεσμού της ποινικής διαμεσολάβησης. Πρόκειται για μια διαδικασία η οποία θα κινείται μόνον εφόσον τα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας που τελέσθηκαν έχουν πλημμεληματικό χαρακτήρα. Έτσι, δεν θα απειλείται ο υπαίτιος μόνο με αυστηρότερη τιμωρία για πράξεις ενδοοικογενειακής βίας, αλλά παράλληλα τα θύμα θα διευκολύνεται να αναζητήσει βοήθεια από την πολιτεία, χωρίς η σχετική καταγγελία του να το εμπλέκει αμέσως στην ποινική διαδικασία με την αυστηρή έννοια του όρου. Πράγματι, με την εισαγωγή του θεσμού αυτού και στη χώρα μας καθίσταται πιο φιλικό το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης για τη συγκεκριμένη κατηγορία των θυμάτων, ώστε αυτά να έχουν περισσότερα κίνητρα να καταγγέλλουν την πράξη, αλλά και να τους παρέχεται η δυνατότητα να μετάσχουν σε μια διαδικασία που σκοπό θα έχει να τα βοηθήσει να συζητήσουν και να θέσουν τέρμα στις σχετικές συμπεριφορές με τη βοήθεια ενός αμερόληπτου τρίτου (Υπουργείο Δικαιοσύνης, 2005).

Για την ταχεία και ακώλυτη εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων τόσο σε αστικά όσο και σε ποινικά δικαστήρια ελήφθη ιδιαίτερη πρόνοια. Έτσι αποφεύχθηκε κατά το δυνατόν η λεγόμενη «δευτερογενής θυματοποίηση» στα δικαστήρια (άρθρο 19), αλλά και ο συχνά διαπιστούμενος κοινωνικός διασυρμός (άρθρο 20) των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας. Προς την ίδια κατεύθυνση κινούνται ρυθμίσεις με τις οποίες αποτρέπονται:

- ο εκφοβισμός ή η δωροδοκία μαρτύρων με σκοπό την παρακώλυση της απονομής δικαιοσύνης σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας (άρθρο 10),
- οι συχνά παρατηρούμενες συναλλαγές κατά την καταμήνυση των οικείων αξιόποινων πράξεων (άρθρο 17 παρ. 1),
- η παραγραφή πράξεων που στρέφονται κατ' ανηλίκων (άρθρο 15), αλλά και
- η χρονοβόρος προδικασία, η οποία θα ακύρωνε τα αποτελέσματα της αυτεπάγγελτης ποινικής επέμβασης της πολιτείας εναντίον των συγκεκριμένων αξιόποινων πράξεων (άρθρο 17 παρ. 2).

Τα κυριότερα σημεία των διατάξεων του νόμου αναλύονται στις επόμενες παραγράφους (Νόμος 3500/2006).

2.5.2 Εισαγωγικές διατάξεις

Καταρχήν δίνονται οι ορισμοί των εννοιών «ενδοοικογενειακή βία», «οικογένεια» και «θύμα ενδοοικογενειακής βίας». Η έννοια της «οικογένειας» καθορίστηκε από την εγγύτητα της συγγένειας ή της σχέσεως που συνδέει διάφορα πρόσωπα. Η σχέση των συζύγων μεταξύ τους, των γονέων και τέκνων, κοινών ή ενός εκ των συζύγων, δικαιολογεί την αυστηρή αντιμετώπιση των εγκλημάτων, ανεξάρτητα από το εάν τα πρόσωπα αυτά συγκατοικούν. Την ίδια αντιμετώπιση προς τα τέκνα των συζύγων (κοινά ή όχι) έχουν και τα εξ υιοθεσίας τέκνα, κοινά ή του ενός εκ των συζύγων. Δηλαδή η πρώτη κατηγορία, ανεξάρτητα από το εάν υπάρχει

συγκατοίκηση, περιλαμβάνει τους συζύγους, κατιόντες και ανιόντες πρώτου βαθμού.

Πρόσωπα που συνδέονται με απώτερη του πρώτου βαθμού συγγένεια καθώς και πρόσωπα των οποίων επίτροπος, δικαστικός συμπαραστάτης ή ανάδοχος γονέας έχει ορισθεί μέλος της οικογένειας, συμπεριλαμβάνονται στην έννοια της οικογένειας, εφόσον συνοικούν. Ο καθορισμός του τέταρτου βαθμού συγγένειας ως ανώτατου βαθμού οικογενειακής σχέσεως που εμπίπτει στη ρύθμιση του νόμου, επιβάλλεται εκ του λόγου ότι μέχρι τον τέταρτο βαθμό επέρχεται η εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή. Πρόσωπα που δεν εμπίπτουν κατά τα ανωτέρω στην έννοια της οικογένειας, αν βιαιοπραγήσουν, αντιμετωπίζονται με τις κοινές διατάξεις (Υπουργείο Δικαιοσύνης, 2005).

Με τις διατάξεις του νόμου 3500/2006 αντιμετωπίζονται επίσης ως εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας και οι πράξεις της μόνιμης συντροφού του άνδρα ή του μόνιμου συντρόφου της γυναίκας και των τέκνων τους, κοινών ή του ενός εξ αυτών ή εξ υιοθεσίας, εφόσον υφίσταται συνοίκηση. Δεδομένου ότι θύμα ενδοοικογενειακής βίας θεωρείται και το ανήλικο μέλος της οικογένειας, ενώπιον του οποίου ασκείται η βία αυτή, έπεται ότι, νόμιμα αντιπροσωπευόμενο, μπορεί να ασκήσει ίδια δικαιώματα στο πεδίο του αστικού ή του ποινικού δικαίου.

2.5.3 Αστικές διατάξεις

Αποδοκιμάζεται γενικά η άσκηση βίας μεταξύ των μελών της οικογένειας, αναγόμενη σε παράνομη συμπεριφορά, με συνέπειες κυρίως στον χώρο του αστικού δικαίου. Εφόσον διαπραχθεί έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας μεταξύ συζύγων και αν το θύμα της βίας επιδιώξει τη λύση του γάμου λόγω ισχυρού κλονισμού, απαλλάσσεται από περαιτέρω απόδειξη για τον κλονισμό του γάμου. Προβλέπεται επίσης ότι το ποσόν που επιδικάζεται στον παθόντα ως χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, με δεδομένη

τη μεγάλη ηθική απαξία των εγκλημάτων της ενδοοικογενειακής βίας, δεν είναι δυνατόν να είναι μικρότερο των χιλίων (1000) ευρώ (Νόμος 3500/2006).

Με τη ρύθμιση του άρθρου 4 καθίσταται σαφές ότι η σωματική βία σε βάρος των τέκνων δεν περιλαμβάνεται στα επιτρεπτά μέτρα σωφρονισμού του Αστικού Κώδικα σύμφωνα άλλωστε και με τις σύγχρονες παιδαγωγικές απόψεις. Συνιστά περίπτωση κακής άσκησης της επιμέλειας και για το λόγο αυτό επιφέρει τις ανάλογες συνέπειες του Αστικού Κώδικα. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, σε μια τέτοια περίπτωση, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει οποιοδήποτε πρόσφορο μέτρο. Ως σωματική βία πρέπει να αντιμετωπίζεται κάθε πράξη επιβολής πόνου ή σωματικής δυσφορίας σε ανήλικο, με σκοπό το σωφρονισμό ή τον έλεγχο της συμπεριφοράς του. Για τη θέσπιση του άρθρου 4, έχουν ληφθεί υπ' όψη και οι συστάσεις της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού του ΟΗΕ προς την Ελλάδα, οι συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης και η δημόσια θέση του Συνηγόρου του Πολίτη, για την απαγόρευση δια νόμου της σωματικής τιμωρίας στα παιδιά (Υπουργείο Δικαιοσύνης, 2005).

2.5.4 Ποινικές διατάξεις

Με το άρθρο 6 αντιμετωπίζονται οι σοβαρότερες μορφές ενδοοικογενειακής σωματικής βλάβης. Παρέχεται αυξημένη προστασία στην έγκυο, στο ανήλικο μέλος της οικογένειας, αλλά και σε κάθε άλλο μέλος της, το οποίο για οποιοδήποτε λόγο αδυνατεί να αντισταθεί στην ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη που τελείται σε βάρος του (λ.χ. υπερήλικες, άτομα με ειδικές ανάγκες). Επίσης, καταστρώνονται ως διακεκριμένες παραλλαγές του εγκλήματος ο βασανισμός του θύματος και η πρόκληση ψυχικής βλάβης, ιδίως με πράξεις εγκλεισμού ή απομόνωσής του (Νόμος 3500/2006).

Συγκεκριμένα, το μέλος της οικογένειας το οποίο προξενεί σε άλλο μέλος αυτής σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας του, ακόμη και εντελώς ελαφρά, τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, ενός έτους ανάλογα με τη σοβαρότητα της επίθεσης. Ακόμη και αν η πράξη συνιστά μεθοδευμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης, επικίνδυνης για την υγεία, ή ψυχικού πόνου, ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη, ιδίως με την παρατεταμένη απομόνωση του θύματος, επιβάλλεται κάθειρξη. Κάθειρξη επιβάλλεται επίσης αν η πράξη τελέσθηκε σε βάρος εγκύου ή σε βάρος μέλους της οικογένειας το οποίο, από οποιαδήποτε αιτία, είναι ανίκανο να αντισταθεί, αν η πράξη τελέσθηκε ενώπιον ανήλικου μέλους της οικογένειας ή αν το θύμα είναι ανήλικος. Τα μέτρα αυτά εφαρμόζονται αντίστοιχα και όταν ο δράστης εργάζεται σε φορέα παροχής κοινωνικής μέριμνας και η πράξη του στρέφεται σε βάρος προσώπου, το οποίο δέχεται τις υπηρεσίες του φορέα αυτού (Νόμος 3500/2006).

Με το άρθρο 7 αντιμετωπίζονται οι σοβαρότερες προσβολές της προσωπικής ελευθερίας του θύματος ενδοοικογενειακής βίας. Πρόκειται, και στην περίπτωση αυτή όπως και προηγουμένως, για διακεκριμένες παραλλαγές προηγούμενων άρθρων του Ποινικού Κώδικα. Σε σύγκριση με τα τελευταία, αφ' ενός μεν διευρύνεται η έννοια της βίας ως μέσον τελέσεως του εγκλήματος (αρκεί και βία κατά πραγμάτων), και αφ' ετέρου περιορίζεται η έννοια της απειλής, ως απειλή με σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο αντί απλώς απειλή σωματικής βίας ή άλλης παράνομης πράξης ή παράλειψης. Συγκεκριμένα, τιμωρείται το μέλος της οικογένειας το οποίο εξαναγκάζει άλλο μέλος χρησιμοποιώντας βία ή απειλή με σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή χωρίς το θύμα να υποχρεούται προς τούτο, ανεξάρτητα από το αν το απειλούμενο κακό στρέφεται εναντίον του ίδιου του θύματος ή κάποιου από τους οικείους του. Τιμωρείται και το μέλος της οικογένειας το οποίο προκαλεί τρόμο ή ανησυχία σε άλλο μέλος της οικογένειας, απειλώντας το με βία ή άλλη παράνομη πράξη ή παράλειψη (Νόμος 3500/2006).

Με το άρθρο 8 αντιμετωπίζεται ως έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας και ο βιασμός κατά του συζύγου. Η απαξία της πράξεως αυτής αναγνωρίζεται

πλέον από όλα τα σύγχρονα κράτη τα οποία έχουν προσαρμόσει σχετικά τις νομοθεσίες τους. Αλλά και στην ελληνική έννομη τάξη δεν είναι πλέον υποστηρίξιμο το επιχείρημα ότι οι σύζυγοι είναι υποχρεωμένοι να εξαναγκάζουν αλλήλους προς γενετήσια συνεύρεση. Υπενθυμίζεται σχετικά ότι ακόμα και υπό το καθεστώς ισχύος του Ποινικού Κώδικα στην αρχική του μορφή, δεν ήταν αξιόποινος μόνον ο εξαναγκασμός σε συνουσία του σύζυγου εναντίον της συζύγου. Αντίθετα ο εξαναγκασμός της συζύγου από τον σύζυγό της σε άλλη ασελγή πράξη μπορούσε επίσης να υπαχθεί στο γράμμα του άρθρου 337 Π.Κ. όπως ίσχυε τότε. Αυστηρότερη αντιμετώπιση επιφυλάχθηκε για τον εξαναγκασμό σε ασέλγεια (εννοείται και μεταξύ συζύγων) μετά την διεύρυνση της έννοιας του βιασμού, το έτος 1984 (με το άρθρο 9 Ν. 1419/1984). Στην έννοια αυτή περιλαμβάνεται υπό το ισχύον καθεστώς όχι μόνον ο εξαναγκασμός σε εξώγαμη συνουσία, αλλά και ο εξαναγκασμός σε ασέλγεια. Συνέπεια της διεύρυνσεως αυτής είναι η εν λόγω πράξη στη μεν απλή μορφή της να επισύρει ποινή καθείρξεως στις δε διακεκριμένες μορφές της να στοιχειοθετεί ομαδικό ή θανατηφόρο βιασμό. Κατά συνέπεια, ο εκσυγχρονισμός του άρθρου 336 Π.Κ. με το άρθρο 8 του Ν.3500/2006 δεν συμβαδίζει απλώς με τις σύγχρονες αντιλήψεις περί προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εντός του γάμου, αλλά και με τις προηγούμενες προσπάθειες μεταρρύθμισης εγκλημάτων προς τη γενετήσια ζωή (Υπουργείο Δικαιοσύνης, 2005).

Με το άρθρο 9 αντιμετωπίζονται οι ενδοοικογενειακές προσβολές της γενετήσιας αξιοπρέπειας. Με φυλάκιση μέχρι δύο ετών τιμωρείται το μέλος της οικογένειας το οποίο προσβάλλει την αξιοπρέπεια άλλου μέλους της, με ιδιαίτερα ταπεινωτικό λόγο ή έργο που ανάγεται στη γενετήσια ζωή του. Επισημαίνεται ότι, σε αντίθεση με το προϋπάρχον άρθρο 337 του Ποινικού Κώδικα, η σοβαρότητα της επίθεσης κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας δεν αναφέρεται εν προκειμένω στην βαναυσότητα της προσβολής, αλλά στην βαναυσότητα του τρόπου με τον οποίο διεπράχθει (ιδιαίτερα ταπεινωτικός λόγος ή έργο). Με το άρθρο 10 αντιμετωπίζεται κάθε προσπάθεια εκφοβισμού ή δελεασμού των μαρτύρων οι οποίοι καλούνται να καταθέσουν στο πλαίσιο αστικής ή ποινικής δίκης για υπόθεση ενδοοικογενειακής βίας. Τιμωρείται με φυλάκιση όποιος απειλεί μάρτυρα ή

μέλος της οικογένειας του ή ασκεί βία εναντίον του ή τον δωροδοκεί, με σκοπό την παρακώλυση απονομής της δικαιοσύνης (Νόμος 3500/2006).

2.5.5 Ο θεσμός της δικαστικής διαμεσολάβησης

Μολονότι τα κατά τόπους συστήματα απονομής ποινικής δικαιοσύνης που ίσχυσαν σε διάφορες ιστορικές περιόδους του πολιτισμού μας αποδέχονταν και υιοθετούσαν διαδικασίες «συμφιλίωσης» μεταξύ δράστη και θύματος, δεν συνέβη το ίδιο με την προϊσχύσασα και την ισχύουσα ποινική δικονομία. Κι αυτό, παρ' όλα τα προφανή πλεονεκτήματα των εν λόγω διαδικασιών ιδίως ως προς την άμεση ικανοποίηση του θύματος, την επιτάχυνση της απονομής ποινικής δικαιοσύνης και την προώθηση θεσμικών διαλογικών δομών στην έννομη τάξη. Μόλις πρόσφατα ωστόσο θεσπίσθηκε και στην χώρα μας ένα είδος ποινικής διαμεσολάβησης. Πρόκειται για την «συνδιαλλαγή μεταξύ ανήλικου δράστη και θύματος για έκφραση συγγνώμης και εν γένει για εξώδικη διευθέτηση των συνεπειών της πράξης» που προβλέπεται ως αναμορφωτικό μέτρο στο άρθρο 122 του Ποινικού Κώδικα, η επιτυχής ολοκλήρωση της οποίας άγει σε αποχή από την ποινική δίωξη του ανήλικου (Υπουργείο Δικαιοσύνης, 2005).

Σημειώνεται ότι η χώρα μας υποχρεούται να συμμορφωθεί προς την απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 15ης Μαρτίου 2001 σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες, το άρθρο 10 της οποίας επιβάλλει στα κράτη μέλη την προώθηση της διαμεσολάβησης σε ποινικές υποθέσεις το αργότερο μέχρι τις 22/3/2006. Κατά την διαμόρφωση των επί μέρους σταδίων της σχετικής διαδικασίας ελήφθη πρόνοια για την ακριβοδίκαιη μεταχείριση των μερών, ώστε κανένα από αυτά να μη προβαίνει σε επιπόλαιη, προσχηματική ή ωφελιμιστική συνδιαλλαγή με το άλλο. Ελήφθησαν επίσης υπόψη οι εμπειρίες άλλων κρατών κατά την εφαρμογή όμοιων θεσμών, ώστε η διαδικασία της διαμεσολάβησης να μπορεί να κινείται χωρίς ο φερόμενος ως δράστης να πρέπει προηγουμένως να προβαίνει σε δήλωση περί της

ενοχής του ή να καταδικάζεται σε συμμόρφωση προς επαχθείς όρους χωρίς δικαστική απόφαση (Νόμος 3500/2006)

Αφετηρία της προβλεπόμενης διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης θα είναι είτε η έναρξη της προκαταρκτικής εξέτασης μετά από έγκληση του θύματος ή καταγγελία τρίτου είτε η κίνηση της διαδικασίας του αυτοφώρου. Στο πλαίσιο αυτό ο αρμόδιος για την ποινική δίωξη εισαγγελέας θα διερευνά την δυνατότητα ποινικής διαμεσολάβησης. Εφόσον τα διάδικα μέρη δεν συμφωνήσουν να συνδιαλλαγούν η ποινική δίκη θα κινείται σύμφωνα με τα ισχύοντα. Εάν αντίθετα συμφωνήσουν και ο φερόμενος ως δράστης συμμορφωθεί προς το αποτέλεσμα της διαμεσολάβησης, τότε θα εξαιλείται η ποινική αξίωση της πολιτείας για τις φερόμενες ως τελεσθείσες πράξεις ενώ για τις αστικές αξιώσεις εξ αδικοπραξίας θα επέρχονται οι συνέπειες του δικαστικού συμβιβασμού.

Συγκεκριμένα, στα πλημμελήματα ενδοοικογενειακής βίας ο αρμόδιος για την άσκηση ποινικής δίωξης εισαγγελέας διερευνά τη δυνατότητα διαμεσολάβησης. Προϋπόθεση για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης είναι η υποβολή ανεπιφύλακτης δήλωσης εκ μέρους του προσώπου στο οποίο αποδίδεται η τέλεση του εγκλήματος, ότι είναι πρόθυμο σωρευτικά:

α) να υποσχεθεί ότι δεν θα τελέσει στο μέλλον οποιαδήποτε πράξη ενδοοικογενειακής βίας και ότι, σε περίπτωση συνοίκησης, δέχεται να μείνει εκτός οικογενειακής κατοικίας για εύλογο χρονικό διάστημα, εάν το προτείνει το θύμα.

β) να παρακολουθήσει ειδικό συμβουλευτικό - θεραπευτικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας σε δημόσιο φορέα, σε όποιον τόπο και για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται τούτο αναγκαίο από τους αρμόδιους θεραπευτές. Ο υπεύθυνος του προγράμματος πιστοποιεί την ολοκλήρωση της παρακολούθησης του. Το σχετικό πιστοποιητικό επισυνάπτεται στο φάκελο της δικογραφίας και αναφέρονται σε αυτό, αναλυτικά, το αντικείμενο του συμβουλευτικού - θεραπευτικού προγράμματος και ο αριθμός των συνεδριών που παρακολούθησε ο ενδιαφερόμενος.

γ) να άρει ή να αποκαταστήσει, εφόσον είναι δυνατόν, αμέσως τις συνέπειες που προκλήθηκαν από την πράξη και να καταβάλει εύλογη χρηματική ικανοποίηση στον παθόντα (Νόμος 3500/2006).

Αν σε βάρος του φερόμενου ως δράστη ενεργείται προκαταρκτική εξέταση, ο εισαγγελέας, πριν από κάθε άλλη ενέργεια:

α) μπορεί να διατάσσει τη διενέργεια ιατρικής πραγματογνωμοσύνης στο φερόμενο ως θύμα, προκειμένου να ερευνηθεί η βασιμότητα της καταγγελίας για την σε βάρος του τέλεση της πράξεως,

β) εξετάζει ο ίδιος κάθε μάρτυρα που προτείνεται, καθώς και τα πρόσωπα της οικογένειας ή παραγγέλλει την εξέταση αυτών από τους αρμόδιους ανακριτικούς υπαλλήλους, και

γ) καλεί το πρόσωπο στο οποίο αποδίδεται η τέλεση της πράξεως να παράσχει στον ίδιο ή στον αρμόδιο ανακριτικό υπάλληλο εξηγήσεις.

Αν ο παρέχων εξηγήσεις δεν υποβάλει ο ίδιος, ή μέσω του συνηγόρου του, την δήλωση περί ποινικής διαμεσολάβησης, καλείται, προς τούτο, από τον αρμόδιο εισαγγελέα. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να λάβει προθεσμία τριών ημερών για να απαντήσει. Αν η απάντηση είναι αρνητική ή αυτός δεν απαντήσει, κινείται η ποινική διαδικασία. Αν η απάντηση είναι θετική, ο εισαγγελέας ενημερώνει τον παθόντα ή τον συνήγορο του για την δήλωση του ενδιαφερομένου και, αν υποβληθεί σχετικό αίτημα, παρέχεται στον παθόντα προθεσμία, το πολύ τριών ημερών, για να δηλώσει αν δέχεται τη διαμεσολάβηση. Αν η απάντηση του παθόντος είναι αρνητική ή αυτός δεν απαντήσει ή δεν επέλθει συμφωνία, κινείται η ποινική διαδικασία. Αν η απάντηση του παθόντος είναι θετική, ο εισαγγελέας με διάταξη του θέτει τη δικογραφία σε ειδικό αρχείο της εισαγγελίας. Αν τα πρόσωπα στα οποία αποδίδεται η τέλεση της πράξης είναι περισσότερα, για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης απαιτείται μεταξύ τους συμφωνία. Το ίδιο ισχύει και αν η πράξη αφορά περισσότερα θύματα, ενώ αν δεν επιτευχθεί συμφωνία, η διαμεσολάβηση δεν είναι δυνατή (Νόμος 3500/2006).

Η διάταξη του εισαγγελέα που εκδίδεται κατόπιν ποινικής διαμεσολάβησης καταχωρίζεται σε ειδική μερίδα στο δελτίο ποινικού μητρώου και τηρείται για χρονικό διάστημα ίσο προς τον εκ του νόμου προβλεπόμενο χρόνο παραγραφής του εγκλήματος στο οποίο αφορά. Αν ο ενδιαφερόμενος συμμορφωθεί προς τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης για χρονικό διάστημα τριών ετών, τότε η σχετική διαδικασία ολοκληρώνεται και εξαλείφεται η ποινική αξίωση της πολιτείας για το έγκλημα που αφορά. Η διαπιστούμενη από τον εισαγγελέα υπαίτια μη ολοκλήρωση της ποινικής διαμεσολάβησης διακόπτει τη διαδικασία και προκαλεί την αναδρομική άρση των αποτελεσμάτων. Στην περίπτωση αυτή ο εισαγγελέας ανασύρει τη δικογραφία από το αρχείο και η ποινική διαδικασία συνεχίζεται χωρίς να επιτρέπεται πλέον η υποβολή νέου αιτήματος για ποινική διαμεσολάβηση. Ενώσω διαρκεί η διαδικασία ποινικής διαμεσολάβησης, τελεί σε εκκρεμοδικία η πράξη στην οποία αυτή αφορά. Η άρνηση ενός από τα δύο μέρη να δεχθεί τη διαμεσολάβηση ή η αποτυχία ολοκλήρωσέως της, για οποιαδήποτε αιτία, δεν επάγονται σε βάρος αυτών καμία αρνητική ουσιαστική ή δικονομική συνέπεια στην ποινική δίκη που ακολουθεί.

Οι συνέπειες του θεσμού της ποινικής διαμεσολάβησης στον χώρο του Αστικού Δικαίου ρυθμίζονται ειδικότερα στο άρθρο 14. Η συμφωνία των διαδίκων για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης ισχύει ως συμβιβασμός ως προς τις χρηματικές αξιώσεις από το έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας. Μόνη η συμφωνία του παθόντος συζύγου για την έναρξη της διαδικασίας δεν εμποδίζει την άσκηση αγωγής διαζυγίου ή την υποβολή αιτήσεως συναινετικής λύσεως του γάμου, την πρόοδο της δίκης και τη λύση του γάμου. Αν μέσα στην τριετία από την αρχειοθέτηση της υπόθεσης με διάταξη του εισαγγελέα ο φερόμενος ως δράστης δεν συμμορφωθεί προς τους όρους της συμφωνίας, τότε αυτή μπορεί να ανατραπεί με πρωτοβουλία του παθόντος. Τούτο έχει πρακτική σημασία, αν οι αξιώσεις του παθόντος ήσαν μεγαλύτερες από όσες κάλυψε με την συμφωνία ο φερόμενος ως δράστης (Υπουργείο Δικαιοσύνης, 2005).

Ο δράστης δεν μπορεί να ανατρέψει την συμφωνία, αλλά αν αυτό συμβεί συνεπεία αγωγής του θύματος, τότε κατά τις γενικές διατάξεις μπορεί να

αναζητήσει ή να συνυπολογίσει όσα έχει καταβάλει στο θύμα βάσει της συμφωνίας για την κάλυψη των αξιώσεων αυτού. Μετά την παρέλευση τριετίας από την αρχειοθέτηση της υπόθεσης ο συμβιβασμός δεν μπορεί πλέον να ανατραπεί για κανέναν λόγο, ενώ αποκλείεται επίσης η αναζήτηση των καταβληθέντων σε συμμόρφωση προς την συμφωνία για ποινική διαμεσολάβηση. Τα ίδια αποτελέσματα έχει και η λύση του γάμου μέσα στην τριετία.

Όσον αφορά το δικαίωμα διαζυγίου, κρίθηκε ότι η συμφωνία των συζύγων για ποινική διαμεσολάβηση δεν μπορεί να εμποδίζει την άσκηση του προς διάζευξη δικαιώματος καθενός από τους συζύγους κατά τις γενικές διατάξεις ή την συναινετική λύση του γάμου. Και αποτελεί μεν σκοπό του Νόμου 3500/2006 να διατηρήσει την ενότητα της οικογένειας, πλην όμως δεν είναι δυνατόν να αποκλείσει κανείς το ενδεχόμενο το θύμα, ενώ δηλώνει πρόθυμο για ποινική διαμεσολάβηση, να επιθυμεί παρ' όλα αυτά τη λύση του γάμου, πράγμα που θα μπορεί να επιδιώκει κατά τις γενικές διατάξεις. Βεβαίως ενδέχεται η συμφωνία για διαμεσολάβηση, σε συνδυασμό προς άλλα γεγονότα (λ.χ. συμβίωση και γενικά αποκατάσταση σχέσεων) να συνιστά, κατά την κρίση του δικαστηρίου, συγγνώμη, και κατά συνέπεια λόγον απόσβεσης του συγκεκριμένου λόγου διαζυγίου. Τα ίδια θα ισχύουν, αν η δίκη διαζυγίου έχει αρχίσει πριν από την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης. Η λύση του γάμου μέσα στην τριετία από την αρχειοθέτηση της υπόθεσης λόγω ποινικής διαμεσολάβησης επιφέρει την οριστικοποίηση των αποτελεσμάτων του συμβιβασμού (Νόμος 3500/2006).

2.5.6 Δικονομικές διατάξεις

Ο νομοθέτης αναγνωρίζει πλήρως τη δυσχερή θέση στην οποία περιέρχεται το θύμα εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας και κυρίως αμέσως μετά. Για το λόγο αυτό με τα άρθρα 15 και 18 του νομοσχεδίου προβλέπεται δέσμη μέτρων για την, όσο το δυνατόν, πληρέστερη ασφαλέστερη και

αποτελεσματικότερη προστασία του θύματος. Συγκεκριμένα, με το άρθρο 15 προβλέπονται ειδικά και πρακτικώς εφαρμόσιμα μέτρα. Το Δικαστήριο μπορεί να διατάξει τα μέτρα αυτά όταν ζητείται προσωρινή ρύθμιση κατάστασης, ώστε να επιτυγχάνεται και να εξασφαλίζεται η φυσική απομάκρυνση του δράστη από το θύμα και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας του και να αποτρέπονται τυχόν κίνδυνοι και περαιτέρω συνεχής ενόχληση (Νόμος 3500/2006).

Η δεδομένη αδυναμία των ανηλίκων να καταγγείλουν έγκαιρα πράξεις ενδοοικογενειακής βίας που τελούνται σε βάρος τους έχει ως αποτέλεσμα τα εγκλήματα αυτά να παραγράφονται. Έτσι, με το παρόν σχέδιο νόμου εισάγεται ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία αν ο παθών είναι ανήλικος, η παραγραφή των σχετικών εγκλημάτων αρχίζει από την ημέρα της ενηλικίωσής του. Επιπλέον, για να αποτραπεί το ενδεχόμενο της παραγραφής των εγκλημάτων αυτών εν επιδικία, επειδή είναι πιθανό να παρέλθει ικανός χρόνος από την τέλεσή τους μέχρι την ενηλικίωση του παθόντα και την έκδοση αμετάκλητης απόφασης προβλέπεται ότι η αναστολή της παραγραφής, ειδικά για τα εγκλήματα του παρόντος νόμου, δεν έχει χρονικό περιορισμό δηλαδή η εκδίκαση των πλημμελημάτων μπορεί να γίνει και μετά την παρέλευση οκτώ ετών από τον χρόνο τελέσεώς τους.

Με την παράγραφο 1 του άρθρου 17 θεσπίζεται η αυτεπάγγελτη δίωξη των σχετικών με την ενδοοικογενειακή βία εγκλημάτων. Με τον τρόπο αυτό αποτρέπεται κάθε συναλλαγή ή προσπάθεια επηρεασμού του παθόντος εκ μέρους του δράστη, προκειμένου ο τελευταίος να αποφύγει την τιμωρία του. Περαιτέρω, με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου προβλέπεται και στις περιπτώσεις των πλημμελημάτων ενδοοικογενειακής βίας η ίδια διαδικασία που ισχύει για τα επ' αυτοφώρω καταλαμβανόμενα εγκλήματα. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η ταχεία απονομή Δικαιοσύνης και αποτρέπεται η διαιώνιση της εντάσεως στις σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας. Για τον ίδιο λόγο εξάλλου θεσπίζεται η υποχρεωτική κράτηση του κατηγορουμένου επί τριήμερον, σε περίπτωση που θα ζητηθεί από αυτόν αναβολή (Νόμος 3500/2006).

Εν όψει του ιδιαίζοντος χαρακτήρα των εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας λαμβάνεται πρόνοια με τις διατάξεις του άρθρου αυτού να καταστεί δυνατή η απομάκρυνση του κατηγορουμένου από τους χώρους κατοικίας, διαμονής, εργασίας ή εκπαίδευσης του θύματος, για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται αναγκαίο για την σωματική και την ψυχική υγεία του τελευταίου. Η επιβολή του συγκεκριμένου περιοριστικού όρου μπορεί μεν να διαταχθεί οποτεδήποτε μέχρις εκδόσεως της οριστικής αποφάσεως, είναι δυνατόν ωστόσο και να ανακληθεί με τη διαδικασία που προβλέπεται ρητά στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου. Η ισχύς του παραπάνω περιοριστικού όρου παύει αυτοδικαίως μετά την έκδοση οριστικής αποφάσεως ή της ποινικής διαμεσολάβησης. Ο περιοριστικός όρος που έχει επιβληθεί σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου αυτής είναι δυνατόν να ανακληθεί, αντικατασταθεί ή τροποποιηθεί από το αρμόδιο δικαστικό όργανο που τον επέβαλε, με αίτηση του κατηγορουμένου. Το δικαστικό όργανο που είναι αρμόδιο για την επιβολή των περιοριστικών όρων, μπορεί να ζητήσει, συμβουλευτικά, τη γνώμη ψυχιάτρων, ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών και άλλων επιστημόνων με ειδικές γνώσεις σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας, εφόσον τα πρόσωπα αυτά εργάζονται σε δημόσιο φορέα υγείας (Υπουργείο Δικαιοσύνης, 2005).

Με το άρθρο 19 αποτρέπεται η σύγκρουση καθηκόντων, την οποία συχνά αντιμετωπίζουν τα μέλη της οικογένειας τα οποία εξετάζονται σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας. Τα μέλη της οικογένειας εξετάζονται ως μάρτυρες χωρίς όρκο. Επιπλέον, για την προστασία του εύθραστου ψυχικού κόσμου των ανηλίκων θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και για να αποφεύγεται πρόσθετη ψυχική ταλαιπωρία από τη ψυχοφθόρο ποινική διαδικασία, προβλέπεται ότι οι ανήλικοι κατ' αρχήν δεν κλητεύονται ως μάρτυρες στο Δικαστήριο, αλλά διαβάζεται η κατάθεση που έχουν δώσει κατά την προδικασία, εκτός αν η παρουσία τους και η εξέτασή τους κρίνεται αναγκαία από το Δικαστήριο για την ασφαλή διερεύνηση της υπόθεσης (Νόμος 3500/2006).

Με το άρθρο 20 θεσπίζεται η ειδικότερη υποχρέωση των ανακριτικών υπαλλήλων που άσκησαν ανακριτικά καθήκοντα σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας να τηρούν το απόρρητο της ανάκρισης σχετικά με την ταυτότητα των εμπλεκομένων. Η ρητή συνταγματική επιταγή για το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου ενεργοποιείται και προς την κατεύθυνση αυτή. Με ρητή διάταξη απαγορεύεται κατά το στάδιο της προανάκρισης που διενεργείται στο πλαίσιο της αυτόφωρης διαδικασίας από τις αρμόδιες αστυνομικές αρχές να ανακοινώνονται τα στοιχεία του δράστη και του θύματος σε έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας. Οι αρμόδιες αστυνομικές αρχές απαγορεύεται λοιπόν να ανακοινώνουν σε οποιονδήποτε και με οποιονδήποτε τρόπο το ονοματεπώνυμο του θύματος και του κατηγορουμένου, τη διεύθυνση κατοικίας τους, καθώς και οποιαδήποτε άλλα στοιχεία είναι δυνατόν να αποκαλύψουν την ταυτότητα τους. Με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται να αποτραπεί ο στιγματισμός της οικογένειας στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον της και οι εξαιρετικά δυσμενείς του συνέπειες σε όλα τα μέλη της, κυρίως όμως στα ανήλικα. Η παράβαση των διατάξεων αυτών συνεπάγεται ποινή φυλάκισης έως δύο έτη (Νόμος 3500/2006).

2.5.7 Αρωγή των θυμάτων

Τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας δικαιούνται ηθικής συμπαράστασης και της αναγκαίας υλικής συνδρομής. Στο άρθρο 21 προβλέπεται για το θύμα συμπαράσταση από φορείς, νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, που λειτουργούν ειδικά για τους σκοπούς αυτούς υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και από κοινωνικές υπηρεσίες των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης. Η ενημέρωση τόσο των παθόντων όσο και των αρμόδιων φορέων για συγκεκριμένα περιστατικά, ανατίθεται, καθαρά για λόγους πρακτικούς, στις αρμόδιες αστυνομικές αρχές, αφού συνήθως αυτές αναλαμβάνουν την προανάκριση στο πλαίσιο της αυτόφωρης διαδικασίας. Οι αστυνομικές αρχές που επιλαμβάνονται, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας

υποχρεούνται, εφόσον το ζητήσει το θύμα, να ενημερώσουν αυτό και τους παραπάνω φορείς, ώστε να παρασχεθεί αμέσως η απαραίτητη, κατά περίπτωση, αρωγή (Ν.3500/2006).

Δεδομένης της ιδιαιτερότητας των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, είναι πιθανό το θύμα να βρίσκεται σε προσωρινή οικονομική αδυναμία να κινήσει τη σχετική διαδικασία για την άμεση ρύθμιση των εξαιτίας του περιστατικού οικογενειακής βίας προβλημάτων (συγκατοίκησης, προσωρινής διατροφής, επιμέλειας ανήλικων τέκνων κλπ.). Κρίθηκε ότι και η αποδεδειγμένη προσωρινή οικονομική αδυναμία πρέπει να καλυφθεί με την παροχή του ευεργετήματος πενίας του άρθρου 194 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ειδικά για τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων προσωρινής ρύθμισης της κατάστασης, σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις (Υπουργείο Δικαιοσύνης, 2005).

Στο άρθρο 23 επισημαίνεται ο ρόλος των εκπαιδευτικών, στο πλαίσιο του ευρύτερου εκπαιδευτικού τους έργου, στην αποκάλυψη και αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι εκπαιδευτικός της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ο οποίος, κατά την εκτέλεση του εκπαιδευτικού του έργου, με οποιονδήποτε τρόπο πληροφορείται ή διαπιστώνει ότι έχει διαπραχθεί σε βάρος μαθητή έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας, ενημερώνει, χωρίς καθυστέρηση, τον διευθυντή της σχολικής μονάδας. Ο διευθυντής της σχολικής μονάδας ανακοινώνει, αμέσως, την αξιόποινη πράξη στον αρμόδιο εισαγγελέα, ή στην πλησιέστερη αστυνομική αρχή. Την ίδια υποχρέωση έχουν οι εκπαιδευτικοί και οι διευθυντές των ιδιωτικών σχολείων, καθώς και οι υπεύθυνοι των πάσης φύσεως Μονάδων Προσχολικής Αγωγής. Κατά την προδικασία και τη διαδικασία στο ακροατήριο, ο διευθυντής της σχολικής μονάδας, ο οποίος ανακοίνωσε την αξιόποινη πράξη στις παραπάνω αρμόδιες αρχές, και ο εκπαιδευτικός, ο οποίος την πληροφορήθηκε ή τη διαπίστωσε, καλούνται να εξετασθούν ως μάρτυρες, μόνο αν η πληροφορία δεν αποδεικνύεται με οποιοδήποτε άλλο αποδεικτικό μέσο (Νόμος 3500/2006).

2.6 Εκτιμήσεις από την εφαρμογή του νόμου 3500/2006

Ο νόμος για την ενδοοικογενειακή βία (Ν. 3500/2006) κλείνει στη χώρα μας τρία χρόνια εφαρμογής. Μία πρώτη αποτίμησή του όπως πραγματοποιήθηκε από τη δικηγόρο Κοντοθανάση Άννα (2009) βέβαια δεν αφορά στη δυναμική του νόμου, στη δυνατότητά του δηλαδή καθεαυτή να παράξει νέες στάσεις ζωής και αντίληψης στους πολίτες και τους δικαστές, ώστε να εφαρμοστεί ευρύτερα. Και αυτό διότι αφενός κριτική των προβλέψεων του νόμου έχει γίνει ευρύτατα στο παρελθόν, αφετέρου διότι το χρονικό διάστημα που πέρασε από τη δημοσίευσή του δεν είναι ικανό για τέτοιου είδους εκτιμήσεις, ενώ παράλληλα θα πρέπει για τη δυναμική του να συνεκτιμηθούν και πολλοί άλλοι παράγοντες ιδεολογικής φύσης, που διατρέχουν τον κοινωνικό ιστό, πράγμα που θα υπερέβαινε τα όρια αυτής εδώ της δημοσίευσης. Αυτό που πραγματοποιείται είναι μία παρουσίαση κάποιων προβλημάτων που αντιμετωπίζει ένας δικηγόρος κατά την άσκηση των σχετικών με τους ορισμούς του αιτήσεων καθώς και μία επισήμανση των «αρχαϊκών» προτύπων - στερεοτύπων αξιών που επηρεάζουν κάποιες φορές την κρίση των δικαστών και σχεδόν πάντοτε τη συνδρομή της αστυνομίας.

Ενσωμάτωση στην πρακτική των πολιτικών δικαστηρίων των προβλέψεων του άρθρου 15 του νόμου για την ενδοοικογενειακή βία

Το άρθρο 15 του νόμου προβλέπει ρητά τη δυνατότητα να επιβληθεί από το δικαστήριο με ασφαλιστικά μέτρα στον δράστη πράξεων ενδοοικογενειακής βίας η υποχρέωση να αποχωρήσει από το σπίτι όπου διαμένει με το θύμα και να μην προσεγγίζει το σπίτι ή τον χώρο εργασίας και να μην επικοινωνεί με αυτό με οιοδήποτε τρόπο. Η πρόβλεψη αυτή έχει ενσωματωθεί στο άρθρο 753 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και δεν αντιμετωπίζει πρόβλημα εφαρμογής, καθώς ήδη αυτά τα μέτρα (ιδίως η αποχώρηση από το σπίτι, ή αλλιώς «μετοίκηση») ζητούντο ήδη από τους πολίτες και τους δικηγόρους τους επί μακρόν πριν την ψήφιση του νόμου. Είχε φτιαχτεί, δηλαδή, μία τέτοια πρακτική ομοιόμορφη και σταθερή που προδίκασε το κείμενο του νόμου και συνεπώς δεν διαμορφώθηκε από τον νόμο, αλλά συνέβη το αντίθετο.

Το πρόβλημα δημιουργείται στο ότι δεν δίνεται προσωρινή διαταγή για την επιβολή αυτών των μέτρων. Έτσι, μέχρι την έκδοση απόφασης για τα ασφαλιστικά μέτρα τα θύματα της ενδοοικογενειακής βίας υποχρεούνται να μείνουν σε σπίτια συγγενών ή φίλων. Χρειάζεται η ρητή θέσπιση από τον νόμο των κριτηρίων και προϋποθέσεων για να γίνεται δεκτό το αίτημα προσωρινής διαταγής, στις περιπτώσεις εκείνες που είναι νόμιμες, βάσιμες και πιθανολογούνται σαν αληθινές, όπως γίνεται σε άλλες χώρες, π.χ. Ισπανία (Κοντοθανάση, 2009).

Κατ' έγκληση άσκηση ποινικής δίωξης - αστυνομία

Η αστυνομία συνεχίζει να θεωρεί τις περιπτώσεις βίας μεταξύ συζύγων ως «συμβάντα», που τα καταχωρεί περιληπτικά και επιγραμματικά στο βιβλίο συμβάντων και περιορίζεται σε συστάσεις, ενώ παράλληλα νουθετεί τη μη άσκηση ποινικής δίωξης, ακόμη και όταν η βλάβη φαίνεται σοβαρή, οπότε θα έπρεπε αυτεπάγγελτα να παρέμβει η αστυνομία και να προκαλέσει αυτεπάγγελτη δίωξη. Αυτή η πρακτική της αστυνομίας, πέραν του ότι επιβραδύνει ή και αποτρέπει την άσκηση ποινικής δίωξης, στερεί και τη δικογραφία από πολύτιμο αποδεικτικό υλικό, καθώς με τη συνοπτική καταγραφή ότι συνέβη ένα «περιστατικό αστικής και ποινικής φύσεως, που διώκεται κατ' έγκληση» συσκοτίζεται η εικόνα της φυσικής κατάστασης του θύματος και των όσων κατέθεσε σε πρώτο, άμεσο χρόνο.

Ψυχολογική βία - Ποινική δικαιοσύνη

Η ψυχολογική βία, αν και αναφέρεται ρητά στον νόμο για την ενδοοικογενειακή βία και τον Ποινικό Κώδικα, συχνότατα δεν αναγνωρίζεται ως τέτοια, ακόμη και σε βάρος των παιδιών. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες δικηγόρων είναι δύσκολο να πετύχει κανείς τη συνδρομή Εισαγγελέα Ανηλίκων για την αποτροπή άσκησης ψυχολογικής βίας σε παιδί που βλέπει να κακοποιούνται μέλη της οικογένειάς του, αν δεν υπάρχει σωματική βλάβη του ίδιου, παρά τη σαφή πρόβλεψη του άρθρου 1 του νόμου για την ενδοοικογενειακή βία, ότι ως τέτοια νοείται και η ενώπιον του ανηλίκου διάπραξη πράξεων βίας κατά άλλων προσώπων της οικογένειας. Έτσι, οι δικηγόροι προσπαθούν να επιτύχουν την έκδοση

γνωμάτευσης ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης, που βέβαια δεν είναι εύκολη, αν το περιστατικό δεν έχει προκαλέσει ψυχιατρικής φύσης βλάβες στο παιδί (Κοντοθανάση, 2009).

Η υιοθέτηση του νόμου σε ευρεία κλίμακα λοιπόν προσκρούει σε 2 βασικούς «σκοπέλους»:

1. Έλλειψη δομών και πλήρους θεσμικού - νομικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, και
2. Ιδεολογική φόρτιση της έννοιας της οικογένειας, ώστε συχνά η έννοια αυτή έχει μεγαλύτερη βαρύτητα από αυτή καθεαυτή την πραγματικότητα της οικογένειας, αδιάφορα, δηλαδή, αν η συγκεκριμένη οικογένεια είναι βίαη, με αποτέλεσμα να προτιμάται η πάση θυσία διατήρηση της «συνοχής» της.

Αυτή η επιβίωση του «αρχαϊκού» προτύπου αξιών περί οικογένειας δεν πρέπει να μας εκπλήσσει, καθώς, είναι λογικό να συνυπάρχουν μέσα στην ίδια πραγματικότητα στοιχεία νέα, που ενίοτε υπερπηδούν την πραγματικότητα και στοιχεία τετριμμένα, κοινότοπα, που εμμένουν σε αρχαϊκές μορφές. Το νέο πρότυπο το διαμορφώνουν επομένως όλοι οι νέοι άνθρωποι, άντρες και γυναίκες, που συμμετέχουν κοινά στη δουλειά, την εκπαίδευση, όλους τους χώρους της κοινωνικής ζωής. Επομένως, οι θετικές εξελίξεις μπορούν να επηρεαστούν στο συλλογικό και το ατομικό επίπεδο, με την επιμονή των πολιτών στο νέο αυτό πρότυπο της ισότητας, της αλληλεγγύης, της ελευθερίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που προβάλλει και καθιερώνεται παράλληλα (Κοντοθανάση, 2009).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΠΡΟΛΗΨΗ-ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ-ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

3.1 Πρόληψη σε τρία επίπεδα

Η ενδοοικογενειακή βία είναι ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο. Παρατηρείται σε όλες τις χώρες, σε όλες τις κοινωνικοοικονομικές τάξεις και ηλικίες. Μπορεί να χαρακτηριστεί ως “σκοτεινό” φαινόμενο, καθόσον δύσκολα γνωστοποιείται στο ευρύτερο περιβάλλον. Ειδικά η ελληνική κουλτούρα δεν διευκολύνει την δημοσιοποίηση ζητημάτων ενδοοικογενειακής βίας και την ελεύθερη συζήτηση γι’ αυτά, σε αντίθεση με την κουλτούρα ευρωπαϊκών χωρών κυρίως σκανδιναβικών, όπου οι κοινωνικές δομές ενισχύουν την παραπομπή των περιπτώσεων βίας προς επίλυση και αντιμετώπισή τους σε ανάλογες υπηρεσίες (Τσαούση, 2006).

Στην Ελλάδα οι γυναίκες αισθάνονται το θέμα ως ιδιωτικό και οικογενειακό και δεν θέλουν να το αναφέρουν δημόσια. Η οικογένεια είναι αυτή στην οποία θα εκμυστηρεύονταν αρχικά το πρόβλημα, αν τους συνέβαινε, κι ακολουθούν οι έμπιστοι και κλειστοί φίλοι και συγγενείς. Αντίθετα, πολύ σπάνια θα απευθύνονταν σε ειδικούς για βοήθεια ή καταγγελία, ενώ πολλές είναι εκείνες που δεν θα μιλούσαν σε κανέναν. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των μουσουλμάνων γυναικών στη Δυτική Θράκη. Λόγω θρησκευτικών και πολιτισμικών διαφορών, είναι σχεδόν αδύνατη μια έρευνα σε αυτές τις οικογένειες. Όμως υπάρχουν περιπτώσεις κακοποιημένων γυναικών, οι οποίες όχι μόνο δεν το αναφέρουν στον οικογενειακό-φιλικό περίγυρο ή πολύ περισσότερο να το καταγγείλουν, αλλά πολλές φορές και σε περιπτώσεις σοβαρής κακοποίησης με τραυματισμό, αποφεύγουν να επισκεφθούν ακόμη και το γιατρό. Το πρόβλημα έρχεται στο φως συνήθως με την ευκαιρία εξέτασης παιδιών, τα οποία παραπέμπονται στους ειδικούς με διάφορα δυσλειτουργικά προβλήματα. Τα παιδιά σ' αυτές τις περιπτώσεις «μιλούν» συμβολικά μέσα από τα συμπτώματα όπως: νυχτερινή ενούρηση, εφιάλτες, μαθησιακές δυσκολίες, ανορεξία, βουλιμία, αγοραφοβία, κατά φαντασίαν ασθενείς, δυσλεξία κλπ. Τα παιδιά αυτά, είτε έχουν υποστεί βία και τα ίδια, είτε έχουν βιώσει σκηνές βίας σε βάρος της μητέρας τους (Έρευνα Ελληνικού Κέντρου Διαπολιτισμικής Ψυχιατρικής και Περίθαλψης, 2002).

Σ' αυτή την πολιτισμική ομάδα γυναικών, παρατηρούνται αρκετές περιπτώσεις με συμπτώματα κατάθλιψης ακόμη και περιπτώσεις αυτοκτονιών (συνήθως με φυτοφάρμακα και χάπια στα οποία έχουν πρόσβαση) και βέβαια ευρεία χρήση αντικαταθλιπτικών και άλλων ψυχοφαρμάκων. Στις εκτεταμένες οικογένειες που απαντώνται στην περιοχή αυτή, υπάρχει μια αυστηρή ιεραρχική δομή και απόλυτη οικονομική εξάρτηση από τον σύζυγο (σε πολλές περιπτώσεις από τον πατέρα του συζύγου) και ασκείται βία από τα ιεραρχικά ανώτερα προς τα κατώτερα μέλη της οικογένειας που είναι οι γυναίκες σύζυγοι, οι σύζυγοι των υιών, οι ελεύθερες κόρες και φυσικά τα παιδιά. Επίσης βία ασκείται και από την μητέρα του συζύγου, η οποία έχοντας βιώσει και η ίδια κακοποίηση, έχει έλθει πλέον η σειρά της να ασκήσει εξουσία, στα

ιεραρχικά κατώτερα μέλη της οικογένειας (Ερευνα Ελληνικού Κέντρου Διαπολιτισμικής Ψυχιατρικής και Περίθαλψης, 2002).

Χρειάζεται λοιπόν μία πολυεπίπεδη και συστηματική προσέγγιση, προκειμένου να καταπολεμηθεί η ενδοοικογενειακή βία δραστικά και να αναπτυχθούν νέες υπηρεσίες για τις κακοποιημένες γυναίκες. Σε επίπεδο πρόληψης και θεραπείας, προτείνονται συντονισμένες ενέργειες σε πρωτοβάθμιο, δευτεροβάθμιο και τριτοβάθμιο επίπεδο όπως αναλύονται στις επόμενες παραγράφους (Haley & Brann – Haley, 2000).

3.2 Πρωτοβάθμια πρόληψη

Αυτή περιλαμβάνει προγράμματα που στόχο έχουν τον περιορισμό των αιτιών που προκαλούν άμεσα ή έμμεσα το πρόβλημα. Το καλύτερο μέσο πρωτογενούς πρόληψης είναι η ευαισθητοποίηση μέσω της πληροφόρησης, ώστε να επιτευχθούν οι παρακάτω στόχοι (Walker, 1989):

1. Μείωση του στερεότυπου διαχωρισμού των δύο φύλων: Βιβλία, κινηματογραφικές ταινίες, διαφημίσεις και τηλεοπτικά προγράμματα θα πρέπει να αντανακλούν την ισότητα των δύο φύλων.
2. Μείωση της σκληρότητας στην πειθάρχηση των παιδιών: Οι οικογένειες θα πρέπει να μην χρησιμοποιούν το ξύλο σαν μέσο επιβολής ελέγχου και τιμωρίας, αφού η βία γεννά βία.
3. Η αναγνώριση μίας βίαιης συμπεριφοράς. Πολλές κακοποιημένες γυναίκες δεν αναγνωρίζουν την άσκηση βίας από το σύντροφό τους, αλλά αντίθετα τη δέχονται σαν κάτι το φυσιολογικό. Μέσω της ενημέρωσης, θα ανακαλύψουν ότι κάτι τέτοιο δεν ισχύει.

Σε επίπεδο πρωτογενούς πρόληψης, είναι απαραίτητο να ευαισθητοποιηθούν ως προς το συζυγικό βιασμό, κάποιοι φορείς, όπως η Αστυνομία και η Εκκλησία. Έρευνες έχουν αποδείξει ότι ο ρόλος των Αστυνομικών Αρχών απέναντι στο συζυγικό βιασμό είναι ανεπαρκής (Pagelow, 1992). Η Αστυνομία παρεμβαίνει, γενικά, σε περιστατικά κακοποίησης με δυσαρέσκεια και ύστερα από επίμονες προσκλήσεις. Ο λόγος για τον οποίο είναι αναποτελεσματική η Αστυνομία στην αντιμετώπιση των δραστών δεν είναι εντελώς φανερός. Οι αστυνομικοί καταλαβαίνουν την ευθύνη τους για τη διατήρηση της δημόσιας τάξης και την επιβολή του νόμου. Αλλά πολλοί θεωρούν ότι αυτά που γίνονται πίσω από τις κλειστές πόρτες των οικογενειών δεν αφορούν την Αστυνομία (Walker, 1989).

Κάποιες προτάσεις για περισσότερη ευαισθητοποίηση περιλαμβάνουν την επιμόρφωση των αστυνομικών για το φαινόμενο της συζυγικής κακοποίησης και βιασμού και, ιδίως, για τον τρόπο συμπεριφοράς τους προς τα θύματα αυτού, καθώς και τη συμμετοχή περισσότερων γυναικών αστυνομικών σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής κακοποίησης (Bergen, 1999). Οι προτάσεις για τη βελτίωση του έργου της αστυνομίας ως προς το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας αναλύονται στην επόμενη παράγραφο.

Πολλές γυναίκες δεν αισθάνονται άνετα να έρχονται σε επαφή με τις Αρχές και, εναλλακτικά, προτιμούν να συμβουλευόμαστε ανθρώπους του κλήρου και της Εκκλησίας. Δυστυχώς, όμως, συχνά δεν βρίσκουν την κατάλληλη

αντιμετώπιση, καθώς πολλές φορές αυτοί τις προτρέπουν να υπακούουν τους συζύγους τους ή στηλιτεύουν την άρνησή τους να συμμετέχουν στην ερωτική πράξη. Οι φορείς αυτοί πρέπει να ενθαρρύνουν τους γυναίκες να μιλήσουν για το βιασμό τους, να εστιάσουν στην ευθύνη του δράστη, και όχι του θύματος, και να προσπαθήσουν να διαλύσουν τους μύθους περί συζυγικού βιασμού (Mahoney & Williams, 1998). Για την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού απαιτούνται συντονισμένες και εξειδικευμένες δράσεις σε πολλά επίπεδα και όχι μόνο στο πλαίσιο της άσκησης των αστυνομικών αρμοδιοτήτων.

3.2.1 Ο ρόλος της Αστυνομίας

Οι Αστυνομικές Υπηρεσίες οφείλουν να εγγυηθούν συνθήκες παρέμβασης ανάλογες με τη σοβαρότητα του φαινομένου. Το Αστυνομικό προσωπικό, καλείται να εφαρμόζει στην πράξη τις ενδεδειγμένες διαδικασίες χειρισμού περιστατικών βίας στην οικογένεια. Η παρέμβαση της Αστυνομίας έχει ως κεντρικό άξονα την προστασία των θυμάτων βίας, τη διερεύνηση της τέλεσης αξιολογικών πράξεων και τη συλλογή των αποδεικτικών στοιχείων της εγκληματικής συμπεριφοράς για την παραπομπή του δράστη στη δικαιοσύνη (Χατζηφωτίου, 2005).

Οι στόχοι της αστυνομικής παρέμβασης στις υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, όπως περιγράφονται από το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, είναι:

- Η προστασία και η ασφάλεια του θύματος.
- Ο σεβασμός του δικαιώματος αυτοδιάθεσης και των επιλογών του θύματος.
- Η αντιμετώπιση του προβλήματος με βάση τους δικονομικούς κανόνες, εφόσον καταγγέλλονται ή διαπιστώνονται ποινικά αδικήματα.

Ο αστυνομικός που αναλαμβάνει τον χειρισμό μίας τέτοιας υπόθεσης οφείλει να τηρεί επακριβώς τους κανόνες του Κώδικα Αστυνομικής Δεοντολογίας. Κατά τον χειρισμό μιας υπόθεσης ενδοοικογενειακής βίας, ο αστυνομικός απαιτείται να επιδείξει:

- ο σοβαρότητα,
- ο υπομονή,
- ο ευαισθησία,
- ο αμεροληψία,
- ο αντικειμενικότητα,
- ο διακριτικότητα και
- ο απόλυτη εχεμύθεια.

Ο ρόλος της Αστυνομίας στην αντιμετώπιση της κακοποίησης των γυναικών θεωρείται ως ιδιαίτερα σημαντικός, αφού η Αστυνομία καλείται να λειτουργήσει κατά τέτοιο τρόπο, ώστε το θύμα να αισθανθεί αμέσως ασφάλεια και προστασία.

3.2.2 Κατευθυντήριες οδηγίες

Στη συνέχεια παρατίθενται οι βασικές κατευθυντήριες οδηγίες προς τους αστυνομικούς για την αντιμετώπιση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας (Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, 2005):

Άμεση ανταπόκριση

Με την άφιξη του θύματος στο Αστυνομικό Τμήμα ή την τηλεφωνική καταγγελία για υπόθεση ενδοοικογενειακής βίας, οι αστυνομικοί οφείλουν να δίνουν προτεραιότητα στο χειρισμό της συγκεκριμένης υπόθεσης.

Ασφάλεια και προστασία του θύματος

Πρώτιστο καθήκον του αστυνομικού είναι η ασφάλεια και η προστασία του θύματος. Όταν απειλείται η ζωή, η σωματική ακεραιότητα και η υγεία του θύματος επιβάλλεται άμεση αστυνομική επέμβαση.

Εξέταση του θύματος

Για την καλύτερη και ασφαλέστερη διεξαγωγή της εξέτασης του θύματος θα πρέπει να οδηγείται το θύμα αμέσως σε ιδιαίτερο γραφείο, προκειμένου να προβεί σε καταγγελία ή να εξεταστεί σχετικά με το πρόβλημα. Στο χώρο της εξέτασης δεν πρέπει να υπάρχουν θεατές ή ακροατές εκτός των αστυνομικών που χειρίζονται την υπόθεση, προκειμένου το θύμα να εκφρασθεί ελεύθερα. Η εξέταση χρειάζεται να πραγματοποιείται - κατά το δυνατόν- από έναν ή δύο αστυνομικούς του ίδιου φύλου με το θύμα (Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, 2005).

Αντικειμενικότητα

Ο αστυνομικός που δέχεται την καταγγελία, οφείλει να ακούει προσεκτικά το θύμα και να αποφεύγει να εκφράζει απόψεις, σχόλια και κριτική σχετικά με το κακοποιημένο άτομο.

Επιλογές και όχι «λύσεις»

Εφόσον δεν καταγγέλλεται αυτεπαγγέλτως διωκόμενο αδίκημα, το θύμα έχει τη δυνατότητα να αποφασίσει μόνο του αν θα υποβάλλει έγκληση ή θα ζητήσει να γίνουν μόνο συστάσεις στο δράστη. Ο αστυνομικός ενημερώνει το θύμα για τις νομικές επιλογές που έχει χωρίς να του επιβάλλει πώς να ενεργήσει, ενώ οφείλει να σεβαστεί την απόφασή του.

Εφόσον, σε υπόθεση ενδοοικογενειακής βίας διαπράχθηκαν ποινικά αδικήματα, που διώκονται αυτεπαγγέλτως ή έχει υποβληθεί έγκληση, ο αστυνομικός υποχρεούται:

- ο να συντάξει έκθεση μαρτυρικής εξέτασης του θύματος ή έκθεση προφορικής μηνύσεως ή εγκλήσεως ή να δεχθεί τυχόν έγγραφη μήνυση ή έγκληση του παθόντος,
- ο να ενημερώσει την αρμόδια Εισαγγελική Αρχή και
- ο να προχωρήσει σε όλες τις διαδικαστικές και νομικές ενέργειες που προβλέπονται από τη νομοθεσία.

Εχεμύθεια

Το περιεχόμενο διαλόγων Αστυνομικού και θύματος είναι άκρως εμπιστευτικό. Απαγορεύεται να αποτελέσει αντικείμενο δημοσιοποίησης και δημόσιων συζητήσεων των εμπλεκόμενων αστυνομικών με άλλους αστυνομικούς ή με πολίτες (Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, 2005).

Ο αστυνομικός δεν θα πρέπει να υποδύεται το ρόλο του ψυχολόγου, του οικογενειακού συμβούλου, του κοινωνικού λειτουργού ή του μεσολαβητή, ούτε να παρεμβαίνει στο έργο τους. Αντίθετα ο αστυνομικός παραπέμπει το θύμα στους αρμόδιους ή το διευκολύνει να έλθει σε επαφή μαζί τους. Για την παροχή συμβουλευτικής στήριξης και ψυχολογικής υποστήριξης υπάρχουν αρμόδιες και εξειδικευμένες Υπηρεσίες, που στελεχώνονται από επαγγελματίες και καταρτισμένους στο χώρο της ψυχολογικής και κοινωνικής υποστήριξης. Ο αστυνομικός, πρέπει να ενημερώνει τα θύματα για την ύπαρξη των υποστηρικτικών αυτών μηχανισμών κατά της βίας και των κοινωνικών υπηρεσιών που μπορούν να απευθύνονται, όπως περιγράφονται σε επόμενη παράγραφο.

Ασφαλής διαμονή

Αν το θύμα εκφράσει την επιθυμία να αλλάξει χώρο διαμονής και δεν μπορεί από μόνο του να εξασφαλίσει ένα τέτοιο χώρο, ενημερώνονται οι αρμόδιες κοινωνικές Υπηρεσίες που παρέχουν στέγη (π.χ. ξενώνες κακοποιημένων γυναικών) ή ενημερώνεται το Ε.Κ.Α.Κ.Β. (τηλέφωνο “197”), το οποίο είναι αρμόδιο, σύμφωνα με το νόμο, να εξασφαλίσει στέγη και τροφή για το θύμα.

Η αποτροπή της δευτερογενούς θυματοποίησης

Στόχος του αστυνομικού είναι να αναπτύξει σχέση εμπιστοσύνης με το θύμα, ώστε αυτό να αισθανθεί άνετα και όχι να έχει την αίσθηση ότι κρίνεται. Ο αστυνομικός όταν προσεγγίζει το θύμα πρέπει να έχει υπόψη του ότι το θύμα δυσκολεύεται να μιλήσει ελεύθερα. Οφείλει να αναγνωρίζει τους φόβους, τις ανησυχίες και να σέβεται τις εμπειρίες του θύματος. Ένας τρόπος ενδεδειγμένης προσέγγισης είναι ο ακόλουθος:

“Αντιλαμβανόμαστε την κατάστασή σας. Καταλαβαίνουμε ότι περνάτε πολύ δύσκολες καταστάσεις. Να ξέρετε ότι θα κάνουμε ότι είναι ανθρωπίνως δυνατό για να σας βοηθήσουμε. Για να μπορέσουμε να σας βοηθήσουμε θα χρειαστεί να σας κάνουμε ορισμένες ερωτήσεις. Ξέρουμε ότι ίσως είναι δύσκολο να μιλήσετε για ότι σας έχει συμβεί, αλλά σας παρακαλώ προσπαθήστε να απαντήσετε για να μας διευκολύνετε στο έργο μας”.

Το θύμα χρειάζεται να αισθανθεί ότι η καταγγελία του γίνεται πιστευτή από τους Αστυνομικούς. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που ο δράστης είναι άτομο υπεράνω υποψίας. Κατά την εξέταση του θύματος, είναι προτιμότερες οι ανοικτού τύπου ερωτήσεις, όπως: “Τι έγινε όταν επέστρεψε ο σύζυγος σπίτι; Με ποιο τρόπο σε κακοποίησε;” αντί του κλειστού τύπου όπως: “Σε κακοποίησε ο σύζυγος;”. Το θύμα πρέπει να καλείται να περιγράψει τα γεγονότα σε μια χρονολογική σειρά, που ξεκινάει πριν το συγκεκριμένο περιστατικό της κακοποίησης. Π.χ. «Τι ώρα επέστρεψες στο σπίτι εκείνο το απόγευμα; Τι έγινε;». Το θύμα πρέπει να αφήνεται να καταθέσει μόνο του και ο αστυνομικός να το ακούει προσεκτικά, χωρίς σχόλια. Στην περίπτωση που το θύμα κλαίει ή θέλει χρόνο για να ηρεμήσει, δεν πρέπει να πιέζεται για να μιλήσει (Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, 2005).

Οι καταγγελίες που αφορούν κακοποίηση και τραυματισμό, ειδικότερα στο στάδιο της μαρτυρικής κατάθεσης, πρέπει να λαμβάνονται με ευθείες ερωτήσεις: “Που σε χτύπησε; Πώς σε χτύπησε; Χρησιμοποίησε τις γροθιές του, κάποιο αντικείμενο ή όπλο;”. Το θύμα δεν πρέπει να αισθανθεί ότι ενοχοποιείται. Δεν θα πρέπει ποτέ να δεχθεί μία ερώτηση του τύπου «τι έκανες και σε χτύπησε;». Το θύμα της ενδοοικογενειακής βίας δεν είναι ένοχο και σε καμία περίπτωση δεν ευθύνεται για τα κίνητρα και τις προθέσεις του δράστη. Δεν θα πρέπει να γίνονται ερωτήσεις / τοποθετήσεις που θυματοποιούν και ενοχοποιούν συνήθως το θύμα. Τέτοιους είδους ερωτήσεις / τοποθετήσεις μπορεί να είναι οι ακόλουθες:

- ο “Γιατί μένεις μαζί του;”
- ο “Για να κάθεσαι πάει να πει ότι σου αρέσει”,

- ο “Τι του έκανες και σε χτύπησε”,
- ο “Προσπάθησε να τον ηρεμήσεις”,
- ο “Μάθε να υποχωρείς”.

Μία δήλωση – επιβεβαίωση προς το θύμα ότι δεν ευθύνεται αυτό για την κακοποίησή που υπέστη, καθώς και ότι κανείς δεν έχει το δικαίωμα να ασκεί οποιαδήποτε μορφή βίας σε βάρος του μπορεί να συμβάλλουν στο να νιώσει μεγαλύτερη ασφάλεια και να προχωρήσει σε καταγγελία. Δεν θα πρέπει ποτέ το θύμα να ερωτάται για το συμβάν παρουσία του φερόμενου ως δράστη. Ο φόβος που νιώθει το εμποδίζει να καταθέσει. Είναι αναγκαίο το θύμα να νιώσει ασφάλεια και ότι προστατεύεται από την Αστυνομία για να καταθέσει με πληρότητα τη βία που έχει υποστεί. Η έρευνα να μην επικεντρώνεται μόνο στην πρόκληση σωματικής βίας, αλλά και στις άλλες μορφές κακοποίησης, όπως απειλές, σεξουαλική επίθεση, καταστροφές αντικειμένων κ.λπ.

Η επικινδυνότητα της κακοποίησης

Η ασφάλεια του θύματος θα πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη σ’ οποιαδήποτε αστυνομική παρέμβαση. Γι’ αυτό κρίνεται απαραίτητο η παρέμβαση να μην εστιάζεται μόνο στο συγκεκριμένο περιστατικό της κακοποίησης, αλλά να επιχειρείται μια ευρύτερη εκτίμηση της κατάστασης του θύματος, για να διαπιστωθεί κατά πόσο κινδυνεύει. Οι παρακάτω ερωτήσεις μπορούν να συμβάλλουν στην εκτίμηση από πλευράς αστυνομικού της επικινδυνότητας:

- ο Πότε άρχισε η κακοποίηση;
- ο Είναι χρόνια η κατάσταση αυτή;
- ο Υπάρχει κλιμάκωση συχνότητας και σοβαρότητας επιθέσεων σε βάρος του θύματος;
- ο Ποιο είναι το πιο επικίνδυνο τραύμα που έχει υποστεί το θύμα και πότε το υπέστη;
- ο Υπάρχουν όπλα στο σπίτι (μαχαίρια, ρόπαλα ή πυροβόλα όπλα);
- ο Έχει χρησιμοποιήσει ή απειλήσει να χρησιμοποιήσει ο δράστης κάποιου είδους όπλο;
- ο Έχει ποτέ αποπειραθεί ο δράστης να στραγγαλίσει το θύμα;

- Πίνει ο δράστης αλκοόλ ή παίρνει ναρκωτικά;
- Κακοποιεί ο δράστης όταν βρίσκεται κάτω από την επήρειά τους;
- Έχει απειλήσει ο δράστης ότι θα σκοτώσει το θύμα ή κάποιον άλλον;
- Φοβάται το θύμα ότι θα δολοφονηθεί από τον δράστη;
- Φοβάται το θύμα ότι ο δράστης θα αυτοκτονήσει;
- Είναι ο δράστης υπερβολικά ζηλιάρης;
- Πάσχει ο δράστης από κατάθλιψη;
- Διακατέχεται το θύμα από τάσεις αυτοκτονίας;
- Παρακολουθεί τις κινήσεις του θύματος, το κατασκοπεύει, το ελέγχει ή το παρενοχλεί;
- Έχει ποινικό μητρώο ο δράστης; Έχει τραυματίσει και άλλους ανθρώπους;
- Σκέφτεται το θύμα (σύζυγος ή σύντροφος) να χωρίσει;

Εάν η απάντηση σε αρκετές από τις παραπάνω ερωτήσεις είναι θετική ενδεχομένως το θύμα να βρίσκεται σε υψηλό κίνδυνο (Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, 2005). Είναι σημαντικό ο αστυνομικός να συζητήσει αμέσως με το θύμα, τρόπους προστασίας του, γνωρίζοντας ότι:

- Η ασφάλεια και η προστασία του θύματος αποτελούν βασικούς στόχους της αστυνομικής παρέμβασης, σύμφωνα με το νόμο και τους αστυνομικούς κανονισμούς.
- Τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας συνήθως προσπαθούν να υποβαθμίσουν τη βία που υφίστανται. Ένας από τους λόγους που συμβαίνει αυτό, είναι ότι η βία έχει κλιμακωθεί σταδιακά και το θύμα μπορεί να μην έχει συνειδητοποιήσει πόσο επικίνδυνη είναι η κατάσταση.
- Αρκετά θύματα ντρέπονται ή έχουν σοκαριστεί τόσο πολύ από την κακοποίηση που βιώνουν, ώστε δεν έχουν συνειδητοποιήσει τη σοβαρότητα του κινδύνου.
- Υπάρχουν θύματα που από την ενοχοποίηση που έχουν δεχτεί, θεωρούν τον εαυτό τους υπόλογο και οι ενοχές τους τα οδηγούν να μειώνουν την σοβαρότητα του κινδύνου.

- Û Πολλές φορές το θύμα είναι απρόθυμο ή αρνείται να συνεργαστεί με τους Αστυνομικούς που συνιστούν τη λήψη μέτρων ασφάλειας.
- Û Είναι σημαντικό να ερωτάται το θύμα τι χρειάζεται για να είναι ασφαλές, καθώς και με ποιο τρόπο έχει προσπαθήσει να προστατέψει τον εαυτό του και τα παιδιά του.

3.2.3 Οδηγίες για την προστασία του θύματος

Σε κάθε περίπτωση ενδοοικογενειακής βίας ο αστυνομικός, για την προστασία του θύματος οφείλει αν υπάρχει ανάγκη ιατροφαρμακευτικής φροντίδας να συνιστά στο θύμα να μεταβεί για παροχή ιατρικής βοήθειας ή να μεριμνά σε σοβαρές περιπτώσεις για τη μεταφορά του θύματος σε νοσοκομείο ή σε κέντρο υγείας. Επίσης, ο αστυνομικός εφόσον διενεργεί προανάκριση οφείλει να προβαίνει σε όλες τις διαδικαστικές και νομικές ενέργειες που προβλέπονται από τη νομοθεσία (π.χ. παραγγελία για ιατροδικαστική εξέταση του θύματος, κατάσχεση τυχόν όπλων, ενημέρωση εισαγγελικών αρχών, καταχώρηση εγγραφών στο βιβλίο αδικημάτων και συμβάντων κ.λπ.).

Όταν το θύμα και ο δράστης δεν ζουν μαζί, ο Αστυνομικός ενδείκνυται να συζητά με το θύμα τα παρακάτω μέτρα προστασίας:

- Αλλαγή κλειδαριάς εάν έχει κλειδιά ο δράστης.
- Επιπρόσθετη ασφάλεια στα παράθυρα και στις πόρτες του σπιτιού.
- Ενημέρωση των γειτόνων για την κατάσταση, τους οποίους μπορεί να παρακαλέσει να τηλεφωνήσουν στην Αστυνομία, μόλις αντιληφθούν ότι το θύμα κινδυνεύει.
- Διαμονή συγγενικού ή φιλικού προσώπου μαζί με το θύμα για κάποιο χρονικό διάστημα.
- Αλλαγή του αριθμού τηλεφώνου και μετατροπή του σε απόρρητο.
- Εάν υπάρχουν ανήλικα παιδιά θα πρέπει να μάθουν τη διεύθυνση και το τηλέφωνο του σπιτιού τους προκειμένου να επικοινωνήσουν σε περίπτωση ανάγκης με την Αστυνομία.

Εάν το θύμα έχει χωρίσει πρόσφατα με το δράστη, ο Αστυνομικός μπορεί να προτείνει στο θύμα:

- Να επιδιώξει την αλλαγή ωραρίων στην εργασία του και να ενημερώσει τους συναδέλφους του να μη δίνουν πληροφορίες.
- Να αλλάξει τα δρομολόγια προς και από την εργασία του.
- Να αλλάξει καταστήματα εξυπηρέτησης (αγοράς τροφίμων, κομμωτηρίου, καφετέριας κ.λ.π.), μέχρι να λήξει το πρόβλημα.

3.2.4 Βασικές αρχές για τον αστυνομικό

Ο αστυνομικός ως υπεύθυνο άτομο και δημόσιος λειτουργός οφείλει να καταδικάζει τη χρήση της βίας ως μέσο επίλυσης των προβλημάτων μέσα στην οικογένεια και να προτείνει το διάλογο για την επίλυσή τους. Τις αρχές αυτές πρέπει να τις αποδεικνύει εμπράκτως, τόσο με τη συμπεριφορά του στη δική του οικογένεια, όσο και την επαγγελματική του στάση όταν κληθεί να επιληφθεί σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας (Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, 2005). Οι αρχές ενδεχομένως να κληθούν να χειριστούν υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας με δράστη Αστυνομικό. Στην περίπτωση αυτή ο Αστυνομικός που εξετάζει την υπόθεση δεν θα πρέπει να “εγκλωβίζεται” σε απόψεις, όπως:

- Το θύμα υπερβάλλει επειδή ο συνάδελφος είναι υπεράνω υποψίας.
- Η βία που ασκήθηκε είναι δικαιολογημένη ή τουλάχιστον ανεκτή, λόγω της κακής συμπεριφοράς του θύματος.
- Προέχει η αντιμετώπιση της καταγγελίας με βάση μια “φιλική” παρέμβαση λόγω “συναδελφικής αλληλεγγύης”.

Αντίθετα, ο αστυνομικός που θα χειριστεί την υπόθεση πρέπει να εξετάσει διεξοδικά την καταγγελία και ιδιαίτερα αν η βία που ασκεί ο δράστης αστυνομικός συνδυάζεται με απειλή ή χρήση του οπλισμού που κατέχει, προκειμένου ληφθούν όλα τα αναγκαία μέτρα για την προστασία του θύματος. Η αυστηρή τήρηση των κανόνων της αστυνομικής δεοντολογίας

και η περαιτέρω αναφορά του συμβάντος, προκειμένου να εξεταστεί η βίαια συμπεριφορά του δράστη-αστυνομικού, θα δημιουργήσει τη σχέση εμπιστοσύνης που είναι αναγκαία για νιώσει το θύμα ασφαλές. Κάθε άλλη μεταχείριση αποβαίνει σε βάρος του θύματος.

Στην περίπτωση θύματος παράνομης διακίνησης και εμπορίας με σκοπό την σεξουαλική και οικονομική εκμετάλλευση (trafficking) ο αστυνομικός πρέπει να καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια, ώστε το θύμα να συνεργαστεί μαζί του για την εξιχνίαση των εγκληματικών πράξεων. Όπως είναι γνωστό, ο νόμος προβλέπει διαδικασίες που εγγυώνται την ασφάλεια και προστασία ακόμη και του αλλοδαπού που βρίσκεται παράνομα στη χώρα, εφόσον χαρακτηριστεί από την εισαγγελική αρχή ως θύμα trafficking. Στην περίπτωση αυτή ο αστυνομικός ακολουθεί ειδικές οδηγίες για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και την αρωγή στα θύματα (Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, 2005).

3.3 Δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια πρόληψη

Στο δευτεροβάθμιο επίπεδο είναι καταλληλότερες οι πιο συγκεκριμένες παρεμβάσεις, επισκέψεις στο σπίτι, τηλεφωνήματα, νομικές συμβουλές, οικονομική ενίσχυση και παροχή πληροφοριών. Βασικός στόχος των παρεμβάσεων είναι να κατανοήσει η γυναίκα ότι είναι κακοποιημένη. Στο πλαίσιο της τριτοβάθμιας πρόληψης, η κακοποιημένη γυναίκα έχει ανάγκη ένα περιβάλλον που θα την στηρίξει με όλους τους τρόπους, προκειμένου να ορθοποδήσει και να πάρει κάποιες αποφάσεις για τη ζωή της. Άμεση νοσηλεία, ξενώνες και μακροχρόνια ψυχοθεραπεία είναι τα απαιτούμενα μέσα.

Η νοσοκομειακή περίθαλψη δεν βοηθά μόνο στην ανάρρωση από τα τραύματα, αλλά λειτουργεί και σαν προσωρινό καταφύγιο. Στη διάρκεια της νοσηλείας στο νοσοκομείο, η κακοποιημένη γυναίκα και ο δράστης αναγκάζονται να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της βίας. Μολονότι, οι

περισσότερες γυναίκες επιστρέφουν σπίτι τους μετά την αποθεραπεία, για μερικές η νοσηλεία αποτελεί το πρώτο βήμα για την κατάκτηση της ανεξαρτησίας τους (Walker, 1989). Η ιατρική παρακολούθηση παρέχει την καλύτερη άμεση περίθαλψη, καθώς αποτελεί και νόμιμη απόδειξη της κακοποίησης.

Σύμφωνα με το νέο νομικό πλαίσιο, στο θύμα παρέχονται δυνατότητες πλήρους ηθικής και της αναγκαίας υλικής συμπαράστασης, από τους υφιστάμενους κοινωνικούς φορείς της πολιτείας και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι φορείς αυτοί αναλαμβάνουν την κοινωνική στήριξη των κακοποιηθέντων μέσα στην οικογένεια με τηλεφωνική γραμμή άμεσης κοινωνικής βοήθειας –αρ.τηλεφώνου 197- με κέντρα κοινωνικής στήριξης, συμβουλευτικούς σταθμούς, ξενώνες φιλοξενίας και υπηρεσίες διαχείρισης κρίσεων (Εθνικό Κέντρο Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας ΕΚΑΚΒ, 2 Συμβουλευτικούς Σταθμούς κακοποιημένων γυναικών στη Γενική Γραμματεία Ισότητα, 8 νέα Κέντρα Συμβουλευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών του Κέντρου Ισότητας σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Κομοτηνή, Βόλο, Πρέβεζα, Άμφισσα, Καλαμάτα και Ηράκλειο, Γραφείο Ισότητας του Δήμου Αθηναίων, Κέντρο Στήριξης Οικογένειας της Αρχιεπισκοπής, Ξενώνας Δήμου Αθηναίων, Ξενώνας της Αρχιεπισκοπής, Ιατροπαιδαγωγικοί Σταθμοί, Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων, Εισαγγελία Ανηλίκων, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, σχετικά σωματεία και εστίες), όπως αναλύονται και σε ακόλουθη ενότητα (Χατζηφωτίου, 2005).

Τις περισσότερες φορές, στις κακοποιημένες γυναίκες παρέχεται ψυχολογική στήριξη και όχι ψυχοθεραπεία, ιδίως στην Ελλάδα. Παρόλα αυτά, η ψυχοθεραπεία έχει πολλά οφέλη για τα θύματα κακοποίησης. Η ψυχοθεραπεία μπορεί να βοηθήσει μία κακοποιημένη γυναίκα να ανακτήσει τη χαμένη της αυτοπεποίθηση και αυτονομία, και να πραγματοποιήσει μία θετική αλλαγή στη ζωή της, που θα έχει διάρκεια. Επιπλέον, θα διδάξει πώς να ελέγχει η ίδια τη ζωή της και πώς να μην διατηρεί τη στάση του θύματος. Στόχος της ψυχοθεραπείας είναι η εναπόκτηση της ψυχικής της ισορροπίας (Haley & Brann - Haley, 2000). Στη διάρκεια της θεραπείας, είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσει η γυναίκα πως είναι κακοποιημένη,

πως τα γεγονότα της προσδίδουν αυτό το χαρακτηρισμό. Η άρνηση αυτού από τη γυναίκα είναι ένας τυπικός μηχανισμός, ο οποίος την αποτρέπει να προχωρήσει σε οποιαδήποτε ενέργεια (Walker, 1989).

Το διαζύγιο είναι η πιο συνηθισμένη αντίδραση των θυμάτων κακοποίησης. Η επιλογή ενός δικηγόρου που θα χειριστεί το διαζύγιο και την υπεράσπιση μιας κακοποιημένης γυναίκας είναι εξίσου σημαντική με την επιλογή ενός ψυχοθεραπευτή. Επομένως, η υλοποίηση σεμιναρίων σχετικά με το συζυγικό βιασμό και τη συζυγική κακοποίηση, γενικότερα, σε δικηγόρους, εισαγγελείς και δικαστές κρίνεται αναγκαία. Η απόκτηση μιας δουλειάς μακριά από το σπίτι είναι μία τεχνική επιβίωσης για τις κακοποιημένες γυναίκες, γιατί μειώνει την οικονομική, κοινωνική και συναισθηματική εξάρτησή τους από τον άνδρα και συνεισφέρει στην συνειδητοποίηση της σοβαρότητας της κακοποίησης της. Έτσι, η δημιουργία προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης γι' αυτές θα τους έδινε μία ευκαιρία να μπορέσουν να «σταθούν στα πόδια τους» και να αυτονομηθούν.

Η ιατρική, οικονομική, νομική, κοινωνική και, κυρίως, συναισθηματική συμπαράσταση στην κακοποιημένη γυναίκα που εγκαταλείπει το σπίτι της πρέπει να είναι οργανωμένη και όχι περιστασιακή (Πανούσης, Δημόπουλος & Καρύδης, 1994). Είναι πολύ σημαντικό να υπάρξει πληροφόρηση γύρω από τη γυναικεία κακοποίηση, ώστε να κατανοηθεί το σε τι συνίσταται το φαινόμενο αυτό και ποιες συνέπειες μπορεί να έχει στα θύματά του. Φυλλάδια και αφίσες θα πρέπει να υπάρχουν σε κάθε Κέντρο για κακοποιημένες γυναίκες, ενώ θα πρέπει να γίνονται σεμινάρια προς στελέχη κοινωνικών υπηρεσιών, νομαρχιών, νοσοκομείων και υπηρεσιών πρόνοιας. Για να υπάρξει κάποιο αποτέλεσμα στην προσπάθεια καταστολής του προβλήματος, όμως, όλες οι μορφές πρόληψης και θεραπείας θα πρέπει να λειτουργούν ταυτόχρονα.

3.3.1 Ο ρόλος των επαγγελματιών υγείας

Η έγκαιρη αναγνώριση της άσκησης βίας στις γυναίκες-θύματα σίγουρα δεν είναι μια εύκολη υπόθεση. Ωστόσο, με την ανασκόπηση διεθνών ερευνών επιτεύχθηκε μια καταγραφή σημείων που θα μπορούν να βοηθούν τους επαγγελματίες υγείας που θα έρχονται σε επαφή με τις γυναίκες να εντοπίσουν ευκολότερα τα σημάδια κακοποίησης. Λίστες με δείκτες που καταδεικνύουν την πιθανή άσκηση βίαιης συμπεριφοράς έχουν σχηματιστεί από ερευνητές, ωστόσο η ακριβής αναγνώριση της βίας απαιτεί συμπληρωματικές πληροφορίες σχετικά με την φυσική και ψυχολογική κατάσταση της γυναίκας και τις συνθήκες ζωής της. Οι γυναίκες είναι συνήθως αρκετά διστακτικές να ξεκινήσουν μια συζήτηση για αυτό που τους συμβαίνει, και σε περίπτωση που ζητήσουν βοήθεια από τις δημόσιες υπηρεσίες, είναι πολύ πιθανό να απευθυνθούν αρχικά στους επαγγελματίες υγείας. Συνήθως οι γυναίκες δεν αναζητούν βοήθεια παρά μόνο όταν η κακοποίηση που βιώνουν συνεχίζεται για μεγάλο διάστημα. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο θεωρείται σημαντική η ανάπτυξη ειδικών λειτουργικών πρωτοκόλλων προς χρήση και εφαρμογή στα νοσοκομεία και τις γυναικολογικές κλινικές ώστε να βελτιωθεί ο έγκαιρος εντοπισμός της κακοποίησης και να έρθει το θέμα την επιφάνεια (Carpenito, 1995).

Το έργο των ειδικών επαγγελματιών υγείας για την εντοπισμό και την αντιμετώπιση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών και παιδιών (ή βίας από κάποιο συγγενικό ή άλλο πρόσωπο) είναι αδιαμφισβήτητα πολύ δύσκολο – αλλά ιδιαίτερα σημαντικό. Πιο συγκεκριμένα, διάφορες μελέτες έδειξαν ότι οι περισσότερες γυναίκες αντιδρούν θετικά όταν ερωτώνται από ειδικούς για τις εμπειρίες τους παρόλο που από μόνες τους δεν θα ξεκινούσαν να συζητήσουν γι' αυτό. Για τον λόγο αυτό, εξετάσεις ρουτίνας και ερωτήσεις μέσα από ένα σύγχρονο και ενημερωμένο ιστορικό, αποτελούν σημαντικό κομμάτι της νοσηλευτικής φροντίδας προς τις κακοποιημένες γυναίκες που επισκέπτονται κλινικές και υπηρεσίες φροντίδας της μητέρας και του παιδιού.

Η περίοδος της εγκυμοσύνης της γυναίκας προσφέρει την ιδανική ευκαιρία στους επαγγελματίες υγείας να εντοπίσουν και αναγνωρίσουν τα θύματα βίας και να τους προσφέρουν βοήθεια και υποστήριξη. Οι επαγγελματίες υγείας, ιδιαίτερα αυτοί που εργάζονται στις μαιευτικές και γυναικολογικές κλινικές, βρίσκονται στην ιδανική θέση για να βοηθούν και να υποστηρίζουν τις γυναίκες που βίωσαν συντροφική βία. Κατά την διάρκεια των εξετάσεων υγείας ρουτίνας κατά την εγκυμοσύνη και μετά τον τοκετό που συχνά υποβάλλονται οι γυναίκες προκειμένου να διεκδικήσουν κοινωνικά επιδόματα, αποτελούν μια εξαιρετική ευκαιρία για τους επαγγελματίες υγείας ώστε να αναγνωρίσουν τα πιθανά σημάδια βίας στις γυναίκες. Επιπλέον, η εμπιστευτικότητα που απαιτείται κατά τις επαγγελματικές συναντήσεις, βοηθά τη συζήτηση με τις γυναίκες εγκύους για τις εμπειρίες τους και τα πιθανά κρούσματα βίας. Ωστόσο, θα ήταν σημαντικό οι επαγγελματίες υγείας να ξεκινούν πρώτοι τη συζήτηση για τις εμπειρίες βίας των γυναικών καθώς είναι γνωστό ότι οι γυναίκες συνήθως δυσκολεύονται να μιλήσουν για τις εμπειρίες τους γιατί αισθάνονται άβολα, ντρέπονται και φοβούνται για τις συνέπειες που θα έχει μια τέτοια αποκάλυψη, αλλά και γιατί πιστεύουν ότι κανείς δεν μπορεί να τις βοηθήσει (Hedin και Janson, 2000).

3.3.2 Βασικές αρχές κατά την ανίχνευση της κακοποίησης

Μερικές από τις βασικές αρχές κατά τη διαδικασία ανίχνευσης της κακοποίησης από τους επιστήμονες υγείας είναι να γίνονται οι ερωτήσεις για θέματα βίας στη γυναίκα μόνο όταν αυτή είναι μόνη και όχι όταν είναι κοντά ο σύντροφος, τα παιδιά, συγγενείς, η φίλοι, Η οπτική επαφή και η συγκέντρωση της προσοχής στη γυναίκα είναι ιδιαίτερα σημαντική. Η εξασφάλιση ενός κλίματος εμπιστοσύνης θα προωθήσει την συζήτηση, ώστε η γυναίκα να αισθανθεί άνετα για να εξωτερικεύσει το πρόβλημα της. Η κατανόηση και η αποδοχή των εμπειριών και απόψεών της θα δείξει στην γυναίκα ότι ο επαγγελματίας υγείας την σέβεται. Ένδειξη επαγγελματικής

ευθύνης είναι η ανάληψη πρωτοβουλίας του μαιευτή / νοσηλευτή να ρωτήσει πρώτος με φιλικό και ζεστό τρόπο για την βία ώστε να δημιουργήσει κλίμα εμπιστοσύνης. Παροχή διαβεβαίωσης στη γυναίκα ότι δεν θα πρέπει να αισθάνεται άσχημα που συζητά για το θέμα αυτό και ότι δεν είναι η μόνη γυναίκα που της συμβαίνει κάτι τέτοιο. Η συντροφική/συζυγική βία είναι έγκλημα και ότι δεν φταίει αυτή γι' αυτό που της συμβαίνει (Perttu, 2004). Αν πρόκειται για γυναίκα διαφορετικής εθνικότητας με διαφορετική γλώσσα είναι απαραίτητο να ζητηθεί η παρουσία μεταφράστριας. Η μεταφράστρια δεν πρέπει να είναι ένα άτομο γνωστό της γυναίκας όπως σύντροφος/σύζυγος, παιδί, συγγενής, η φίλος, ενώ το άτομο που προορίζεται για τη μετάφραση να είναι πάντα γυναικείου φύλου.

Σύμφωνα με έρευνες, οι νεαρές έγκυες γυναίκες και μητέρες νεογέννητων παιδιών βρίσκονται σε μεγαλύτερο κίνδυνο συντροφικής κακοποίησης σε σχέση με άλλες ομάδες πληθυσμού. Ερωτήσεις για την βία στις σχέσεις των γυναικών θα έπρεπε να αποτελούν καθημερινό κομμάτι της εξέτασης των μαιευτών και νοσηλευτών προσαρμοσμένο ανάλογα στο μαιευτικό ή νοσηλευτικό ιστορικό. Ευθύνη λοιπόν των επαγγελματιών υγείας είναι να αναγνωρίζουν την κακοποίηση, να φέρνουν το θέμα της βίας προς συζήτηση, να πάρουν ιστορικό, να υποστηρίξουν και να καθοδηγήσουν/συμβουλέψουν το θύμα κακοποίησης, να διεξάγουν μια προσεκτική ιατρική/μαιευτική/νοσηλευτική εκτίμηση και έκθεση του περιστατικού, να συγκεντρώσουν αποδεικτικά στοιχεία της βίας (τραυματισμοί, ψυχολογικά προβλήματα, κλπ), να συζητήσουν για τα παιδιά, να καταγράψουν και καταγγείλουν την βία σε αντιστοιχία με τους υπάρχοντες νόμους, να παραπέμψουν το θύμα σε άλλους υποστηρικτικούς φορείς και τέλος να συντονίσουν την συνεργασία με άλλους επαγγελματίες (Perttu, 2004). Μερικά σημεία που οι επαγγελματίες υγείας οφείλουν να προσέξουν ιδιαίτερα κατά τη λήψη ιστορικού καθώς ενδέχεται ο συνδυασμός τους να καταδεικνύει πιθανή άσκηση βίας είναι:

- ο Η γυναίκα καταφτάνει στην γυναικολογική κλινική σε πιο προχωρημένο στάδιο της εγκυμοσύνης της από το συνηθισμένο.
- ο Η έγκυος γυναίκα είναι αρκετά μικρή ηλικιακά ή έφηβη.

- Η εγκυμοσύνη δεν ήταν προγραμματισμένη ή είναι ανεπιθύμητη.
- Η γυναίκα φαίνεται αρκετά απασχολημένη με άλλα πράγματα και πολύ αγχωμένη.
- Η γυναίκα συχνά ακυρώνει ή ξεχνάει τα ραντεβού της με τον γιατρό.
- Η γυναίκα φαίνεται να μην προσέχει τον εαυτό της και την εμφάνισή της.
- Η προσωπική και οικογενειακή της ζωή χαρακτηρίζεται από κοινωνική απομόνωση και έχει πολύ λίγες επαφές με κάποιους φίλους και συγγενείς.
- Παραπονιέται συχνά ότι ενοχλείται, είναι ανυπόμονη και κουρασμένη (καθώς και όταν φροντίζει τα παιδιά της).
- Έχει προηγηθείσες αποβολές ή εκτρώσεις.
- Καπνίζει ή έχει αυξήσει το κάπνισμα.
- Κάνει χρήση αλκοόλ ή έχει αυξήσει την χρήση αυτού ή κάνει χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών.
- Κάνει χρήση υπνωτικών ή αντικαταθλιπτικών ή ηρεμιστικών φαρμάκων.
- Έχει επιπλοκές κατά την εγκυμοσύνη της όπως ουρολοίμωξη, γυναικολογικές λοιμώξεις, πρόωρες συσπάσεις μήτρας ή και πρόωρο τοκετό.
- Παρουσιάζει σωματικά τραύματα και συμπτώματα (συνήθως γρατζουνιές, πληγές, μελανιές, καψίματα ή σπασίματα).
- Έχει ιστορικό συνεχών τραυματισμών και ατυχημάτων (πτώσεις, γλίστρημα, θλάσεις,).
- Οι τραυματισμοί βρίσκονται σε περιοχές του σώματος καλυμμένες από τα ρούχα: θώρακας, χέρια, πόδια, κοιλιά.
- Παρουσιάζει ψυχοσωματικά συμπτώματα όπως διάφοροι σωματικοί πόνοι, αϋπνίες, εφιάλτες, διατροφικές διαταραχές, απότομες αλλαγές βάρους.
- Φοβάται υπερβολικά τον τοκετό.
- Διακατέχεται από πανικό κατά την διάρκεια τοκετού.
- Η συμπεριφορά της γυναίκας αλλάζει όταν ο σύζυγος/σύντροφος είναι παρών.

- Ο σύζυγος/σύντροφος της συμπεριφέρεται υπερπροστατευτικά ή αντίθετα μειώνει την σημασία της κατάστασης, δείχνει ενοχλημένος από εκείνη ή συμπεριφέρεται ιδιαίτερα ανυπόμονα στα θέματα που την αφορούν.
- Ο σύζυγος/σύντροφος θέλει να είναι πλήρως αναμεμειγμένος στην υπόθεση της εγκυμοσύνης της γυναίκας και δεν θέλει να την αφήνει μόνη στις συναντήσεις της με τον γιατρό ή τη μαία.
- Τόσο η γυναίκα όσο και ο σύντροφός της αρνούνται οποιαδήποτε συμπληρωματική θεραπεία ή υπηρεσία.

Κατά την διάρκεια διερεύνησης της ύπαρξης βίας είναι άκρως απαραίτητο να διασφαλιστεί η ασφάλεια της γυναίκας και των παιδιών. Είναι σημαντικό να διεξάγεται η λήψη ιστορικού μόνο όταν η γυναίκα βρίσκεται μόνη στο δωμάτιο. Μερικές φορές αυτό τεχνικά είναι δύσκολο, για παράδειγμα ο σύντροφος θέλει να βρίσκεται συνεχώς δίπλα της και να ελέγχει την κατάσταση. Η πιθανή παρουσία ή εμφάνιση του βίαιου συντρόφου θα την βάλει σε μεγάλο κίνδυνο να εμπλακεί εκ νέου στον κύκλο της βίας. Έτσι, οι γυναικολογικές και οι μαιευτικές κλινικές, θα μπορούσαν να έχουν μια πολιτική ατομικών συναντήσεων με την μητέρα και τα παιδιά απαγορεύοντας την παρουσία οποιουδήποτε άλλου προσώπου σε αυτές. Στις περιπτώσεις των αλλοδαπών γυναικών μάλιστα, αυτές οι ατομικές συναντήσεις είναι πολύ σημαντικές αφού συνήθως χρειάζεται να μεσολαβήσει διερμηνέας μεταξύ της γυναίκας και του επαγγελματία υγείας, και τον ρόλο αυτό τον παίρνει πάντα ο σύντροφος μην αφήνοντας έτσι περιθώριο για ελεύθερη συζήτηση και τον εντοπισμό θεμάτων γύρω από την κακοποίηση. Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να ισχύει ανάλογος κανονισμός του νοσοκομείου έτσι ώστε να διασφαλίζεται η συνάντηση του επαγγελματία υγείας μόνο με την γυναίκα και μια διερμηνέα (Hedin και Janson, 2000).

Είναι πολύ σημαντικό να υπάρχουν υποστηρικτικές υπηρεσίες στην κοινότητα και οι επαγγελματίες υγείας ή οι κοινωνικοί λειτουργοί να συνεργάζονται μαζί τους. Ο εντοπισμός των ομάδων υψηλού κινδύνου στις γυναικολογικές και μαιευτικές κλινικές, είναι επίσης ιδιαίτερα σημαντικός

ώστε να αναπτύσσονται διάφορα υποστηρικτικά μέτρα ιδιαίτερα για τις νέες εγκύους και μέλλουσες μητέρες, και να τους παρέχονται πληροφορίες σχετικά με την βία στην οικογένεια και τις επιπτώσεις της στα άτομα. Για τις γυναίκες θύματα συντροφικής βίας είναι αναγκαίο να ενισχύονται στην συζήτηση και την εξωτερίκευση των εμπειριών τους. Έτσι θα δίνεται η ευκαιρία να εντοπίζεται η βία και να αντιμετωπίζεται σε αρχικό στάδιο. Η διερεύνηση της συντροφικής βίας θα πρέπει να αποτελέσει αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής πρακτικής των γυναικολογικών και μαιευτικών τμημάτων. Όλες οι γυναίκες που επισκέπτονται τέτοιες κλινικές θα πρέπει να ερωτώνται για το θέμα αυτό μέσα από ένα ενημερωμένο ιστορικό με τους ειδικά καταρτισμένους μαιευτές και νοσηλευτές.

Τέλος, οι επαγγελματίες υγείας είναι σημαντικό να αναγνωρίζουν τους παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα της απόδοσής τους. Η αντιμετώπιση της βίας μπορεί να αποτελεί πρόκληση μερικές φορές. Χρειάζεται όμως υπομονή και καλές δεξιότητες αντιμετώπισης του άγχους καθώς αυτή η εργασία είναι δύσκολη λόγω της έντονης συναισθηματικής φόρτισης που επιφέρει. Μερικές φορές τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας μπορεί να θεωρηθούν ότι διαθέτουν χαρακτηριστικά παθητικότητας, εξάρτησης και έλλειψης αποφασιστικότητας αφού συνήθως αναζητούν να επιστρέψουν και πάλι στην βίαιη σχέση. Ένας επαγγελματίας υγείας επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες τους οποίους θα πρέπει να είναι ικανός να τους αναγνωρίζει. Ο τρόπος σκέψης και δράσης του ακολουθεί τις κυρίαρχες κοινωνικές στάσεις, αντιλήψεις, αρχές και αξίες για την οικογένεια, την θέση των γυναικών σε αυτή, τα παιδιά, και την άσκηση βίας στην κοινωνία. Για τον λόγο αυτό ως επαγγελματίες των επαγγελματίων υγείας και πρόνοιας και φορέας των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών θα πρέπει να εξετάζεται η αντικειμενικότητα των απόψεων του και να τροποποιούνται αποφάσεις που πιθανά έχουν ληφθεί ακολουθώντας κοινωνικά στερεότυπα και προκαταλήψεις για θέματα που αφορούν την οικογένεια και τα θύματα (Hedin και Janson, 2000).

3.3.3 Ο ρόλος της ψυχοθεραπείας

Στα πλαίσια μιας ψυχοθεραπευτικής σχέσης, ένας ειδικός πρέπει να κινηθεί προς τη δημιουργία ενός κλίματος οικειότητας και εμπιστοσύνης, προκειμένου τα θύματα του συζυγικού βιασμού να νιώσουν άνετα να συζητήσουν για τις εμπειρίες τους, κάτι που μπορεί να μην έχουν ξανακάνει ως τότε. Είναι απαραίτητο αυτός να έχει εκπαιδευτεί στο πώς να διευκολύνει τη διαδικασία της «αποκάλυψης» και να είναι υπομονετικός και υποστηρικτικός, κάνοντας τις γυναίκες να καταλάβουν ότι δεν είναι μόνες τους και ότι είναι φυσιολογικό να αισθάνονται οργή, θυμό, προδοσία ή σύγχυση. Επιπλέον, κρίνεται επιβεβλημένο, οι θεραπευτές που ασχολούνται με περιστατικά κακοποίησης, να είναι πλήρως ενημερωμένοι γύρω από αυτήν και να κατανοούν σε βάθος τη δυναμική της σχέσης της κακοποιημένης γυναίκα με το σύζυγό της. Αν ο κλινικός δεν έχει εμπειρία στις βίαιες σχέσεις και είναι ανενημέρωτος, μπορεί λανθασμένα να εστιάσει τη θεραπεία στα συναισθήματα και στη συμπεριφορά του θύματος. Οι γυναίκες, θέλοντας απεγνωσμένα να πιστέψουν ότι, αν αλλάξουν τη δική τους συμπεριφορά, θα αλλάξουν προς το καλύτερο και τη βίαιη σχέση, ακολουθούν τις συχνά ακατάλληλες οδηγίες ενός μη έμπειρου θεραπευτή. Το μόνο, όμως, που πετυχαίνουν τότε είναι να πέσουν σε μεγαλύτερη απελπισία, καθώς ο έλεγχος δεν βρίσκεται στα δικά τους χέρια (Mahoney & Williams, 1998).

Είναι απαραίτητο, οι θεραπευτές που ασχολούνται με θύματα ενδοοικογενειακής βίας, να αντιμετωπίσουν τις δικές τους τυχόν προκαταλήψεις γύρω από το θέμα αυτό. Αν ένας κλινικός ασπάζεται τους σχετικούς μύθους, δεν θα μπορέσει να βοηθήσει μία κακοποιημένη γυναίκα αποτελεσματικά. Επίσης, όσοι από τους ψυχοθεραπευτές νιώθουν άβολα, συζητώντας σεξουαλικά ζητήματα, θα πρέπει να αναζητήσουν ειδική στήριξη και εκπαίδευση, ώστε να μειώσουν το αίσθημα αυτό (Mahoney & Williams, 1998).

Ο τρόπος προσέγγισης των γυναικών που κακοποιούνται από το σύντροφό τους, χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή. Ένας ειδικός θα πρέπει να αποφύγει

ερωτήσεις που θα φαίνονται ότι κατηγορούν το θύμα για την κατάσταση του, όπως: «γιατί άργησες τόσο να έρθεις εδώ;», ή, «γιατί έμενες σε μία τέτοια φριχτή σχέση;». Πιθανόν να υπήρχαν σοβαροί λόγοι που την εμπόδιζαν να φύγει, όπως η ύπαρξη παιδιών, η οικονομική εξάρτηση, ή το θρησκευτικό και κοινωνικό περιβάλλον (Diloreto, 2001). Πολύ συχνά, οι σεξουαλικά κακοποιημένες σύζυγοι δεν αναγνωρίζουν την επίθεση που έχουν δεχτεί από τον άνδρα τους ως βιασμό, γι' αυτό και είναι μπερδεμένες συναισθηματικά. Έτσι, η ερώτηση «έχετε ποτέ βιαστεί από το σύντροφό σας;», είναι ανεπιτυχής. Αντί αυτής, μπορούν να γίνουν οι παρακάτω ερωτήσεις, οι οποίες θα φέρουν στην επιφάνεια την ύπαρξη σεξουαλικής βίας (Bergen, 1999):

- Σας έχει συμβεί ποτέ να κάνετε έρωτα με το σύντροφό σας χωρίς να το επιθυμείτε;
- Έχετε ποτέ έρθει σε δύσκολη θέση, επειδή ο σύντροφός σας, σας ζήτησε κάτι κατά τη διάρκεια του σεξ, που δεν σας άρεσε, αλλά αναγκαστήκατε να το κάνετε παρόλα αυτά;
- Κάνατε ποτέ σεξ με το σύντροφό σας επειδή φοβόσασταν να πείτε όχι;
- Ενδώσατε ποτέ στο σεξ με το σύντροφό σας, επειδή δεν σταματούσε να σας παρενοχλεί σεξουαλικά;

Σε κάθε περίπτωση, οι όποιες ερωτήσεις πρέπει να γίνουν με τον κατάλληλο τρόπο, καθώς δεν είναι εύκολο γι' αυτές να μιλήσουν για ότι τους έχει συμβεί. Οι γυναίκες σύζυγοι έρχονται σε πολύ δύσκολη θέση, όταν τους ζητάται να εξομολογηθούν το βιασμό τους. Η συμβουλευτική – ψυχοθεραπεία σε γυναίκες που έχουν κακοποιηθεί από τους άνδρες τους είναι δύσκολη, καθώς μία σύζυγος μπορεί να διατηρεί ακόμα δυνατά συναισθήματα για το δράστη και να θέλει να συνεχίσει να έχει μία σχέση μαζί του (Mahoney & Williams, 1998). Παρά τις καλύτερες δυνατές προσπάθειες από πλευράς θεραπευτή, η κακοποιημένη γυναίκα μπορεί να επιστρέψει στο βίαιο σύντροφό της. Η αποκάλυψη ότι είναι θύμα κακοποίησης από αυτόν δεν σημαίνει και ότι θα τον εγκαταλείψει. Οι Stark & Flitcraft (1998) υποστηρίζουν ότι τίποτα δεν είναι πιο ματαιωτικό για έναν θεραπευτή, από το να επιστρέφει μία κακοποιημένη γυναίκα στο

σύντροφό της, ή να αρνείται να τον αφήσει. Γι' αυτό, ένας ψυχολόγος πρέπει να ξέρει ότι έκανε το καθήκον του, με το να προσφέρει την κατάλληλη υποστήριξη. Το αν αυτή θα αποδεχτεί ή όχι τη βοήθειά του, είναι δική της επιλογή.

Η κακοποιημένη γυναίκα περνάει από διάφορα στάδια αμφιταλαντεύσεων. Οι περισσότερες από αυτές χρειάζονται πολύ χρόνο για να προχωρήσουν σε θετικές αλλαγές. Υπάρχει η άποψη ότι, λόγω ζητημάτων μεταβίβασης, η συμβουλευτική μπορεί να είναι δυσκολότερη για το θύμα, αν ο θεραπευτής είναι άνδρας. Η Walker (1989) πρεσβεύει ότι μόνο γυναίκες ψυχοθεραπεύτριες μπορούν να προσφέρουν βοήθεια στις κακοποιημένες γυναίκες. Ο Martin (1981) είναι λιγότερο απόλυτος, υποστηρίζοντας ότι, ανεξαρτήτως φύλου, ο θεραπευτής θα πρέπει να ακολουθεί τη φεμινιστική κατεύθυνση.

Τα περισσότερα περιστατικά σεξουαλικά κακοποιημένων γυναικών αντιμετωπίζονται θεραπευτικά με ατομική ή - πιο σπάνια - με ομαδική συμβουλευτική (ψυχοθεραπεία). Σε μία σχέση κακοποίησης, μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά και η οικογενειακή θεραπεία, εφόσον βέβαια ο σύζυγος αποφασίσει να εμπλακεί ουσιαστικά σε αυτήν. Αυτό, όμως, είναι μάλλον απίθανο να συμβεί. Το μεγαλύτερο ποσοστό των δραστών, που ξεκινά θεραπεία, σύντομα διακόπτεται. Τα είδη της ψυχοθεραπείας μπορούν να ποικίλουν από την άποψη της τεχνικής και της οπτικής γωνίας, αλλά οι στόχοι παραμένουν σταθεροί. Εστιάζονται στην τρέχουσα συμπεριφορά, μολονότι η διερεύνηση του περιβάλλοντος, είναι μερικές φορές χρήσιμη για την κατανόηση των παρόντων προβλημάτων (Walker, 1989).

3.3.4 Φορείς υποστήριξης και ομάδες βοήθειας

Λόγω της φύσης της γυναικείας κακοποίησης, τα θύματά της μπορούν να αναζητήσουν στήριξη και βοήθεια, τόσο από κέντρα για κακοποιημένες συζύγους, όσο και για θύματα βιασμού. Για να είναι ένας ξενώνας έτοιμος

να βοηθήσει κακοποιημένες στην οικογένεια συζύγους, πρέπει να διαθέτει ένα προσωπικό εξαιρετικά ενημερωμένο γύρω από το φαινόμενο και προσανατολισμένο προς τις κατάλληλες τεχνικές στήριξης των θυμάτων αυτού. Σε επίπεδο θεραπείας, το ιδανικό θα είναι να παρέχεται ατομική συμβουλευτική, αλλά και ομαδική ψυχοθεραπεία, φέρνοντας τις κακοποιημένες συζύγους, με άλλες με τις ίδιες εμπειρίες (Haley & Brann – Haley, 2000). Η σημασία των ξενώνων είναι ότι παρέχουν την αίσθηση της επικοινωνίας και ένα σύστημα υποστήριξης. Οι γυναίκες εκεί αρχίζουν να αισθάνονται ότι έχουν κάποιο έλεγχο πάνω στη ζωή τους, ότι οι άλλοι άνθρωποι ενδιαφέρονται γι' αυτές και ότι θέλουν να τις βοηθήσουν. Η απομάκρυνση από το σύζυγο και η διαμονή σε ένα χώρο με ειδικούς (ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, ιατρούς, νοσηλευτές) που μπορούν να συμπαρασταθούν στις κακοποιημένες γυναίκες, μπορεί να τις κάνει να αισθανθούν πιο ασφαλείς. Το προσωπικό των ξενώνων θα πρέπει να λαμβάνει προφυλάξεις, ώστε να διαφυλάσσεται η ασφάλεια των γυναικών και των παιδιών τους. Οι κακοποιημένες γυναίκες έχουν ανάγκη από υπηρεσίες που θα τις στηρίξουν και θα τις μάθουν ότι οι αντιλήψεις και οι στάσεις αλλάζουν αρκεί να το πιστέψουν οι ίδιες (Χατζηφωτίου, 2005). Τέτοιες υπηρεσίες είναι:

- *Γενική Γραμματεία Ισότητας*

Στόχος της υπηρεσίας είναι η ενδυνάμωση των γυναικών- θυμάτων βίας και η επανάκτηση της αυτοεκτίμησης τους ώστε να μπορέσουν να αναλάβουν την ευθύνη της επαγγελματικής, προσωπικής και οικογενειακής τους ζωής και να πάρουν οι ίδιες τις καλύτερες αποφάσεις για το μέλλον.

- *Δήμος Αθηναίων*

Το Γραφείο ασχολείται με τη συστηματική μελέτη και έρευνα των προβλημάτων των γυναικών του Δήμου Αθηναίων καθώς και με την πληροφόρηση με στόχο την απάλειψη των προκαταλήψεων στα θέματα που αφορούν την ισότητα των δύο φύλων. Επίσης απευθύνεται σε κάθε γυναίκα που υφίσταται βία, προσφέροντας ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη. Ανάλογα κέντρα λειτουργούν στο Δήμο Κορυδαλλού και το Δήμο Νίκαιας.

- *Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης*

Σκοπός του είναι ο συντονισμός της παροχής δικτύου υπηρεσιών κοινωνικής στήριξης σε άτομα, οικογένειες και πληθυσμιακές ομάδες που διέρχονται έντονη συναισθηματική κρίση ή περιέρχονται σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Ειδικότερα οι υπηρεσίες που παρέχει περιλαμβάνουν συμβουλευτική πληροφόρηση και ενημέρωση για θέματα πρόνοιας , ψυχολογική υποστήριξη σε άτομα, οικογένειες και ομάδες, προσωρινή φιλοξενία σε ξενώνες σε άτομα που βιώνουν κάποια κρίση ή περιέχονται σε κατάσταση έκτακτη ανάγκης, συντονισμό και διαμεσολάβηση για πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής αλληλεγγύης που προσφέρονται από άλλους φορείς, μη κερδοσκοπικές εταιρίες και μη κυβερνητικές οργανώσεις.

- *Τηλεφωνική Γραμμή Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας 197*

Η Τηλεφωνική Γραμμή Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας αποτελεί το κεντρικό, καθοδηγητικό σημείο αναφοράς ολόκληρου του συστήματος παροχής υπηρεσιών άμεσης κοινωνικής βοήθειας. Λειτουργεί σε 24ωρη βάση, επτά μέρες την εβδομάδα, παρέχει συμβουλευτική και ψυχολογική στήριξη και πληροφόρηση, κινεί τους μηχανισμούς άμεσης κοινωνικής παρέμβασης, παραπέμπει στις υπόλοιπες υπηρεσίες του δικτύου του Ε.Κ.Κ.Α, καθώς και σε άλλες κοινωνικές υπηρεσίες και φορείς για περαιτέρω βοήθεια.

- *Κέντρο Στήριξης Οικογένειας (Κ.Ε.Σ.Ο), Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών*

Γυναίκες σε όλο τον κόσμο οργανώθηκαν για να φέρουν στο φως τη βία κατά των γυναικών και να την αντικρούσουν. Πέτυχαν πολλές αλλαγές, έβγαλαν τις παραβιάσεις από το ημίφως και τις εξέθεσαν στους προβολείς δημοσιότητας. Απέδειξαν ότι το θέμα της βίας κατά των γυναικών απαιτεί μια απάντηση από τις κυβερνήσεις, τις τοπικές κοινωνίες και τα μεμονωμένα άτομα. Οι ειδικές ομάδες βοήθειας που έχουν οργανωθεί για το σκοπό αυτό είναι:

- *Δίκτυο Γυναικών Ευρώπης*

Το Δίκτυο Γυναικών Ευρώπης είναι μια γυναικεία οργάνωση βάσης με εθελοντικό χαρακτήρα που λειτουργεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Μέλη του είναι ομάδες γυναικών και οργανώσεις που λειτουργούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο και συμμετέχουν σε εκστρατείες που έχουν ως στόχο να επηρεάσουν την ευρωπαϊκή πολιτική για τα θέματα ισότητας.

- *Γραμμή SOS (8011188881)*

Στις 24 Μαρτίου 2003 ξεκίνησε η λειτουργία της τηλεφωνικής γραμμής SOS «Δίπλα σου» για θύματα οικογενειακής βίας που οργανώνεται από το Δίκτυο Γυναικών Ευρώπης. Στόχος της γραμμής SOS είναι να ακούει το άτομο που καλεί και να το συμβουλεύει εφόσον αυτό το ζητήσει, για τις δυνατότητες που δίνονται να αντιμετωπίσει το πρόβλημα του.

- *Ανοικτή Γραμμή SOS, κατά της σωματεμπορίας(8001114400)*

- *Ιατρικό Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων*

- *Γυναικεία Ομάδα Αυτοάμυνας*

Η Γυναικεία Ομάδα Αυτοάμυνας είναι προσανατολισμένη σε μια διαφορετική αντιμετώπιση του προβλήματος της βίας. Δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην πρόληψη της μέσω αυτοπροστασίας των γυναικών και της αντιμετώπισης του κινδύνου αν και όταν εκδηλωθεί. Μέσα από συνεχή πρακτική και προπόνηση οι γυναίκες μαθαίνουν να αντιδρούν στην ενόχληση και στον κίνδυνο, να είναι ενεργητικές και να κρατούν τη θέση τους. Επίσης μέσα από τη λεκτική αυτοάμυνα χωρίς βία μόνο με το λόγο, την κίνηση, το βλέμμα και τη στάση του σώματος, τις μαθαίνει να αντιμετωπίζουν καθημερινές καταστάσεις στην οικογένεια, στην εργασία και στις κοινωνικές σχέσεις.

- *Δίκτυο για την καταπολέμηση της αντρικής βίας κατά των γυναικών*

- *Φεμινιστικό Δίκτυο*

Το Φεμινιστικό Δίκτυο λειτουργεί μέσω internet ως δίκτυο αλληλοπληροφόρησης και αλληλεγγύης μεταξύ των γυναικών. Προέκυψε από το Δίκτυο για την καταπολέμηση της ανδρικής βίας κατά των γυναικών και συγκεντρώνει στους κόλπους του ελληνικές και ξένες γυναικείες οργανώσεις και ομάδες, δίκτυα, αυτόνομες φεμινίστριες, οργανώσεις ανθρώπινων δικαιωμάτων, ανθρωπιστικές οργανώσεις και άτομα που ενδιαφέρονται για τα γυναικεία ζητήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

4.1 Συμπεράσματα

Ο 20ος αιώνας χαρακτηρίστηκε από σημαντικές προόδους στη βελτίωση της θέσης των γυναικών στις ανεπτυγμένες χώρες. Το γυναικείο κίνημα επέφερε μεγάλες αλλαγές στη ζωή όλων των γυναικών, επιδιώκοντας να βελτιώσει τη νομική τους θέση και να καταρρίψει τα αρνητικά στερεότυπα και τις προκαταλήψεις σχετικά με τις γυναίκες. Στα περισσότερα βιομηχανικά κράτη, οι γυναίκες έχουν πλέον νομική ισότητα με τους άντρες, αλλά δεν έχει ακόμη επιτευχθεί η κοινωνική ισότητα με το άλλο φύλο. Η βία κατά των γυναικών είναι ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο με παγκόσμια διάσταση. Αποτελεί έκφραση της άνιση κατανομής δύναμης μεταξύ των δύο φύλων και είναι σύμπτωμα μιας κοινωνίας που κρατά τις γυναίκες, το μισό δηλαδή του πληθυσμού του πλανήτη, σε κατάσταση υποτέλειας, περιθωριοποίησης και διακρίσεων.

Στην εποχή μας, το πρόβλημα των κακοποιημένων γυναικών βρίσκεται σε έξαρση και έχει πάρει παγκόσμιες διαστάσεις. Σίγουρα δεν προέκυψε τα τελευταία χρόνια, αλλά μόνο πρόσφατα άρχισαν οι γυναίκες να δημοσιοποιούν την κακοποίηση που υφίστανται μέσα στη οικογένεια τους. Οι γυναίκες μέσα στη σχέση τους πολλές φορές κακοποιούνται σωματικά, ψυχολογικά αλλά και σεξουαλικά. Πρόκειται για φαινόμενο διαδεδομένο σε όλες τις κοινωνίες και σε όλες τις κοινωνικές τάξεις, ανεξάρτητα από το επίπεδο ανάπτυξης, το βαθμό πολιτικής σταθερότητας, το πολιτισμό ή τη θρησκεία. Η βία μέσα στην οικογένεια αποτελεί πρώτιστα, καταστρατήγηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι ένα φαινόμενο με δυσμενείς επιπτώσεις σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο. Επιφέρει αρνητικές συνέπειες στη σωματική και ψυχική υγεία του θύματος, συντελεί στον

κοινωνικό αποκλεισμό του, ενώ μπορεί να έχει αρνητικές προεκτάσεις και για τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας.

Η πρώτη σχετική έρευνα που ολοκληρώθηκε στη χώρα μας το 2003 κατέδειξε ότι αν και το φαινόμενο έχει λάβει μεγάλη έκταση, μεγάλο ποσοστό γυναικών είτε δεν αναγνωρίζει ότι η συμπεριφορά που υφίσταται στο οικογενειακό του περιβάλλον συνιστά καταχρηστική συμπεριφορά που εντάσσεται στην έννοια της βίας, είτε αυτοενοχοποιείται, έχοντας εσωτερικεύσει τα στερεότυπα που συνδέονται με τους ρόλους των δύο φύλων. Στην Ελλάδα η άσκηση βίας μέσα στην οικογένεια θεωρείται αυστηρά οικογενειακή υπόθεση και υπάρχει έντονη κοινωνική προκατάληψη ως προς τη δημοσιοποίηση του προβλήματος.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, σύμφωνα με Οδηγία της του 2002, έθεσε νέες συστάσεις προς τα κράτη-μέλη και γενικά μέτρα για την καταπολέμηση του φαινομένου της βίας κατά των γυναικών, αφού σημειώνεται με ανησυχία η έκταση της βίας κατά των γυναικών μέσα στην οικογένεια, σε οποιαδήποτε μορφής οικογένεια και σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας. Θεωρείται επείγον λοιπόν να καταπολεμηθεί το φαινόμενο αυτό, το οποίο επηρεάζει όλες τις Ευρωπαϊκές κοινωνίες και αφορά όλα τα μέλη τους. Η Ευρωπαϊκή Ένωση συνιστά στις κυβερνήσεις των κρατών μελών να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν τα μέτρα που συστήνει, κατά τον τρόπο που θεωρούν καταλληλότερο υπό το πρίσμα των εθνικών περιστάσεων και προτιμήσεων και, προς τον σκοπό αυτό, να εξετάσουν την εγκαθίδρυση ενός εθνικού σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στις δέκα χώρες που προσχώρησαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004. Από το 2006 ισχύει στην Ελλάδα ο νέος νόμος περί ενδοοικογενειακής βίας, ο οποίος παρέχει στήριξη και ηθική συμπαράσταση στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, υλική συνδρομή και αποτελεσματική νομική προστασία.

Προκειμένου να καταπολεμηθεί η ενδοοικογενειακή βία δραστικά και να αναπτυχθούν νέες υπηρεσίες για τις κακοποιημένες γυναίκες χρειάζεται μία πολυεπίπεδη και συστηματική προσέγγιση. Σε επίπεδο πρόληψης και

θεραπείας, προτείνονται συντονισμένες ενέργειες σε πρωτοβάθμιο, δευτεροβάθμιο και τριτοβάθμιο επίπεδο. Το καλύτερο μέσο πρωτογενούς πρόληψης είναι η ευαισθητοποίηση μέσω της πληροφόρησης, με σκοπό τον περιορισμό των αιτιών που προκαλούν άμεσα ή έμμεσα το πρόβλημα. Είναι απαραίτητο να ευαισθητοποιηθούν κάποιοι φορείς, όπως η Αστυνομία, οι επαγγελματίες υγείας και η Εκκλησία. Ο ρόλος της Αστυνομίας στην αντιμετώπιση της κακοποίησης των γυναικών θεωρείται ως ιδιαίτερα σημαντικός, αφού η Αστυνομία καλείται να λειτουργήσει κατά τέτοιο τρόπο, ώστε το θύμα να αισθανθεί αμέσως ασφάλεια και προστασία. Κάποιες προτάσεις για περισσότερη ευαισθητοποίηση περιλαμβάνουν την επιμόρφωση των αστυνομικών για το φαινόμενο της συζυγικής κακοποίησης και βιασμού και, ιδίως, για τον τρόπο συμπεριφοράς τους προς τα θύματα αυτού, καθώς και τη συμμετοχή περισσότερων γυναικών αστυνομικών σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής κακοποίησης.

Οι επαγγελματίες υγείας είναι οι πρώτοι και σε πολλές περιπτώσεις ίσως τα μοναδικά άτομα που έχουν επαγγελματική επαφή με τις κακοποιημένες γυναίκες. Όμως, στην πράξη, οι περισσότεροι εργαζόμενοι στο χώρο υγείας δεν καταφέρνουν να προσεγγίσουν την ενδοοικογενειακή βία ως πρόβλημα υγείας, αν και προηγείται και συμβάλλει σε κάποιες ασθένειες και ακόμη και στο θάνατο. Για τους επαγγελματίες της νοσοκομειακής κοινότητας, η αναγνώριση δεν είναι απλώς η αποκάλυψη μιας δεδομένης κατάστασης. Πρέπει να αναγνωρίζουν την πηγή του προβλήματος και να δίνουν λύσεις και ουσιαστική βοήθεια, αφού η βία κατατάσσεται υψηλά στην λίστα των αιτιών των τραυματισμών και θανάτων των γυναικών.

Στο δευτεροβάθμιο επίπεδο είναι καταλληλότερες οι πιο συγκεκριμένες παρεμβάσεις, επισκέψεις στο σπίτι, τηλεφωνήματα, νομικές συμβουλές, οικονομική ενίσχυση και παροχή πληροφοριών. Βασικός στόχος των παρεμβάσεων είναι να κατανοήσει η γυναίκα ότι είναι κακοποιημένη. Στο πλαίσιο της τριτοβάθμιας πρόληψης, η κακοποιημένη γυναίκα έχει ανάγκη ένα περιβάλλον που θα την στηρίξει με όλους τους τρόπους, προκειμένου να ορθοποδήσει και να πάρει κάποιες αποφάσεις για τη ζωή της. Άμεση νοσηλεία, ξενώνες και μακροχρόνια ψυχοθεραπεία είναι τα απαιτούμενα

μέσα. Οι κακοποιημένες γυναίκες έχουν ανάγκη από υπηρεσίες που θα τις στηρίξουν και θα τις μάθουν ότι οι αντιλήψεις και οι στάσεις αλλάζουν αρκεί να το πιστέψουν οι ίδιες. Σύμφωνα με το νέο νομικό πλαίσιο, στο θύμα παρέχονται δυνατότητες πλήρους ηθικής και της αναγκαίας υλικής συμπαράστασης, από τους υφιστάμενους κοινωνικούς φορείς της πολιτείας και της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Καθώς περνάνε τα χρόνια και καθώς οι επόμενες γενιές κοινωνικοποιούνται με νέες αντιλήψεις για τον ρόλο των δύο φύλων, οι κοινωνικές αξίες και οι κοινωνικοί κανόνες θα είναι ολοένα και πιο ισότιμοι για τα δύο φύλα. Έτσι, οι άντρες αλλά και οι γυναίκες σταδιακά θα αποβάλλουν τις βαθιά ριζωμένες προκαταλήψεις τους και θα μάθουν να συνυπάρχουν αρμονικά μεταξύ τους, παρά τις όποιες βιολογικές ή άλλες διαφορές τους.

4.2 Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Η συγκεκριμένη προσπάθεια για παρουσίαση του φαινομένου της κακοποίησης γυναικών μέσα στην οικογένεια προσκρούει στην έλλειψη επιδημιολογικών στοιχείων από την Ελλάδα. Η μοναδική σχετική έρευνα σε πανελλαδικό επίπεδο πραγματοποιήθηκε από το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας το 2003, χρονολογία δηλαδή που δεν είχε θεσμοθετηθεί ακόμη νομικά στην Ελλάδα η προστασία των γυναικών στην οικογένεια με το νόμο 3500/2006. Επειδή η ελληνική νομοθετική κίνηση μετράει τα πρώτα της βήματα στην ελληνική κοινωνία, μία μελλοντική έρευνα αργότερα θα αποδεικνυόταν ιδιαίτερα χρήσιμη για να εξετασθεί πώς εναρμονίζεται η τελευταία με τη νομική προστασία των γυναικών και τη δίωξη των δραστών ενδοοικογενειακής βίας. Η εξέλιξη αυτής της προσπάθειας αποτελεί ένα σημαντικό θέμα για μελλοντική έρευνα.

4.3 Κριτική

Η εκπόνηση της παρούσας εργασίας έκανε εμφανή σε κάθε βήμα της την ευαίσθητη διάσταση του προβλήματος. Ακόμη και με το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο, η ενδο-οικογενειακή βία είναι υπο-αναφερθείς. Ειδικά σε σχετικά μικρές και κλειστές κοινωνίες, οι γυναίκες εξακολουθούν να μην αναφέρουν τις προσωπικές τους εμπειρίες με τη βία, γεγονός που κάνει δύσκολη την εκτίμηση της έκτασης του προβλήματος. Αλλά και οι περισσότερες μελέτες που ερευνούν την οικογενειακή βία επικεντρώνονται στις περιπτώσεις βίας πριν από το χωρισμό του ζευγαριού, ενώ οι εκδηλώσεις βίας μπορεί να συμβαίνουν και κατά τη διάρκεια του χωρισμού ή του διαζυγίου. Όλα τα παραπάνω καταδεικνύουν την ανάγκη για περαιτέρω εκπαίδευση και ενημέρωση μεταξύ του πληθυσμού, των γυναικών συγκεκριμένα, αλλά σίγουρα και όλου του πληθυσμού μιας και τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η ενδο-οικογενειακή βία επηρεάζει όλα τα μέλη της οικογένειας. Είναι σημαντικό λοιπόν να γίνεται πληροφόρηση για τις επιλογές που είναι διαθέσιμες στις γυναίκες που βιώνουν βία στην οικογένεια, έτσι ώστε να μπορούν να ενεργούν εάν και όταν είναι αντιμέτωπες με το πρόβλημα.

EYPETHPIO : ΠΗΓΕΣ

I. Βιβλιογραφία – Αρθρογραφία

Barnett O. W. (2000), Why Battered Women Do Not Leave, Part 1: External Inhibiting Factors Within Society, Trauma, Violence, and Abuse, Vol.1.

Bergen R. K. (1999), Marital Rape, *The New Criminologist*, March.

Bowlby J., 1975

Buvinic M., A. Morrison, M. Shifter (1999), Violence in Latin America and the Caribbean: A Framework for Action, Technical Study, Sustainable Development Department, InterAmerican Development Bank.

Carpenito L. J. (1995), Posttrauma Response. *Nursing Diagnosis: Application to Clinical Practice*, Vol.6.

Diloreto, S. (2001). Domestic Violence: Detection and Treatment. *Patient Care*, April 15.

Faramarzi, M., S. Esmailzadeh, S. Mosavi (2004), A Comparison of Abused and Nonabused Women's Definitions of Domestic Violence and Attitudes to Acceptance of Male Dominance, *European Journal of Obstetrics and Gynecology and Reproductive Biology*, Vol.122.

Finkelhor D. , Yllo, K. (1995). Types of Marital Rape, In Searles, P. & Bergen R. J. (Eds), *Rape & Society*, Reading on the Problem of Sexual Assault, U.S.A.: Westview Press.

Gelles R. J. (1997), *Intimate Violence In Families*, Third Edition, U.S.A., Sage Publications.

Gilgun 1991

Goode W., 1971

Haley, S. D. & Brann - Haley, E. (2000). *War on the Home Front. An examination of wife abuse*. U.S.A.: Bergnahn Books.

Hart 5, 1993.

- Hedin L.W., P.O. Janson (2000), Domestic Violence During Pregnancy, The Prevalence of Physical Injuries, Substance Use, Abortions and Miscarriages, *Acta Obstet Gynecol Scand*, Vol.79, N.8.
- James M. (1994), Domestic Violence as a Form of Child Abuse: Identification and Prevention, *Issues in Child Abuse Prevention*, Vol.2.
- Johnson, C. F. (2004), Child Sexual Abuse, *Lancet*, Vol.364, N.9432.
- Kernic M., M. Wolf, V. Holt (2000), Rates and Relative Risk of Hospital Admission Among Women in Violent Intimate Partner Relationships, *American Journal of Public Health*, Vol.90, N.9.
- Krantz, G., T. Van Phuong, V. Larsson, N. Thi Bich Thuan, K. C. Ringsberg (2004), Intimate Partner Violence: Forms, Consequences and Preparedness to Act as Perceived by Healthcare Staff and District and Community Leaders in a Rural District in Northern Vietnam, *Journal of the Royal Institute of Public Health*, Vol.119.
- Lees S. (2000), Marital Rape and Marital Murder, In Hanmer, J. et al (Eds), *Home Truths about Domestic Violence, Feminist Influences on Policy and Practice*, London: Routledge.
- Lutenbacher M., A. Cohen, N. M Conner (2004), Breaking the Cycle of Family Violence: Understanding the Perceptions of Battered Women, *Pediatric Health Care (National Association of Pediatric Nurse Practitioners)*, Vol.18.
- Mahoney, P. & Williams, L. M. (1998), Sexual Assault in Marriage: Prevalence, Consequences and Treatment of Wife Rape, *National Network for Family Resistency*.
- Martin, D. (1981), *Battered Wives, U.S.A.: Volcano Press, Inc.*
- Mignon 5, 2002
- Pagelow D.M. (1984), *Family Violence*, New York, Praeger Publications.
- Perttu S. (2004), Intimate partner violence and its screening at the maternity and child health clinic. Reports of the Ministry of Social Affairs and Health, Helsinki, Finland.
- Russell D. (1990), *Rape in Marriage, U.S.A*, Indiana University Press.
- Smith M., 1993.
- Stark, E. & Flitcraft, A. (1998), Personal Power and Institutional Victimization: Treating the Dual Trauma of Woman Battering, In Ochberg,

- F. M. (Ed), Posttraumatic therapy and victims of violence (pp 115-151), New York: Brunner/Mazer Psychosocial Stress Series.
- Steen K., S. Hunskaar (2003), Gender and Physical Violence, Norway: Social Science and Medicine.
- Stenson K., Saarinen H., Heimer G., Sidenvall B. (2001), Women's attitudes to being asked about exposure to violence, Midwifry, V.1.
- Tavara L. (2006), Sexual Violence. Best Practice and Research Clinical Obstetrics and Gynecology, Vol.114.
- University of Ljubljana, Faculty of Arts (2009), Τρόποι εφαρμογής των οδηγιών της ΕΕ σχετικά με τη βία σε βάρος γυναικών, παιδιών και νέων: Καλές πρακτικές και συστάσεις, Πρόγραμμα Δάφνη ΙΙ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
- Walker L. E. (1997), Όταν η αγάπη σκοτώνει, Αθήνα, Εκδόσεις Φυτράκη.
- Walker, L. E. (1989). Η κακοποιημένη γυναίκα. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Wolfgang M., 1995
- Αρτινοπούλου, Φαρσεδάκης, 2003
- Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας (2005), Η αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας.
- Γκέιστ, Β., Σπ. Χαραλάμπους (2002), Το Προφίλ των Θυμάτων και των Θυτών Βίας στην Οικογένεια: Η Εμπειρία του Κέντρου Άμεσης Βοήθειας του Συνδέσμου για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια, Πρακτικά 4ου Ψυχολογικού Συνεδρίου Κύπρου, Λευκωσία: Σύνδεσμος Ψυχολόγων Κύπρου .
- Δήλωση των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών (1993), άρθρο 2.
- Επιτροπή των Υπουργών της Ευρώπης (2002), Σύσταση Νο. R 5 προς τα κράτη μέλη για την προστασία των γυναικών κατά της βίας.
- Έρευνα Ελληνικού Κέντρου Διαπολιτισμικής Ψυχιατρικής και Περιθάλψης, 2002.
- IEK ΞΥΝΗ και Mediterranean College (2006), Έρευνα με αφορμή την παγκόσμια ημέρα της γυναίκας.
- Κανδυλάκη Α. (2005), Αντιμετωπίζοντας τη βία στην οικογένεια μέσα από δίκτυα υπηρεσιών στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, Δίκτυα Κοινωνικής

Προστασίας, Μορφές παρέμβασης σε ευπαθείς ομάδες και σε πολυπολιτισμικές κοινότητες, Κριτική, Αθήνα.

Καταρντζή Ε. (2003), Τα στερεότυπα του ρόλου των φύλλων, Εκδόσεις Κυριακίδη, Αθήνα.

ΚΕΘΙ (2000), Σπάστε τη σιωπή, Αθήνα, Εκδόσεις ΚΕΘΙ.

Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (2003), Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών: Πρώτη Πανελλήνια Επιδημιολογική Έρευνα, Αθήνα.

Κοντοθανάση Α. (2009), Πρώτες εκτιμήσεις από την εφαρμογή του νόμου για την ενδοοικογενειακή βία, Η ΑΥΓΗ, 14/05/2009.

Νόμος 3500/2006 για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας.

Πανούσης, Ι. , Δημόπουλος, Λ. & Καρύδης, Β. (1994). Θυματολογικά κείμενα. Αθήνα - Κομοτηνή: Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα.

Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμος του 2000 και του 2004, Διαθέσιμο: http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/mlsi.nsf/dmlindex_gr/dmlindex_gr?OpenDocument

Σαμαρτζή Μ. (1996), Γυναίκες στο χορό της οργής, Αθήνα, Εκδόσεις Αδωνις.

Συμβουλευτική Επιτροπή για την πρόληψη και καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2004), Η Έκταση και οι Μορφές Βίας Ενάντια στα Παιδιά στην Κυπριακή Οικογένεια, τόμος Α. Γραφείο Οικονομικών και Στατιστικών Μελετών Economarket LTD, σε Συνεργασία με το Frederick Institute of Technology.

Τσαούση Α. (2006), Τα κοινωνικά προβλήματα των γυναικών στις ανεπτυγμένες χώρες, Κοινωνιολογία των Έμφυλων Σχέσεων, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Μ.Ι.Θ.Ε..

Τσιγκρής Α. (1996), Βιασμός, Το αθέατο έγκλημα, Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδόσεις Σάκκουλα.

Τσιγκρής Α. (2000), Τα σεξουαλικά εγκλήματα: Εγκληματολογικές προσεγγίσεις της σεξουαλικής βίας, Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδόσεις Σάκκουλα.

Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (2002), Σχέδιο σύστασης προς την Επιτροπή Ίσων Ευκαιριών ανδρών και γυναικών

της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης με θέμα «Οικογενειακή βία».

Υπουργείο Δικαιοσύνης (2005), Εισηγητική Έκθεση του Νόμου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας.

Χατζηφωτίου Σ. (2005), Βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα: Υποστηρικτικές δομές και υπηρεσίες, Δίκτυα Κοινωνικής Προστασίας, Μορφές παρέμβασης σε ευπαθείς ομάδες και σε πολυπολιτισμικές κοινότητες, Κριτική, Αθήνα.

II. Διαδίκτυο

<http://europa.eu.int/hellas/5news/5.6press180402.htm>

<http://www.amnesty.gr>

<http://www.domesticviolence.org/define.html>

<http://www.iatrikionline.gr>

<http://www.rapecrisisonline.com/MaritalRape.htm>

<http://www.raperesponseservices.com/Information.htm>

http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/mlsi.nsf/dmlindex_gr/dmlindex_gr?OpenDocument

http://www.sccadvasa.org/marital_rape.htm

<http://www.therapistfinder.net/DomesticViolence>

http://www.unifem.org/campaigns/november25/facts_figures.php